

มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา
Dhamma Study and Support Foundation

แนวทางเจริญวิปัสสนา

เล่ม ๔๘ ตอนที่ ๔๗๑ – ๔๘๐

บรรยายโดย

สุจินต์ บริหารวนเขตต์

แนวทางเจริญวิปัสสนา

๔๗๑

ส. ที่ทุกท่านมีการเห็นสิ่งหนึ่งสิ่งใด บุคคลหนึ่งบุคคลใด สถานที่หนึ่งสถานที่ใด วัตถุหนึ่งวัตถุใด มีการได้ยินเสียงหนึ่งเสียงใด มีการได้กลิ่น มีการลิ้มรส มีการรู้สิ่งที่กระทบสัมผัส มีการคิดนึก ตลอดเวลาที่อยู่ในโลกนี้ สิ่งที่เห็นทั้งหมดเป็นของโลกนี้ เสียงเป็นของโลกนี้ ปรากฏในโลกนี้ ไม่เกี่ยวกับโลกก่อนเลย แต่เวลาที่ปฏิสนธิจิตเกิดขึ้นไม่รู้อารมณ์ใด ๆ ของโลกนี้เลย เวลาที่จิตเป็นภวังค์ก็รู้อารมณ์ใด ๆ ของโลกนี้เลย เวลาที่นอนหลับสนิท ไม่รู้แม้แต่ว่าตัวเองกำลังนอนหลับสนิท ไม่รู้อะไรเลย หมายความว่าไม่รู้รับรู้อารมณ์ของโลกนี้ทั้งหมด นั่นคือขณะที่เป็นภวังค์

จิตที่เป็นปฏิสนธิจิต ภวังคจิต จุตติจิต ไม่ใช่จิตที่รู้อารมณ์ใด ๆ ของโลกนี้ทั้งสิ้น ขณะเห็นเมื่อไร ไม่ว่าจะเห็นอะไร นั่นเป็นวิถิจิต เป็นการรู้อารมณ์ที่ปรากฏของโลกนี้ กำลังได้ยิน ก็ได้ยินเสียงของโลกนี้ ถ้าจะคิดนึก แม้ในขณะที่ฝันก็เป็นการฝันถึงสิ่งที่เป็นของโลกนี้นั่นเอง ลองพิจารณาดูความฝันว่า เมื่อวันก่อน คืนก่อน ฝันถึงอะไร เป็นอารมณ์ของโลกนี้หรือเปล่า เป็นสิ่งที่เคยเห็นในโลกนี้ ไซ้ไหม เป็นบุคคลที่เคยรู้จักในโลกนี้ ไซ้ไหม แม้แต่การจะคิดนึกก็คิดนึกถึงสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นของโลกนี้ทั้งนั้น

เพราะฉะนั้น ขณะใดก็ตามที่เป็นการรู้อารมณ์ของโลกนี้ เป็นวิถิจิตทางหนึ่งทางใด แล้วแต่ว่าจะเป็นทางตา หรือทางหู หรือทางจมูก หรือทางลิ้น หรือทางกาย หรือทางใจ และถ้าท่านผู้ฟังจะสังเกต มีช่องว่างคั่นระหว่างวิถิจิต ทางตาที่กำลังเห็น กับทางหูที่กำลังได้ยิน ซึ่งเป็นสภาพธรรมคนละชนิด สิ่งที่ปรากฏทางตากำลังปรากฏทางตา ไม่ได้เกี่ยวข้องกับเสียงที่กำลังปรากฏทางหูเลย เพราะฉะนั้น มีช่องว่างคั่น ซึ่งเป็นภวังค์จิต ขณะนั้นไม่รู้อารมณ์ใด ๆ เป็นความว่างจากสิ่งที่ปรากฏทางตา หรือทางหู หรือทางจมูก หรือทางลิ้น หรือทางกาย หรือทางใจ นั่นคือภวังคจิต แต่ว่าไม่ปรากฏ เพราะไม่ได้อบรมเจริญสติปัฏฐานที่จะรู้ลักษณะของสภาพธรรมทั้งปวง ทางตาบ้าง ทางหูบ้าง ทางจมูกบ้าง ทางลิ้นบ้าง ทางกายบ้าง ทางใจบ้าง ต่อเมื่อใด

อบรมเจริญปัญญาก็สามารถรู้ขณะจิตที่ต่างกันแต่ละวิถีว่า วิถีจิตที่เห็นเป็นสภาพรู้ทางตา ไม่ใช่ในขณะที่เป็นสภาพรู้ทางหู และลักษณะของภวังค์ที่ปรากฏมากพอที่จะรู้ได้ คือ ในขณะที่นอนหลับสนิท ในขณะนั้นไม่ใช่แม้แต่ฝัน

ถ. การรู้อารมณ์ทางตามี ๗ วิถีจิต อารมณ์ทางอื่นเหมือนกันไหม

ส. เหมือนกัน ทางปัญจทวาร คือ ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย จะมีวิถีจิตอย่างมาก ๗ วิถี คือ ๗ ประเภทของจิตที่เป็นวิถีจิต แต่ถ้าทางใจหรือทางมโนทวารไม่ถึง ๗ วิถี มีอาวัชชนวิถี ชวนวิถี และตทาลัมพณวิถี อย่างมากเพียง ๓ วิถี

ธรรมเป็นเรื่องชีวิตประจำวันจริง ๆ ทุก ๆ วัน ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งถึงจุติ เพราะฉะนั้น ควรที่จะได้ทราบลักษณะสภาพชีวิตของแต่ละท่าน หรือว่าจิตใจของท่านแต่ละคนว่า เป็นธรรมประเภทไหน

ในคราวก่อนได้กล่าวถึงลักษณะของจิตซึ่งมีอรรถว่า

ชื่อว่าจิต เพราะเป็นธรรมชาติอันกรรม กิเลส สังขมวิบาก

เป็นการแสดงถึงปัจจุสมุปปาตทั้ง ๓ คือ กิเลสวัฏฏ์ กัมมวัฏฏ์ และวิปากวัฏฏ์นั่นเอง ซึ่งกิเลสวัฏฏ์ กัมมวัฏฏ์ และวิปากวัฏฏ์ก็ไม่ได้อยู่ในขณะอื่นนอกจากทุก ๆ ขณะนี้เองว่า ในขณะนี้จิตที่เกิดเป็นกิเลสวัฏฏ์ หรือกัมมวัฏฏ์ หรือวิปากวัฏฏ์

ซึ่งในคราวก่อนได้กล่าวถึงตั้งแต่อวิชชาเป็นปัจจัยให้เกิดสังขาร สังขารเป็นปัจจัยให้เกิดวิญญาณ วิญญาณเป็นปัจจัยให้เกิดนามรูป นามรูปเป็นปัจจัยให้เกิดอายตนะ อายตนะเป็นปัจจัยให้เกิดผัสสะ ผัสสะเป็นปัจจัยให้เกิดเวทนา และเวทนาเป็นปัจจัยให้เกิดตัณหา คือ โลภะ เป็นประจำ จริงไหม

นี่คือชีวิตจริง ๆ ที่จะต้องพิสูจน์พระธรรมว่า เป็นอย่างนี้หรือเปล่า เพราะฉะนั้น การศึกษาพระธรรมจะทำให้เห็นว่า ทุกคนไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงหรือพ้นจากปัจจัยที่จะให้เกิดตัณหาเลย ผู้ที่จะพ้นจากตัณหาได้มีบุคคลเดียว คือ พระอรหันต์ เพราะฉะนั้น เมื่อยังไม่ถึงความเป็นพระอรหันต์ ตัณหาก็คงต้องมีอยู่ เมื่อยังไม่ถึง

ความเป็นพระอนาคามี ที่จะให้พ้นจากความติดความพอใจในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโณภูมิจึงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ เมื่อยังไม่ถึงความเป็นพระสกทาคามี ก็เป็นผู้ที่ยังไม่บางเบา ยังเป็นผู้ที่ติดในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโณภูมิจึง และเมื่อยังไม่ใช้พระโสดาบัน ผู้ที่เป็นปุถุชนจะมีกิเลสหนาแน่นมากสักเพียงไหน หันไม่พ้นความที่จะยินดีพอใจในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโณภูมิจึง ตามความเป็นจริงแล้วแต่ว่าแต่ละบุคคลจะสะสมความพอใจในรูป หรือในเสียง หรือในกลิ่น หรือในรส หรือในโณภูมิจึงมากน้อยต่าง ๆ กันไป

และจะอย่างไร ตามความเป็นจริง นี่คือการชีวิตที่เกิดขึ้น ซึ่งปัจจัยที่จะทำให้เกิดตัณหาตั้งแต่อายุยังน้อยที่รู้สึกเลยว่าขณะนี้มีความพอใจทางตาบ้าง ทางหูบ้าง ทางจมูกบ้าง ทางลิ้นบ้าง ทางกายบ้าง ทางใจบ้าง จนกว่ากิเลสเหล่านั้นจะมีกำลังปรากฏเป็นปฏิกูลฐานกิเลสซึ่งเป็นกิเลสที่ทำให้ปรากฏว่า ขณะนั้นจิตใจเศร้าหมองไม่ผ่องใส เช่น นิเวศธรรม เป็นต้น จึงจะรู้ว่าตนเองกำลังมีกิเลส เพราะฉะนั้น การเข้าใจสภาพธรรมตามความเป็นจริงจะต้องรู้ด้วยว่า ผู้ที่ยังมีกิเลสมาก จะต้องอบรมเจริญปัญญาที่จะขัดเกลาละคลายกิเลส

และตั้งแต่เกิดมาจะอย่างไร

สำหรับผู้ที่มีบุตรหลาน ญาติมิตรสหาย ซึ่งมีผู้ที่เกิดใหม่ ก็รู้ทันที่ว่า ผู้ที่เกิดมานั้นเต็มไปด้วยกิเลส จึงต้องมีการอบรมกายวาจาตั้งแต่วัยเด็ก โดยผู้ที่เป็นมารดา บิดา ญาติมิตรสหาย หรือครูอาจารย์ ที่จะให้เห็นประโยชน์ของการอบรมธรรมที่จะให้เป็นฝ่ายกุศลเกิดขึ้น ทางกายบ้าง ทางวาจาบ้าง โดยมารยาทซึ่งเป็นการกระทำทางกาย ทางวาจา อบรมให้เป็นผู้ที่รู้จักเคารพอ่อนน้อม ให้เป็นผู้ที่มีเมตตา กรุณา มีความกตัญญู มีการช่วยเหลือบุคคลอื่น มีการบำเพ็ญประโยชน์ต่อบุคคลอื่น ซึ่งทุกท่านจะเห็นได้ว่า ตั้งแต่เด็กมาแต่ละบุคคลก็มีพื้นของจิตใจที่จะรับฟังคำสอน คำอบรม ในทางที่ดีงาม ในทางที่เป็นกุศล หรือถ้าไม่มีบุคคลใดที่จะกล่าวสอน ท่านก็อาจจะมีพื้นของจิตใจที่สะสมมาที่จะพิจารณาเห็นว่า ธรรมฝ่ายใดเป็นสิ่งที่ควรกระทำ สิ่งใดเป็นอกุศลที่ควรละเว้นโดยอริยาศัยของท่านเอง นี่ตั้งแต่เด็ก แต่ในระหว่างนั้น ไม่มี

ใครพ้นจากโลภะหรือตัณหาได้ ซึ่งวิชชานั้นเองเป็นปัจจัยให้เกิดสังขาร ที่เป็นทั้งกุศล และอกุศล

เพราะฉะนั้น แม้ว่ายังไม่ได้ดับอวิชชา ยังมีตัณหา แต่ก็ยังมีพื้นของจิตใจที่จะให้เกิดกุศลกรรมด้วย ไม่ใช่มีแต่อกุศลกรรมเท่านั้น และเมื่อเจริญเติบโตขึ้นก็ไม่ใช่ว่า ตัณหาจะหมดไปตามวัย ตราบใดที่ยังไม่ได้อบรมเจริญธรรมที่จะขัดเกลาอกุศล อกุศลทั้งหลายก็ยังมีอยู่เต็ม เพราะฉะนั้น ในชีวิตการทำงานของแต่ละบุคคล ซึ่งทุกท่านจะพิจารณาได้ว่า ระหว่างที่มีชีวิตตั้งแต่วัยเด็กจนกระทั่งถึงวัยที่ประกอบกิจการงาน อกุศลของท่านมีมากติดตามมา หรือว่ากุศลที่เป็นพื้นของจิตสามารถเกิด ประคับประคองให้กิจการงานของท่านดำเนินไปพร้อมด้วยกุศลจิตได้

ไม่ว่าจะเป็นอาชีพใด ๆ ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะทำประกอบกิจการงานใด ๆ ทั้งสิ้น ย่อมเจริญกุศลได้ทั้งนั้น แต่ทุกท่านจะต้องพิจารณาว่า ท่านมีกุศลเกิดด้วย หรือมีแต่อกุศล ในขณะที่ประกอบกิจการงาน

ทุกท่านต้องมีผู้ที่อยู่ได้บังคับบัญชา มีการเอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขช่วยเหลือผู้ที่อยู่ได้บังคับบัญชา หรือว่ามีตรสหายบ้างหรือเปล่า หรือถ้าเป็นข้าราชการ มีการช่วยเหลือผู้ที่มาติดต่อดำเนินการ ให้ความสะดวกกับบุคคลอื่นบ้างหรือเปล่า

นี่เป็นชีวิตจริง ๆ ไม่ว่าจะทำประกอบกิจการใด ถ้าเป็นผู้ที่มีจิตใจสะสมมาในทาง กุศล กุศลสามารถจะเกิดได้มาก ไม่ใช่เมื่อเป็นผู้ที่มีตัณหาที่จะไม่สามารถมี กุศลกรรมได้เลย แต่ทั้ง ๆ ที่ตัณหาที่ยังมี อวิชชาก็ยังมี ก็ยังมีการสะสมพื้นฐานของจิต ที่จะทำให้อกุศลจิตเกิด

เป็นชีวิตประจำวันของแต่ละท่านจริง ๆ ยังมีอวิชชา ยังมีตัณหา แต่ก็ยังมีกุศล เกิดได้มากหรือน้อย แล้วแต่การเห็นประโยชน์ของกุศลธรรม

ถ. เรื่องของปฏิจาสัมุปปาตธรรม อวิชชาคืออะไรเป็นปัจจัยให้เกิด

ส. ที่ทรงแสดงไว้ คือ อาสวะ ซึ่งเป็นกิเลสที่เกิดขึ้นอย่างบางเบาสืบต่อกัน ไปเกือบจะไม่ขาดสาย โดยไม่รู้เลยว่า เป็นกิเลส อาสวะที่ทรงแสดงไว้ บางแห่งมี ๓

บางแห่งมี ๔ บางแห่งมี ๕ บางแห่งมี ๖ บางแห่งมี ๗ โดยนัยของพระสูตร แต่โดยนัยของพระอภิธรรมทรงแสดงอาสวะ ๔ คือ

กามาสวะ ความยินดีพอใจในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโผฏฐัพพะ

ภวาสวะ ความยินดีพอใจในภพ คือ การเกิดขึ้นของขันธ

ทิฏฐาสวะ ความเห็นผิดต่าง ๆ

อวิชชาสวะ ความหลง ไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรม

ที่ว่าเป็นอาสวะ เพราะว่าหมักดอง สะสม ไหลอยู่เป็นประจำ เหมือนกับแผลซึ่งย้อมมีเลือดหรือหนองไหลออก เพราะฉะนั้น เวลาที่มีตา มีหู มีจมูก มีลิ้น มีกาย มีใจ เป็นทางออกของกิเลส คือ ทันทิที่เห็นรูป หยุดยั้งความยินดีพอใจในสิ่งที่ปรากฏไม่ได้ เพราะมีอวิชชาซึ่งเป็นอาสวะ ๑ ในอาสวะ ๔

เพราะฉะนั้น กามาสวะ ความยินดีพอใจในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโผฏฐัพพะ หมักดองและสะสมพอกพูนอยู่ พร้อมทั้งจะไหลอยู่ทุกขณะที่เห็น ที่ได้ยิน ที่ได้กลิ่น ที่ได้ลิ้มรส ที่รู้สิ่งที่กระทบสัมผัส เป็นกามาสวะ ซึ่งเป็นความจริง ทุกท่านพิสูจน์ได้ เวลาที่หลงลืมสติ ไปแล้วกับความพอใจในสิ่งที่ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ

ภวาสวะ คือ ความพอใจในภพ ในความเป็นอยู่ แม้ว่าผู้ที่เป็นพระอนาคามีบุคคลละความยินดีพอใจในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโผฏฐัพพะ สามารถที่จะดับกามาสวะ ความพอใจในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโผฏฐัพพะเป็นสมุจเฉท คือ ไม่มีเชื้อที่จะเกิดขึ้นได้เลย ที่พระอนาคามีบุคคลจะพอใจในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโผฏฐัพพะ เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ เพราะว่าพระอนาคามีดับกามตัณหา ความยินดีพอใจในรูปที่ปรากฏทางตา ในเสียงที่ปรากฏทางหู ในกลิ่นที่ปรากฏในจมูก ในรสที่ปรากฏทางลิ้น ในการกระทบสัมผัสทางกาย

แต่พระอนาคามียังมีความพอใจในอะไรอยู่ ลองคิดถึงสภาพของจิตที่ต่างกัน จากความเป็นปุถุชนซึ่งพอใจไปหมดทุกอย่างที่ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ จนกระทั่งถึงความเป็นพระอริยบุคคลชั้นพระอนาคามี สามารถดับ

สนิทซึ่งความยินดีพอใจในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโผฏฐัพพะ เพราะฉะนั้น เวลาเห็น ปุถุชนยินดีแล้ว พอใจแล้ว เป็นอาสวะ เกิดขึ้นแล้ว ไหลไปแล้วทันที แต่พระอนาคามีไม่มีอนุสัยกิเลสที่จะทำให้เกิดความยินดีพอใจที่เป็นกามาสวะเลย เพราะฉะนั้น ในขณะนั้น เป็นกุศลจิตสำหรับพระอนาคามี ในเมื่อวิถีจิตของผู้ที่เป็น ปุถุชนเวลาเห็น โภสมูลจิตเกิดถ้าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่น่าพอใจ โทสมูลจิตประกอบด้วย ความรู้สึกไม่แช่มชื่นเกิดถ้าขณะนั้นเป็นสิ่งที่ไม่น่าพอใจ โมหมูลจิตเกิดถ้าขณะนั้นไม่ประกอบด้วยโลภะและโทสะ คือ ถ้าในขณะนั้นไม่เป็นไปกับกุศลซึ่งเป็นทาน หรือเป็น ศีล หรือเป็นความสงบของจิต หรือเป็นสติปัญญาฐาน ต้องเป็นอกุศลประเภทหนึ่ง ประเภทใด แต่พระอนาคามีไม่มีความยินดีพอใจในสิ่งที่ปรากฏทางตา เสียงที่ปรากฏ ทางหู กลิ่นใด ๆ ที่ปรากฏทางจมูก รสใด ๆ ที่ปรากฏที่ลิ้น สิ่งใด ๆ ที่กระทบสัมผัสกาย เพราะฉะนั้น ย่อมเป็นโมหมูลจิตในบางครั้งถ้าเป็นอกุศล แต่ไม่มีโทสมูลจิตเกิดอีก ต่อไป เพราะฉะนั้น ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นกุศลจิต เมื่อเป็นกุศलय่อมสงบ พระอนาคามีบุคคลยังยินดีพอใจในกุศลที่เป็นความสงบ เมื่อมีการเห็น มีการได้ยิน มีการได้กลิ่น มีการลิ้มรส มีการรู้สิ่งที่กระทบสัมผัส เพราะว่าพระอนาคามียังไม่ได้ดับภวาสวะ ความยินดีพอใจในภพ ในชาติ ในการเกิดขึ้นของจิต ในการเป็นไปใน หนทางที่ยังไม่จุติ นี่คือความต่างกัน

เพราะฉะนั้น อาสวะจึงมี ๔ ได้แก่ กามาสวะ ภวาสวะ ทิฏฐาสวะ ความเห็นผิด และอวิชชาสวะ ความไม่รู้ ยังมีอยู่ ถ้ายังไม่ได้บรรลुकุณธรรมถึงขั้น ความเป็นพระอรหันต์ อวิชชาสวะก็ยังคงมีอยู่

ผู้ที่เป็นพระโสดาบันดับทิฏฐาสวะ ผู้ที่เป็นพระอนาคามีดับกามาสวะ ผู้ที่เป็น พระอรหันต์ดับอาสวะและกิเลสทั้งหมด

ถ. อาสวะหมายถึงอกุศลจิตทั้งหมด ใช่ไหม ถ้าขณะใดเป็นโลภะ หรือ โทสะ หรือโมหะ ขณะนั้น ...

ส. โทสะไม่เป็นอาสวะ ต้องทราบว่า โลกะเป็นอาสวะ ๒ คือ กามาสวะ และภวาสวะ ทิฏฐิเป็นอาสวะหนึ่ง คือ ทิฏฐุาสวะ อวิชชาเป็นอาสวะหนึ่ง คือ อวิชชาสวะ กิเลสอื่นไม่ใช่อาสวะ

ถ. โทสะไม่ใช่อาสวะ โทสะไม่ได้ทำให้อวิชชาเกิดอย่างนั้นหรือ

ส. ที่ทรงแสดงไว้ อาสวะเป็นธรรมที่สะสม หมักดอง มอมเมา ทำให้เป็นไปในอกุศลในขณะที่มีการเห็น มีการได้ยิน มีเพียง ๔ ส่วน อกุศลธรรมอื่นก็เป็นประเภทอื่น เช่น เป็นกิเลส เป็นสังโยชน์ เป็นนิวรณ์ธรรม เป็นต้น หรือว่าเป็นอนุสัย

เพราะฉะนั้น ธรรมเป็นเรื่องที่ละเอียดที่จะต้องพิจารณา และค่อย ๆ เข้าใจขึ้น แต่ไม่ใช่เพียงขั้นเข้าใจที่จำว่า นี่คืออภิธรรม และก็อยากจะเรียนพระอภิธรรม จบแค่นั้น ไม่ใช่อย่างนั้น แต่เป็นเรื่องของชีวิตแต่ละขณะ ซึ่งเป็นอภิธรรม เป็นธรรมที่พร้อมจะให้เข้าใจได้ทันทีว่า ขณะใดที่ยังไม่รู้ลักษณะของสิ่งที่ปรากฏ ขณะนั้นเป็นอวิชชา และถ้าไม่ปรากฏลักษณะที่ทำให้จิตใจเศร้าหมองเป็นกิเลส ขณะนั้นก็เป็นประเภทของอาสวะ

๔๗๒

ถ. ตัณหา มี ๓ คือ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา แต่ส่วนใหญ่ผมได้ยินพระท่านพูดว่า กามตัณหา เป็นความยินดีติดใจในกามอารมณ์ ขณะที่มีความยินดีติดใจในกามอารมณ์ ขณะนั้นเป็นกามตัณหา ส่วนภวตัณหา มีความอยากได้ อยากมี อยากเป็น ขณะนั้นเป็นภวตัณหา สำหรับวิภวตัณหา คือ ความไม่อยากจะ ไม่อยากมี ไม่อยากเป็น เช่น ไม่อยากเป็นคนหูหนวก ตาบอด ง่อยเปลี้ยเสียขา สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นวิภวตัณหา ผมเห็นว่า พูดเช่นนี้ไม่ตรงกับที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้ อยากให้อาจารย์แสดงว่า ตัณหาทั้ง ๓ พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้อย่างไร

ส. โดยสั้น ๆ กามตัณหา คือ ความยินดีพอใจในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ภวตัณหา มี ๒ ได้แก่ ความยินดีพอใจในภพ ๑ ความยินดีพอใจที่เกิดพร้อมด้วยความเห็นผิดว่าเที่ยง คือ สัสสตทิฏฐิ ๑ สำหรับวิภวตัณหา หมายความว่า ความยินดีพอใจในอุจเฉททิฏฐิ ความเห็นว่าสูญ นี่เป็นตัณหา ๓ ที่แสดงไว้ในพระไตรปิฎก

ขณะนี้กำลังถึงลักษณะของจิต อรรถที่เป็นลักษณะของจิตประการที่ ๓ ที่ว่า ชื่อว่าจิต เพราะเป็นธรรมชาติอันกรรม กิเลส สังสมวิบาก แสดงให้เห็นว่า ในชีวิตตามความเป็นจริงแต่ละขณะ บางขณะเป็นกิเลส บางขณะเป็นกรรม และบางขณะเป็นวิบาก

ถ้าเข้าใจชัดเรื่องของวิถิจิต จะเป็นปัจจัยทำให้สติสามารถที่จะเกิดระลึก รู้ลักษณะของกิเลส กรรม และวิบากได้ เช่น ขณะที่เราเห็น ปัญจทวาราวชิขจิตไม่ใช่วิบากจิต แต่ว่าจักขุวิญญาณเป็นวิบาก สัมปฏิจฉันนะเป็นวิบาก สันตிரณะเป็นวิบาก โภจวิภพพะไม่ใช่วิบาก กุศลและอกุศลไม่ใช่วิบาก ตทาลัมพพะเป็นวิบาก

มีประโยชน์อะไรที่จะรู้อย่างนี้ หรือว่าไม่มีประโยชน์ เสียเวลา ทำไมจะต้องรู้ถึงความละเอียดว่า ในการเห็นครั้งหนึ่ง ๆ ขณะใดเป็นวิบาก และขณะใดไม่ใช่วิบาก

เพราะธรรมที่เป็นเหตุไม่ใช่ธรรมที่เป็นผล อกุศลทั้งหลายหรือกุศลก็ตามเป็นเหตุ ไม่ใช่เป็นวิบาก เพราะฉะนั้น ขณะใดที่เป็นวิบากจิต ขณะนั้นเป็นผลซึ่งเกิดเพราะเหตุ ไม่ใช่เป็นต้นเหตุ ขณะที่กำลังเห็นในขณะนี้ถ้ารู้ว่าเป็นวิบาก เป็นผลของกรรมในอดีต ทำให้วิบากจิตเกิดขึ้น จะคิดใหม่ว่า มีตัวตนที่สามารถที่จะบันดาลให้วิบากใด ๆ เกิดขึ้นก็ได้ จะคิดอย่างนั้นใหม่ถ้ารู้ตามความเป็นจริงว่า ขณะใดที่เห็นไม่ว่าจะเห็น สิ่งใดก็ตามเป็นวิบาก เป็นผลของอดีตกรรมที่ได้กระทำแล้ว เพราะฉะนั้น ตามความเป็นจริง เมื่อเหตุในอดีตมีพร้อมด้วยปัจจัยที่จะให้วิบากเกิดขึ้นในขณะใด วิบากจิตก็เกิดขึ้น เช่น ในขณะนี้ เป็นต้น เป็นวิบากจิตซึ่งเกิดขึ้นแล้ว เพราะมีปัจจัยในอดีตที่ได้กระทำแล้ว ไม่มีตัวตนที่จะไปบังคับ แต่ให้ทราบว่าเป็นวิบากเกิดขึ้นเพราะกรรมในอดีตเป็นปัจจัย

ถ้ามีความรู้จริง ๆ อย่างนี้ จะเห็นความเป็นอนัตตาในขณะใดที่เห็น ในขณะใดได้ยิน ในขณะใดได้กลิ่น ในขณะใดลิ้มรส ในขณะใดรู้สิ่งที่กระทบสัมผัส และจะเป็นปัจจัยให้สติระลึกรู้ในขณะใดที่วิบากจิตเกิดขึ้นกระทำกิจทางหนึ่งทางใด รู้ว่านั่นเป็นสภาพธรรมชนิดหนึ่ง เป็นผลของกรรมในอดีต เพราะฉะนั้น จะเห็นความเป็นอนัตตาของสภาพธรรม ซึ่งจะก่อเหตุให้สติระลึกรู้ในขณะใดที่กำลังเห็นในขณะนั้นได้ว่า เป็นสภาพธรรมประเภทที่เกิดขึ้นเพราะได้ปัจจัยพร้อมที่จะเกิดขึ้น ก็เกิดขึ้นทางตาบ้าง ทางหูบ้าง ทางจมูกบ้าง ทางลิ้นบ้าง ทางกายบ้าง เป็นผลของกรรม

มีท่านผู้ใดกล่าวว่าวิบากจะไม่เกิดขึ้นบ้างไหม หรือว่าจะหมดวิบากแล้ว ไม่ต้องกลัวเลย ไม่ว่าวันไหนทั้งสิ้น จะเป็นวันนี้ เย็นนี้ พรุ่งนี้ วันต่อ ๆ ไป เดือนต่อ ๆ ไป ปีต่อ ๆ ไป ชาตต่อ ๆ ไป ไม่ต้องห่วงเรื่องที่จะวิบากจะไม่เกิด เพียงแต่ว่าวิบากที่จะเกิดนั้นจะเป็นวิบากประเภทไหน เป็นผลของกรรมอะไร ซึ่งในชาตินี้ก็เป็นเครื่องพิสูจน์วิบากแล้วใช่ไหมว่า แต่ละคนมีวิบากของกุศลกรรม หรือว่ามีวิบากของอกุศลกรรมมากน้อยแค่ไหน

ถ. ผมคิดว่า ตามความจริง การทำบาปผลจะต้องมี ทั้งนี้เพราะเรามีพื้นในเรื่องการศึกษาธรรมบ้าง แต่ถ้าเราพิจารณาถึงบุคคลทั่ว ๆ ไปที่เขาศึกษาบ้าง ไม่ได้

ศึกษาบ้าง หรือศึกษานิด ๆ หน่อย ๆ เขาจะต้องปฏิเสธว่า ผลกรรมไม่มี เช่น ท่าน พระองค์ลืมาลเถระท่านทำบาปตั้งมากมาย แต่ผลที่สุดบาปนั้นไม่ได้ให้ผลเลย เพราะฉะนั้น เขาอาจจะเข้าใจเหมา ๆ หรือว่าสรุปรวม ๆ อย่างนี้ ที่ผมพูดนี้ผมหมายถึงว่า ไม่อยากจะเอาตัวรอดคนเดียว คือ คิดถึงคนอื่นที่ทำให้บ้านเมืองเราอยู่อย่าง เดียวนี้ ก็เพราะเขามีความคิดทำนองนี้ จะทำอย่างไรกับคนพวกนี้ ซึ่งทำให้บ้านเมือง เราอยู่ไม่สิ้นสุดเสียที อย่างน้อยก็ให้ค่อยยังชั่วลงบ้าง

ส. ยาก เพราะเพียงแต่จะให้ผู้ใดสนใจ แม้แต่จะรับฟังพระธรรมที่พระผู้มี- พระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสรู้และทรงแสดงไว้ ก็ยากแล้ว เพราะว่าบาง ท่านอาจจะเห็นว่าไม่เป็นประโยชน์ บางท่านอาจจะเห็นว่าคร่ำครึ ไม่ทันสมัย แต่ความ เป็นจริงแล้วไม่รู้เลยว่า พระพุทธเจ้าทรงสอนเรื่องของธรรม ซึ่งเกิดปรากฏทุกยุค ทุกกาลสมัย

เพราะฉะนั้น ท่านผู้ฟังที่หวังดีต่อคนอื่น ก็ศึกษาให้มาก ๆ จนกระทั่งเข้าใจ ละเอียด สามารถที่จะเป็นปัจจัยให้ประพฤติปฏิบัติตามได้จริง ๆ เพิ่มขึ้น เป็นตัวอย่าง ของบุคคลอื่น และถ้าสามารถที่จะเกื้อกูลบุคคลอื่นในด้านใด รวมทั้งการแสดงธรรม ด้วยตามกาลเทศะที่สมควรก็จะเป็นประโยชน์ แต่สำหรับตัวท่านผู้ฟังเอง เชื้อแน่ ในเรื่องของกิเลส กรรม

ถ. บ้านผมไม่กินเหล้า เพื่อนผมที่กินเหล้าผมไม่เชิญเข้าบ้าน และผม ประารถนาว่า ภพต่อไปผมจะปฏิสนธิอยู่ในที่ที่ไม่มีเหล้า อย่างนี้ผิดหรือถูกครับ

ส. เลือกไม่ได้ แล้วแต่เหตุ

ถ. ถ้าเราพยายามอยู่ในศีล ๕ นำศีล ๕ มาเป็นแนวทางของชีวิต พยายาม ทำทานอย่างที่ผมฟังอาจารย์บรรยายทางวิทยุ จะพอประมาณได้ไหมว่า ใน สัมปรายภพ พ่อของผมจะต้องไม่เป็นคนที่เมา ถ้าผมปรารถนาที่จะเป็นนักศึกษา พ่อผมชาติหน้าจะต้องเป็นนักศึกษาที่ยิ่ง ๆ ขึ้นไป ผมปรารถนาในการที่จะได้สร้างทาน เกิดชาติหน้าจะได้ไม่ต้องไปทำมาหากิน เพราะว่าวิบากเตรียมพร้อมที่จะให้ผล หรือ

อย่างที่มีคนบอกผมว่า ท่านจะเป็นบัณฑิตแรกที่จะถึงพุทธธรรม ถ้ายึดอย่างนี้เป็นแนวแล้ว เราจะสามารถกำหนดวิบากของเราในชาติต่อไปได้หรือไม่

ส. ไม่มีใครสามารถพยากรณ์กรรม และการให้ผลของกรรมได้ นอกจากพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

ถ. ถ้าเช่นนั้น ความปรารถนาที่เราจะสร้างกุศลกรรม ความปรารถนาที่จะหนีอกุศล จะไม่เป็นปัจจัยเพียงพอที่จะให้เราารู้ว่า วิบากของเราคืออะไรหรือ

ส. ท่านผู้ฟังถามว่า จะไม่เป็นปัจจัยเพียงพอ ใช่ไหม ไม่มีใครรู้ว่าเพียงพอหรือไม่ เพียงความปรารถนาอย่างนี้ กับการทำกุศลอย่างนั้น จะเพียงพอที่จะให้สามารถสมปรารถนาหรือไม่ ไม่มีใครสามารถที่จะรู้ได้

ถ. ถ้าเราไม่ทำสิ่งที่ผิดศีล อย่างน้อย ๕ เราก็ควรที่จะได้รับอานิสงส์ตามที่พระท่านพูด โภคสัมปทา

ส. สำหรับตัวท่านผู้ฟังเองก็พอที่จะเห็นว่า มีเหตุที่จะทำให้เป็นผู้ที่ไม่หลงไม่มัวเมาในของมีนเมาต่าง ๆ แต่สำหรับครอบครัว ตระกูล วงศาคณะญาติในภพหน้า ในชาติหน้า ใครจะทราบ เป็นเรื่องเฉพาะตัว ส่วนตัวของผู้นั้นผู้ใดเท่านั้นเอง

ถ. เรามีเจตสิกอยู่ ๕๒ พยายามทิ้งอกุศลเจตสิก ๑๔ ตัวให้หมด ไม่พอหรือ

ส. เวลาทิ้งอกุศลอะไร

ถ. อย่างน้อยที่สุด ผมนั่งกับอาจารย์ในห้องนี้ ผมก็พยายามจะทิ้ง

ส. จะทิ้งอะไร

ถ. โมะหะยังไม่หมด เพราะยังปรารถนาภพหน้าอีก เชื้ออาจารย์ว่า เเท่านี้ยังไม่พอ ยังต้องเกิดอีกหลายชาติ แต่อย่างน้อยที่สุดขอให้พบพระธรรม

ส. ฟังพระธรรม และอบรมเจริญปัญญา ปัญญาจะทำกิจของปัญญา และกุศลอื่น ๆ จะทำกิจของกุศลอื่น ๆ แต่ไม่มีใครที่จะสามารถพยากรณ์ได้ เพราะว่าไม่สามารถที่จะล่วงรู้ถึงความเพียงพอของกรรมว่า จะเป็นปัจจัยพอที่จะให้ได้สมความปรารถนานั้น ๆ หรือเปล่า

ถ. จุติจิตดับลงเดี๋ยวนี้ ปฏิสนธิจิตเกิดขึ้นทันที ภายในเสี้ยวของวินาที

ส. เร็วกว่านั้นอีก คือ ไม่มีอะไรคั่นเลย

ถ. เพราะฉะนั้น กรรมใด ๆ ที่จบลงที่จิตจิตนี้ จะส่งผล เป็นวิบากในวันหน้า ใช่ไหม

ส. ไม่ใช่กรรมเฉพาะในชาตินี้ กรรมในอดีตอนันตชาติก็สามารถที่จะให้ผลได้ ถ้าพร้อมด้วยปัจจัย

ถ. ถ้าอย่างนั้น ผมยอมรับว่า สิ่งที่เราจะกำหนดได้ คือ กรรมของชาตินี้เท่านั้น ชาติก่อนหมดปัญญาแล้ว

ผู้ฟัง ตามความเห็นของผม ผมว่าน่าจะได้ คือ ถึงแม้ว่ากรรมนี้ กรรมดีของท่านในชาตินี้อาจจะยังไม่มากพอ แต่ว่าก็น่าจะได้ เพราะถ้าเราคิดถึงว่า กรรมในชาติก่อน ๆ ตามหลักของกรรมที่ว่า เมื่อสะสมมาในชาติก่อน ๆ เมื่อมาเกิดในชาติปัจจุบัน ผลของการสะสมกรรมดีในชาติก่อน ๆ จะต้องเป็นเครื่องกระตุ้นเตือนให้เราต้องทำความดีขึ้นเรื่อย ๆ เพราะฉะนั้น การที่เราได้ทำดีในชาตินี้ อาจจะไม่ใช่เกิดจากความคิดของเราที่เกิดขึ้นเอง แต่เป็นการกระตุ้นของกรรมที่กระทำดีมาในชาติก่อน ๆ เพราะฉะนั้น ผมว่าน่าจะสำเร็จได้ตามที่ท่านต้องการ

ส. **มโนรทปฺรณี อรรถกถาอังคุตตรนิกาย ติกนิบาต ปฐมปัณณาสก์ วรรคที่ ๔** ได้แสดงปริยายแห่งพระอภิธรรม ซึ่งได้จำแนกกรรมไว้ ๑๖ ประการว่า กุศลกรรมและอกุศลกรรมที่จะให้ผลได้นั้น ต้องถึงพร้อมด้วยสมบัติและวิบัติ คือ

กัมมสมาทานฝ่ายบาปบางอย่าง อันคติสมบัติห้ามไว้ ย่อมไม่ให้ผล มีอยู่

กัมมสมาทานฝ่ายบาปบางอย่าง อันอุปธิสมบัติห้ามไว้ ย่อมไม่ให้ผล มีอยู่

กัมมสมาทานฝ่ายบาปบางอย่าง อันกาลสมบัติห้ามไว้ ย่อมไม่ให้ผล มีอยู่

กัมมสมาทานฝ่ายบาปบางอย่าง อันปโยคสมบัติห้ามไว้ ย่อมไม่ให้ผล มีอยู่

หมายความว่า อกุศลกรรมที่ไม่มีโอกาสจะเกิดได้ เวลาที่บุคคลนั้นถึงพร้อมด้วยคติสมบัติ อุปธิสมบัติ กาลสมบัติ หรือปโยคสมบัติ

ส่วนอกุศลกรรมบางอย่าง อาศัยคติวิบัติ ย่อมให้ผล มีอยู่

อาศัยอุปธิวิบัติ ย่อมให้ผล มีอยู่

อาศัยกาลวิบัติ ย่อมให้ผล มีอยู่

อาศัยปโยควิบัติ ย่อมให้ผล มีอยู่

นี้เป็นทางฝ่ายอกุศลกรรม ๘

ทางฝ่ายกุศลกรรมโดยนัยเดียวกัน เวลาที่ไม่ให้ผลก็เพราะว่า คติวิบัติห้ามไว้ ๑
อุปวิบัติห้ามไว้ ๑ กาลวิบัติห้ามไว้ ๑ ปโยควิบัติห้ามไว้ ๑ รวมเป็น ๔

ส่วนกุศลกรรมที่จะให้ผลนั้น ต้องอาศัยคติสมบัติ ๑ อุปธิสมบัติ ๑ กาลสมบัติ
๑ ปโยคสมบัติ ๑

การที่กรรมจะให้ผลได้ต้องประกอบด้วยสมบัติหรือวิบัติ คือ คติสมบัติ หรือ
คติวิบัติ ๑ อุปธิสมบัติหรืออุปวิบัติ ๑ กาลสมบัติหรือกาลวิบัติ ๑ ปโยคสมบัติหรือ
ปโยควิบัติ ๑

สำหรับคติสมบัติ คือ การเกิดในภพภูมิที่ดี คือ สุขคติภูมิ และคติวิบัติ คือ การ
เกิดในภพภูมิที่เป็นทุกข์ภูมิ เป็นอบายภูมิ

ทุกท่านจะต้องตายและปฏิสนธิทันทีหลังจากที่จุติจิตดับ แต่ไม่มีใครรู้ว่า คติ
คือที่ที่ท่านจะไปจะเป็นคติไหน จะเป็นสุคติ หรือทุกข์คติ ขณะนี้ท่านปรารถนาที่จะเกิดใน
สกุลซึ่งไม่มีเหล่า ไม่มีสุรายาเมา นี่เป็นความปรารถนา แต่ว่าท่านยังไม่จุติ
เพราะฉะนั้น ยังมีเวลาเหลือ ซึ่งไม่ทราบว่าจะถึงจุติจะมีชวณวิถียะไร ๆ เกิดบ้าง
และเวลาที่จุติจิตดับไปแล้ว ก็ยังไม่ทราบว่าจะให้ผลทำให้ปฏิสนธิในภูมิใด

ถ้ากุศลกรรมให้ผลทำให้ปฏิสนธิในสุคติภูมิ เป็นคติสมบัติ สามารถที่จะได้
วิบากต่าง ๆ ที่เป็นอริยมรรคที่นำร้นรมย์ต่าง ๆ แล้วแต่ว่าในชาติต่อไปท่านจะมี
ความพอใจในสิ่งใด เพราะยังไม่ได้ดับความยินดีพอใจในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส
ในโผฏฐัพพะ ท่านไม่ชอบสุรายาเมา ท่านเห็นว่าเป็นของมีนเมาทำให้ขาดสติ แต่ว่า
ท่านยังมีความยินดีพอใจในอะไรอยู่ ที่ไม่ใช่ความพอใจในรสของสุรา เพราะท่านยัง
ไม่ใช่เป็นผู้ที่ดับสิ้นความพอใจทั้งหมดของรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส เพราะฉะนั้น ก็
ยังมีความยินดีพอใจในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโผฏฐัพพะ มีความติด ความ
ปรารถนา ความพอใจที่จะให้วิบากจิตเกิดขึ้นรู้อารมณ์ที่เป็นอริยมรรคทางตา ทางหู
ทางจมูก ทางลิ้น ทางกายที่น่าพอใจ นี่เป็นความปรารถนาของทุกคนที่ยังมีกิเลส

๔๗๓

เพราะฉะนั้น ผู้ที่ยังมีกิเลสอยู่ พยายามชวนชวายเป็นแสวงหาวิบากที่เป็น อกุศลธรรม ที่น่าพอใจทั้งสิ้น ตลอดชีวิตการทำงานของแต่ละคนมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ วิบากจิตเกิดขึ้น รู้อารมณ์ที่เป็นอกุศลธรรม ที่น่าพอใจ ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย เพราะฉะนั้น ใจจริง ๆ ของท่านยังไม่ได้หมดการแสวงหา ยังคง แสวงหาวิบาก และแสวงหาด้วยกิเลส ด้วยความติด ด้วยความยินดี ด้วยความพอใจ แต่ผลต้องตรงต่อเหตุว่า วิบากทั้งหลายที่เป็นอกุศลธรรม เป็นสิ่งที่น่าพอใจที่จะปรากฏ ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกายนั้น ต้องเป็นผลของอกุศลกรรม ไม่ใช่เป็นผล ของอกุศลกรรม

ทุกท่านปรารถนาผลที่ดี แต่ลืมคิดถึงเหตุที่จะให้ได้ผลที่ดี เพราะท่านปรารถนา ด้วยกิเลส แล้วแต่ว่าวิชชานั้นจะเป็นปัจจัยให้เกิดบุญญาภิสังขาร คือ อกุศลกรรม หรืออบุญญาภิสังขาร คือ อกุศลกรรม เพราะว่าทุกท่านยังมีกิเลสอยู่ ยังมีการ แสวงหาวิบากทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ซึ่งถ้ามีกิเลสมากจนกระทั่ง แสวงหาโดยทุจริตกรรมที่เป็นอกุศลทางกาย หรือทางวาจา หรือทางใจ แม้ว่าจะมีความ พอใจที่จะได้อกุศลธรรม แต่ก็ยอมได้ออกุศลธรรมเป็นวิบาก เป็นผลของอกุศลกรรมนั้น

เพราะฉะนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงเรื่องของเหตุและผลไว้โดยละเอียด ซึ่ง ผู้ที่ปรารถนาเพียงผล ไม่ได้พิจารณาถึงเหตุว่า ท่านปรารถนาและท่านได้กระทำความ ที่จะให้เกิดวิบากคือผลอย่างนั้นหรือเปล่า หรือว่าความปรารถนาของท่านมีกำลัง จนกระทั่งทำให้เกิดอกุศลกรรม ทั้ง ๆ ที่ปรารถนาอกุศลธรรม อารมณ์ที่น่าพอใจต่าง ๆ แต่เมื่อเป็นผลของอกุศลกรรม สิ่งที่คุณท่านจะได้รับก็ไม่พ้นจากอกุศลธรรมทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย

ในปัจจุบันชาตินี้ ก็เป็นสิ่งที่พิสูจน์ให้เห็นว่า ท่านปรารถนาอกุศลธรรม แต่ว่า เนื่องจากอกุศลกรรมในอดีต เพราะฉะนั้น ทุกท่านจึงไม่ได้มีแต่อกุศลธรรมเท่านั้น แต่

แล้วแต่ว่าวันใดกรรมใดจะเป็นเหตุให้รับรู้อารมณ์ที่เป็นอนิฏฐารมณ์ หรืออิฏฐารมณ์ ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย

การที่กรรมจะให้ผล แม้ว่าทุกท่านจะมีทั้งกุศลกรรมและอกุศลกรรม ก็ยังต้องขึ้นอยู่กับคติสมบัติ หรือคติวิบัติ ไม่มีใครทราบว่า เมื่อจุติจิตดับไปกรรมใดจะทำให้ปฏิสนธิจิตเกิดขึ้น ซึ่งทราบได้ที่ยังไม่เป็นพระโสดาบันบุคคล ก็ยังมีโอกาสที่กรรมจะทำให้ปฏิสนธิในอบายภูมิภูมิหนึ่งภูมิใด คือ เป็นสัตว์เดรัจฉาน หรือเกิดในนรก หรือเป็นเปรต เป็นอสุรกาย เพราะฉะนั้น จึงพยากรณ์ไม่ได้ แม้ว่าท่านจะมีความหวังที่จะเกิดในตระกูลที่ไม่มีเครื่องดองของเมา แต่ว่าทราบได้ที่ยังไม่ใช่พระโสดาบันบุคคล ย่อมขึ้นอยู่กับคติว่า จะเป็นคติสมบัติ หรือคติวิบัติ

นอกจากนั้นยังขึ้นอยู่กับอุปธิ คือ ส่วนประกอบต่าง ๆ ของร่างกาย ถึงแม้ว่าจะเกิดในสุคติภูมิ เป็นผู้ถึงคติสมบัติ เกิดเป็นมนุษย์แล้วก็ตาม แต่ว่ากรรมที่ได้กระทำแล้วที่เป็นอกุศลก็ทำให้เป็นผู้ที่พิกลพิการ มีอวัยวะที่ไม่สมประกอบ นั่นเป็นอุปธิวิบัติ เพราะฉะนั้น แทนที่สมควรจะได้เป็นถึงพระเจ้าแผ่นดิน ก็ไม่มีใครมอบราชสมบัติให้กับบุคคลที่อวัยวะหรือร่างกายไม่สมประกอบ เพราะเป็นอุปธิวิบัติ แต่ถ้าบุคคลใดเกิดเป็นมนุษย์ และยังประกอบด้วยอุปธิสมบัติ มีส่วนสัตรูปร่างที่น่าดู ก็ย่อมจะเป็นเหตุให้ได้รับอิฏฐารมณ์ต่าง ๆ มีผู้อุปการะเลี้ยงดู ตั้งไว้ในตำแหน่งที่สมควร ไม่ให้กระทำการงานที่ไม่สมควรต่าง ๆ

เพราะฉะนั้น การที่ทุกท่านยังติด หรือว่ายังพอใจในวิบาก แสงหาวิบากที่เป็นอิฏฐารมณ์ด้วยความพอใจ และกรรมที่ได้ทำมาแล้วในอดีต ต้องอาศัยปัจจัยอื่น ๆ จึงจะเกิดขึ้น เช่น คติสมบัติ อุปธิสมบัติ นอกจากนั้นยังต้องอาศัยกาลสมบัติ

สมัยที่ทุกอย่างสมบูรณ์ บริบูรณ์ดี ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว ข้าวไม่ยากหาไม่แพง ในขณะที่บ้านเมืองร่มเย็นเป็นสุขสมบูรณ์พร้อมทุกประการ ในขณะนั้นกุศลกรรมก็สามารถเป็นปัจจัยให้วิบากจิตเกิดขึ้นรับรู้อารมณ์ที่เป็นอิฏฐารมณ์ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย แต่ถ้าเป็นกาลวิบัติ ยุคใดสมัยใดที่บ้านเมืองเดือดร้อนวุ่นวาย ข้าวยากหาไม่แพง ก็ไม่เป็นโอกาสที่กุศลกรรมของใครจะเป็นปัจจัย

ให้วิบากจิตเกิดขึ้นรู้อารมณ์ที่เป็นอิฏฐารมณ์ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ได้เท่ากับในสมัยที่เป็นกาลสมบัติ

ในยุคนี้สมัยนี้ บางท่านอาจจะได้ยินว่า บางคนเป็นคนดี ไม่ปรากฏว่ากระทำความผิดเดือดเนื้อร้อนใจให้ใครเลย แต่กระนั้นก็ยังได้รับวิบัติถึงกับเจ็บปวด หรือว่าสิ้นชีวิต นี่ก็เพราะเป็นกาลวิบัติ แม้ว่ามีกุศลกรรมที่ได้สะสมมา แต่ว่าในยุคที่ไม่สงบเรียบร้อย หรือว่าบ้านเมืองระส่ำระสาย ก็ทำให้มีปัจจัยที่จะทำให้กุศลกรรมในอดีตเกิดขึ้นรับผลของกรรมนั้น

นอกจากนั้น ยังต้องอาศัยปโยคสมบัติ หรือปโยควิบัติ ที่กรรมจะให้ผล

ปโยคสมบัติ หมายความว่า ความถึง ความพากเพียร หรือการประกอบกิจการงานด้วยการพิจารณาที่สมควร แม้แต่การกระทำของใจก็ยังต้องอาศัยกาล คือ การพิจารณาและคิดปะในการที่จะกระทำกรรมนั้นให้สำเร็จ ซึ่งถ้าเป็นปโยคสมบัติ มีความสามารถที่จะกระทำกรรมนั้นได้สำเร็จ กรรมนั้นก็สำเร็จได้ โดยที่ยังไม่ได้ให้ผลที่เป็นการรับรู้ อิฏฐารมณ์ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกายที่ไม่น่าพอใจ

เพราะฉะนั้น ไม่ว่าท่านจะประกอบอาชีพใด กระทำกิจการงานใด เป็นพ่อค้าวาณิช หรืออะไรก็ตาม การกระทำของทุกคนขึ้นอยู่กับปโยคะว่า ถ้าขณะนั้นเป็นปโยคสมบัติ พร้อมด้วยความชำนาญหรือความสามารถ การกระทำนั้นย่อมให้ผลตามที่ต้องการแม้ว่าจะเป็นทุจริตกรรม เพราะอกุศลกรรมที่ได้กระทำแล้วยังไม่ได้ให้ผล และบุคคลนั้นประกอบด้วยปโยคสมบัติ ถึงแม้ว่าจะเป็นคนดี แต่ขาดคิดปะ ความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพ ในการประกอบธุรกิจกิจการงาน ก็เป็นปโยควิบัติ เพราะไม่เป็นปัจจัยให้กุศลวิบากเกิดขึ้น

เพราะฉะนั้น เรื่องของผลซึ่งจะต้องเกิดจากเหตุ พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้โดยละเอียดพร้อมทั้งปัจจัยอื่น ๆ ที่จะทำให้เกิดผลนั้น ๆ เกิดขึ้นด้วย ถ้าพิจารณาโดยละเอียดจะเห็นว่า เป็นเรื่องของอนัตตาทั้งหมด ไม่ใช่เป็นเรื่องที่บุคคลหนึ่งบุคคลใดจะคิดจะเข้าใจว่า เป็นไปได้ด้วยความสามารถของตนเอง แต่ว่าการกระทำทั้งหมดทุกขณะจิตที่จะเกิดขึ้น ต้องประกอบด้วยปัจจัยต่าง ๆ แม้แต่การที่กุศลกรรมหรือ

อกุศลกรรมจะให้ผล ก็ต้องประกอบด้วยคติสมบัติหรือคติวิบัติ อุปธิสมบัติหรืออุปธิวิบัติ กาลสมบัติหรือกาลวิบัติ ปโยคสมบัติหรือปโยควิบัติ

ถ. วิธีจิตสุดท้าย ถ้าเราสามารถกำหนดชวนจิตให้เป็นกุศลตลอด จะไม่เป็นทางเลือกหรือ

ส. ทำได้หรือ

ถ. ถ้าหากว่าเราประกอบกรรมเฉพาะที่เป็นกุศล หรืออย่างที่เป็นวิธีจิตที่กล่าวว่า ให้เป็นกุศลอยู่ตลอด ๗ ชวนะ สุกติเป็นที่หวังได้แน่

ส. สมมติว่า กำลังจะสิ้นชีวิตเดี๋ยวนี้ ให้กุศลชวนจิตเกิดเดี๋ยวนี้ได้ไหม

ถ. ตามที่ผมได้อ่านและได้ฟัง ถ้าเราประกอบกรรมใด ๆ

ส. เดี่ยวนี้เอง เดี่ยวนี้เป็นเครื่องพิสูจน์ ถ้าจะสิ้นชีวิตเดี๋ยวนี้ กุศลชวนจิต ๗ ชวนะจะเกิดอย่างไร ตอนนี้

ถ. ก็ดี กำลังเรียนธรรม อาจารย์กำลังสอนอยู่ ผมไปสุคติแน่

ส. ถ้าไม่ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะก็ยากที่จะรู้ เพราะว่าจิตเกิดดับอย่างรวดเร็วมาก อกุศลชวนวิธี่สามารถที่จะเกิดสลับกับกุศลชวนวิธี่ เพราะฉะนั้น ถ้าไม่เป็นผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐาน ก็ยากที่จะรู้ได้

ท่านผู้ฟังแสวงหาวิบากหรือเปล่า หรือรู้แล้วว่าแล้วแต่เหตุ เพราะฉะนั้น จึงควรประกอบกรรมดียิ่งขึ้น ไม่ควรที่จะคิดว่าพอแล้ว เพราะท่านเป็นการกระทำ โดยสละวัตถุปัจจัยเพื่อประโยชน์สุขของบุคคลอื่นเพียงเล็กน้อย ไม่มาก ไม่มีใครสามารถที่จะสละได้หมด หรือว่าไม่มีใครสามารถที่จะสละได้มากอย่างที่หวัง ถึงแม้ว่าจะมีคาถาหรือคำที่พรรณนาเรื่องของการให้ทานและอานิสงส์ของท่านสักเท่าไรก็ตาม ก็ไม่ใช่ว่าสามารถที่จะทำให้ท่านเกิดได้ทันทีเสมอไป หรือว่ามากเท่าที่ควรจะเป็น แม้แต่เรื่องของทานยังเป็นอย่างนี้ เพราะฉะนั้น กุศลประการอื่น ๆ ก็ควรที่จะอบรมเจริญโดยไม่ประมาทจริง ๆ เมื่อต้องการผลที่ดี คือ อริยมรรค

ไม่มีใครต้องการอนิฏฐามรณ แต่ไม่รู้ว่าวันไหนอนิฏฐามรณจะเกิด ทางตา หรือทางหู หรือทางจมูก หรือทางลิ้น หรือทางกาย จึงเป็นผู้ที่ไม่ควรประมาท

เพราะฉะนั้น การเข้าใจเรื่องเหตุและผล เรื่องของกิเลส เรื่องของกรรม เรื่องของวิบาก ก็เป็นปัจจัยที่จะทำให้ได้รับทุกข์จากสังสารวัฏฏ์น้อยลง

นอกจากนั้น ถ้าเข้าใจวิธีจิตโดยละเอียดว่า ในขณะที่เห็นครึ่งหนึ่ง จักขุวิญญาณที่กำลังเห็นก็ดี สัมปฏิจฉันนะซึ่งรับอารมณ์ต่อจากจักขุวิญญาณก็ดี สันติระณะที่พิจารณาอารมณ์ต่อจากสัมปฏิจฉันนะก็ดี วิบากจิตทั้งหมดไม่สามารถที่จะ กระทำกรรมใด ๆ ได้เลย ทุกท่านที่จะกระทำกุศลกรรมประการหนึ่งประการใด ให้ทราบว่า ในขณะที่นั้นเป็นชวนวิถิจิต เป็นกุศลชวนวิถิจิต วิบากจิตที่เห็นทำอะไรไม่ได้ เสียงที่ได้ยิน แม้ว่าเป็นเสียงที่น่าพอใจสักเท่าไร วิบากจิตก็เพียงเกิดขึ้นได้ยิน รับเสียง นั้นต่อ และพิจารณาเสียงนั้น แต่ทำอะไรไม่ได้เลย

เวลาที่กลืนที่ดีปรากฏทางจมูก จิตที่เป็นวิบากจิตเกิดขึ้นรู้กลืนนั้น สัมปฏิจ- ฉันนะรับกลืนนั้น สันติระณะพิจารณากลืนนั้น แต่ทำกุศลใด ๆ ไม่ได้ ทำกรรมใด ๆ ไม่ได้ เคลื่อนไหวใด ๆ ไม่ได้

เพราะฉะนั้น ในขณะที่กำลังเห็น อาจจะมีบางท่านที่กำลังยกมือ กำลังเขียน กำลังจด ให้ทราบว่า ในขณะที่เขียน ในขณะที่จด ไม่ใช่วิบากจิตที่เห็น ไม่ใช่วิบากจิต ที่ได้ยิน ได้กลืน ลิ้มรส รู้สิ่งที่กระทบสัมผัส แต่เป็นชวนวิถิจิต ซึ่งแล้วแต่ว่าการ เคลื่อนไหวนั้นเป็นกุศลจิตหรืออกุศลจิต ซึ่งการเคลื่อนไหวทั้งหมด การพูด การเดิน การประกอบกิจการงาน การกระทำกาย วาจาใด ๆ ทั้งหมดไม่ใช่วิบากจิต

การที่รู้อย่างนี้ จะเกื้อกูลให้สติระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง ว่า แม้ในขณะที่เห็น ก็เป็นสภาพธรรมที่ไม่ใช่ในขณะที่รู้สึกยินดีพอใจในสิ่งที่เห็น หรือ ว่าไม่ใช่ในขณะที่รู้สึกไม่ยินดีพอใจในสิ่งที่เห็น หรือไม่ใช่ในขณะที่มีความคิดเรื่องสิ่งที่ เห็น เพราะฉะนั้น เป็นจิตต่างประเภทกัน แต่ถ้าไม่รู้อย่างนี้ จะไม่เป็นปัจจัยให้ สติปัญญาจะระลึกได้ในขณะที่มีการกระทำด้วยกาย ด้วยวาจา เช่น ในขณะที่กระทำ การเคลื่อนไหวทางกาย อย่างท่านที่คิดจะอ่านพระไตรปิฎก ก็เดินไปหยิบพระไตรปิฎก ในระหว่างที่เดินไปนั้น เห็นเป็นวิบากจิต แต่ไม่ใช่ในขณะที่เดิน ไม่ใช่ในขณะที่หยิบ เพราะฉะนั้น เวลาที่สติเกิดระลึกได้ จะรู้ลักษณะของจิตที่เป็นกุศล ที่มีความต้องการ

ในการที่จะเดินไปเพื่อที่จะแสวงหาความรู้ เพื่อที่จะเข้าใจธรรมด้วยการอ่าน พระไตรปิฎก

ถ้าไม่รู้อย่างนี้ สติก็ไม่เกิด หลงลืมสติ ในขณะที่กำลังเดินเห็นสิ่งหนึ่งสิ่งใดก็เกิดพอใจแล้วในสิ่งที่เห็น ระหว่างที่ยังไม่ถึงหนังสือพระไตรปิฎก ไข่มุม หรือว่าเสียงหนึ่งเสียงเกิดขึ้นก็เกิดความยินดีบ้าง ยินร้ายบ้างในเสียงที่ปรากฏ แต่ถ้ารู้จริง ๆ ว่า ในขณะที่กำลังเดิน ไม่ใช่วิบากจิต จิตที่เห็นเดินไม่ได้ เคลื่อนไหวไม่ได้ ทำอะไรไม่ได้ จิตที่ได้ยินก็เพียงแต่ได้ยินเท่านั้น เพราะฉะนั้น ในขณะที่คิดนึก ในขณะที่กระทำกิจใด ๆ ก็ตาม ในขณะนั้นเป็นทวารวิถีจิต เป็นกุศลจิตหรืออกุศลจิต การรู้แบบนี้ย่อมเป็นปัจจัยให้สติเกิด พร้อมทั้งกุศลจิตเกิดด้วยก่อนที่จะถึงพระไตรปิฎก และหยิบขึ้นอ่านก็ยังเป็นปัจจัยให้กุศลจิตเกิดได้

แต่ถ้าไม่รู้ เห็นอะไรระหว่างทาง ได้ยินเสียงอะไรในระหว่างนั้น อกุศลจิตก็ไหลไปแล้ว เพราะเป็นอาสวะที่สะสมหมักดองมา พร้อมทั้งจะไหลไปเป็นโลภะ หรือโทสะ หรือโมหะในอารมณ์ที่ปรากฏ

เพราะฉะนั้น เวลาที่รู้แบบนี้ ต่อไปเวลาที่มีการกระทำทางกาย หรือว่าการเดิน การพูด การนั่ง การคู้ การล้ม การเหยียด แม้ในขณะที่รับประทานอาหาร เอื้อมมือไหวไปก็ยังรู้ว่า นี่เป็นจิตที่ไม่ใช่จิตเห็น ถ้าจะระลึกรู้ลักษณะของนามธรรมในขณะนั้นตามความเป็นจริงว่า ในขณะนั้นมีความต้องการที่เป็นอกุศล หรือว่าเป็นกุศล ซึ่งเวลาที่รับประทานอาหารจิตย่อมเป็นอะไรเวลาที่เอื้อมมือไปตักและก็เคี้ยว จักขุวิญญาณเป็นวิบาก เห็น ทำอะไรไม่ได้ โสตวิญญูณก็ได้ยิน ถ้ามีเสียงเพลง มีเสียงอะไรในขณะนั้น แต่โสตวิญญูณเป็นวิบากจิต ทำอะไรไม่ได้ เพราะฉะนั้น ในขณะที่กำลังรับประทานอาหาร ซึ่งต้องมีการกระทำทางกาย การเคลื่อนไหวมือ ระลึกรู้ใหม่ว่าเป็นจิตอะไรตามความเป็นจริง ตามปกติ จิตอะไร

โลภมูลจิต

เพราะฉะนั้น ไม่ใช่หนีโลภะ แต่ต้องรู้โลภะตามความเป็นจริงจึงจะละได้ โลภะมีอยู่ประจำตั้งแต่เกิดจนกระทั่งโต แต่ว่ากุศลจิตก็ยังมีโอกาสที่จะเกิดด้วย อย่าคิดว่า

จะต้องเป็นโลภะไปเรื่อย ๆ แม้แต่การประกอบการทำงานอาชีพ ส่วนใหญ่ก็เป็นโลภะ
ซึ่งในวันหนึ่ง ๆ โลภะมาก แต่อย่าลืมว่า กุศลจิตก็มีโอกาสที่จะเกิดได้เมื่อเห็นประโยชน์
ของกุศลจิต

ในขณะที่รับประทานอาหาร โลภะเกิดขึ้น สติระลึกรู้ลักษณะของจิตที่ยินดี
พอใจในขณะนั้น หรือระลึกรู้ลักษณะของรูปธรรม แล้วแต่ว่าจะเป็นอาการของสิ่งที่
อ่อนหรือแข็ง เย็นหรือร้อน ตึงหรือไหว หรือแม้แต่วิสัยที่ปรากฏเวลาที่กระทบลิ้น รู้ได้
ทันทีในขณะที่ลิ้มรส ไม่ใช่ขณะที่กระทำอาการเคี้ยว หรือกระทำอย่างหนึ่งอย่างใด
สภาพที่ลิ้มรสเป็นลักษณะของวิบากจิต ซึ่งทำอะไรไม่ได้เลย

เพราะฉะนั้น การรู้ลักษณะของวิจิตรอย่างละเอียดจะทำให้รู้ว่า แม้ในขณะที่
ยังไม่มีอาการกระทำใด ๆ ทางกาย ทางวาจา เพียงเห็น สติก็ยังสามารที่จะรู้ขณะที่
ต่างกันว่า สภาพที่รู้สิ่งที่ปรากฏ ไม่ใช่สภาพที่ยินดีพอใจในสิ่งที่ปรากฏ แม้ว่ายังไม่มี
การกระทำทางกาย ทางวาจา เพราะเหตุว่าโลกขวนวิถึเกิดต่อจากจักขุวิญญาณ
สัมผัสจันณะ สันตึระณะ โภจวิญญะ หรือว่าในขณะที่ได้ยินเสียง ชวนวิถึซึ่งเป็นโลภะ
ก็สามารถที่จะเกิดได้ต่อจากโสตวิญญาณ สัมผัสจันณจิต สันตึระณจิต โภจวิญญจิต
เพราะฉะนั้น ย่อมเห็นสภาพธรรมตามความเป็นจริงถูกต้อง และไม่หลอกตัวเอง

๔๗๔

การอบรมเจริญปัญญา เพื่อรู้สภาพธรรมตามปกติตามความเป็นจริง เพราะฉะนั้น เมื่อเป็นผู้ที่มีปัจจัยที่โลกะจะเกิดเป็นประจำเป็นปกติ เวลาที่สติปัญญาเกิดขึ้นก็ย่อมระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่เกิดปรากฏตามปกติ ไม่ใช่ว่าผู้ที่อบรมเจริญสติปัญญาจะหมดโลกะ ไม่มีโลกะเลย มีแต่กุศลทั้งนั้น เป็นไปได้ได้อย่างไร เพราะว่าการอบรมเจริญปัญญาต้องเริ่มระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง ไม่ใช่เปลี่ยนหน้ามือเป็นหลังมือว่า เวลาปกติอย่างนี้อย่างหนึ่ง และก็ไปทำวิปัสสนาจากหน้ามือเป็นหลังมืออีกอย่างหนึ่ง ไม่มีโลกะเกิดขึ้นเลย ไม่ใช่อย่างนั้น นั่นไม่ใช่การระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง เพราะฉะนั้น ย่อมไม่เห็น ว่า ตามปกติโลกะย่อมเกิด

การจะละโลกะจึงไม่ใช่ละโลกะในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโณภูมิจึงจะบรรลุความเป็นพระอนาคามีทันที แต่ละโลกะที่เกิดพร้อมสัkkายาทิฏฐิที่ยึดถือการเห็น ว่า เป็นเราเห็น เวลาที่ได้ยินเกิดขึ้นก็ละความเห็นผิดที่ยึดถือสภาพที่ได้ยินว่า เป็นเรา ได้ยิน

เพราะฉะนั้น การอบรมเจริญปัญญาต้องละกิเลสตามลำดับขั้น สำหรับผู้ที่เป็น พระโสดาบันบุคคล โสตาปัตติมรรคจิตเกิดขึ้น ดับสัkkายาทิฏฐิเป็นสมุจเฉท ไม่มีการ เห็นผิดยึดถือสภาพธรรมว่า เป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล แต่ยังมีมโนคติในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโณภูมิจึงยังมีโลกมูลจิตซึ่งเป็นทิฏฐิติดวิปยัตต์ ไม่เกิด กับมิจฉาทิฏฐิใด ๆ เลย แต่ยังเป็นโลกมูลจิต จนกว่าจะถึงความเป็นพระอนาคามี จึงจะดับความยินดีในรูป เสียง กลิ่น รส โณภูมิจึงได้ เป็นเรื่องจริง

ถ. พระโสดาบันละกิเลส ๓ อย่าง คือ ราคะ สัkkายาทิฏฐิ วิจิกิจฉา ความหมายจริง ๆ ลึกซึ้งแค่ไหน

ส. สักกายทิฐิ คือ ความเห็นผิดว่า เป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตน เป็นวัตถุสิ่งหนึ่งสิ่งใด ซึ่งแท้ที่จริงแล้ว รูปารมณ คือ สิ่งที่ปรากฏทางตา หาใช่สิ่งหนึ่งสิ่งใดไม่ ลักษณะที่แท้จริงของสภาพธรรมที่ชื่อว่ารูปารมณ ที่ทรงบัญญัติว่ารูปารมณ หมายถึงสภาพธรรมที่สามารถปรากฏทางตาแก่จักขุวิญญาณ หรือจักขุทวารวิจิตรรูปารมณ สิ่งที่ปรากฏทางตา ยาวหรือสั้น ลองคิดว่า รูปารมณ วัณณะ สิ่งที่ปรากฏทางตา ยาวหรือสั้น

รูปารมณ หรือวัณณะ รูปายตนะ ยาวหรือสั้นไม่ได้ แต่อาศัยวัตถุซึ่งเป็นที่ตั้งเป็นเครื่องกำหนดว่า ยาวหรือสั้น

จะต้องเข้าใจลักษณะของรูปารมณ หรือรูปายตนะ หรือวัณณะว่า ที่เคยเข้าใจมานั้นถูกหรือผิด ที่เห็นเป็นโต๊ะและกำหนดหมายรู้ว่ายาวหรือสั้น แท้ที่จริงแล้วรูปายตนะ คือ สี สิ่งที่ปรากฏทางตา เป็นสี เป็นสิ่งที่ปรากฏ ไม่ยาว ไม่สั้น รูปารมณ หรือรูปายตนะ หรือวัณณะ ยาวสั้นไม่ได้ แต่เพราะอาศัยปฐวีธาตุ เพราะฉะนั้น อาศัยธาตุซึ่งเป็นที่ตั้งของรูปายตนะหรือรูปารมณนั่นเองเป็นเครื่องกำหนดว่ายาวหรือสั้น แต่รูปายตนะไม่ยาว ไม่สั้น ถูกไหม ใครจะคิดอย่างนี้บ้าง แต่ผู้ที่ประจักษ์ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง รู้ชัดถูกต้องตามความเป็นจริงของสภาพธรรมนั้น ๆ รู้ว่า ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่วัตถุสิ่งหนึ่งสิ่งใด

เพราะฉะนั้น สักกายทิฐิ คือ ความเห็นผิดในกาย ในสิ่งที่ประชุมรวมกัน ยึดถือว่าเป็นสิ่งหนึ่งสิ่งใด เช่น ยึดถือว่าเป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตน เป็นวัตถุสิ่งต่าง ๆ ซึ่งลักษณะที่แท้จริงของสิ่งที่ปรากฏทางตา เป็นแต่เพียงสภาพธรรมที่เพียงปรากฏทางตาเท่านั้น ถ้ารูปารมณ หรือรูปายตนะ หรือสีสั้นวัณณะต่าง ๆ ไม่ปรากฏ จักขุวิญญาณจะไม่มี ไม่มีสภาพธรรมที่เกิดขึ้นเห็นสิ่งที่ปรากฏทางตา เพราะฉะนั้น ก็จะไม่มีความรู้สิ่งทีปรากฏทางตา หรือถ้าจะกล่าวโดยนัยอ้อม คือ จักขุวิญญาณไม่สามารถจะรู้อะไรได้ ซึ่งหมายถึงว่าจักขุวิญญาณย่อมเกิดขึ้นไม่ได้ เพราะเมื่อจิตเกิดขึ้น จิตเป็นสภาพรู้ ต้องรู้สิ่งหนึ่งสิ่งใด

ในขณะที่กำลังเห็น เป็นสภาพธรรมที่จริง เป็นสัจธรรม เป็นสภาพรู้สิ่งที่กำลังปรากฏ และต้องระลึกที่จะรู้ว่า สิ่งที่กำลังปรากฏไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ไม่ยาว ไม่สั้น แต่ว่าอาศัยวัตถุซึ่งเป็นที่ตั้งเป็นเครื่องกำหนดความยาว ความสั้น เพราะฉะนั้น ตัวสี่สนั่นวณณะจริง ๆ เป็นแต่เพียงรูปซึ่งสามารถปรากฏทางตาเท่านั้น จึงไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่วัตถุใด ๆ เป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏทางตาจริง ๆ

และจักขุวิญญาณที่เพียงเห็น ก็ไม่รู้ที่กำลังเห็นอะไร เพราะจักขุวิญญาณทำกิจเพียงเห็นเท่านั้นเอง แต่การที่จะรู้ว่าสิ่งที่เห็นเป็นอะไร ไม่ใช่จักขุทวารวิถิ ต้องเป็นมโนทวารวิถิ หลังจากที่ยกขุทวารวิถิดับไปแล้ว

เพราะฉะนั้น การฟังธรรมโดยละเอียด มีประโยชน์เกื้อกูลแก่การที่จะรู้แจ้งลักษณะของสภาพธรรมโดยไม่คลาดเคลื่อน

สัมโมหวิโนทนี อรรถกถา ขุททกเวทฎวิภังค์ ปาปิจจนานิทเทส มีข้อความที่อธิบายความปรารถนาลามก ซึ่งทำอาการต่าง ๆ ให้พวกมนุษย์เสื่อมใส่ว่า

... แม้ผู้มีปัญญาทราวม ก็จะมีในท่ามกลางอุปัฏฐากทั้งหลาย กล่าวอยู่ว่า เราย่อมสละปริยัติ ดังนี้ เป็นต้น ด้วยคำว่า เมื่อเราตรวจดูหมวด ๓ แห่งธรรม อันยังสัตว์ให้เนิ่นช้าในมัชฌิมนิกายอยู่ มรรคนั้นแหละมาแล้วพร้อมด้วยฤทธิ์ ชื่อว่า ปริยัติ ไม่เป็นสิ่งที่กระทำไต่ยากสำหรับพวกเรา การสนใจในปริยัติย่อมไม่พ้นไปจากทุกข์

นี่คือผู้มีปัญญาทราวม แต่ด้วยความปรารถนาลามกก็ปรารถนาจะให้บุคคลอื่น เห็นว่าตนเป็นผู้มีปัญญา เพราะฉะนั้น จึงกล่าวว่า ชื่อว่าปริยัติ ไม่เป็นสิ่งที่กระทำไต่ยากสำหรับพวกเรา การสนใจในปริยัติย่อมไม่พ้นไปจากทุกข์ เพราะแสดงว่า ตนเองปฏิบัติ และ มรรคนั้นแหละมาแล้วพร้อมด้วยฤทธิ์ นี่เป็นผู้ที่มีปัญญาทราวม แต่ปรารถนาจะให้คนอื่นเห็นว่า ต้องปฏิบัติและสละปริยัติ เพราะ การสนใจในปริยัติ ย่อมไม่พ้นไปจากทุกข์

ข้อความต่อไปมีว่า

ดังนี้ ย่อมแสดงซึ่งความที่ตนเป็นคนมีปัญญามาก โดยการกล่าวอย่างนั้น ... ก็เมื่อภิกษุนี้กล่าวอยู่อย่างนี้ ชื่อว่าย่อมทำลายพระศาสนา ชื่อว่ามหาโจรเช่นกับบุคคลนี้ย่อมไม่มี เพราะว่าบุคคลผู้ทรงพระปริยัติ ย่อมไม่พ้นไปจากทุกข์ หามีไม่

ท่านผู้ฟังเห็นประโยชน์ของการศึกษาปริยัติ หรือเห็นว่าไม่สมควรจะศึกษา

ถ. คำพูดอย่างนี้ผมได้ยินมามาก และเพิ่งจะรู้ว่า ผู้ที่พูดเช่นนี้เป็นมหาโจร ปล้นพุทธศาสนา มีพระสายกัมมัฏฐานมากรูปที่กล่าวว่า ผู้ที่จะพ้นทุกข์จะต้องปฏิบัติ อย่างเดียว ปริยัติทำให้พ้นทุกข์ไม่ได้ คำพูดอย่างนี้มีอยู่ในพระสายกัมมัฏฐานมากมาย และท่านพูดบ่อยด้วย

ส. จากข้อความใน **สัมโมหวิโนทนี อรรถกถา ขุททกวัตตวิภังค์ ปาปิจจนานิทเทศ** อธิบายความปรารถนาลามกที่เป็นเหตุให้ทำอาการต่าง ๆ ให้พวก มนุษย์เลื่อมใส ตามที่ได้กล่าวถึงแล้วในข้อที่ว่า

... แม้ผู้มีปัญญาทราวม ก็จักนั่งในท่ามกลางอุปัฏฐากทั้งหลาย กล่าวอยู่ว่า เราย่อมสละปริยัติ ดังนี้ เป็นต้น ด้วยคำว่า เมื่อเราตรวจดูหมวด ๓ แห่งธรรม อันยังสัตว์ให้เนิ่นช้าในมัชฌิมนิกายอยู่ มรรคนั้นแหละมาแล้วพร้อมด้วยฤทธิ์ ชื่อว่า ปริยัติ ไม่เป็นสิ่งที่กระทำได้ยากสำหรับพวกเรา การสนใจในปริยัติย่อมไม่พ้นไปจาก ทุกข์

มีท่านที่กล่าวอย่างนี้ แต่ผู้ที่กล่าวอย่างนี้ เป็นผู้มีปัญญาทราวม

มีใครที่คิดว่า ท่านรู้ทุกอย่างที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงโดยไม่ต้องศึกษาบ้าง ไหม เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ไหมที่ใครจะกล่าวว่า การปฏิบัติธรรมนั้นไม่ยากและบรรลุได้เร็ว แต่ผู้มีปัญญาทราวมก็กล่าวว่า เราย่อมสละปริยัติ

เพราะฉะนั้น ผู้ที่เข้าใจเรื่องของการอบรมเจริญสติปัฏฐาน ที่จะรู้ลักษณะของ สภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้ ตามปกติ ตามความเป็นจริง ที่กำลังเกิดดับ ลองคิดดู ขณะนี้ทางตาที่กำลังเห็น สภาพธรรมที่แท้จริงที่กำลังปรากฏทางตา ไม่ใช่ สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน และกำลังเกิดดับ ในขณะที่กำลังเห็น เมื่อศึกษาเรื่อง วิธีจิตก็ทราบว่าเป็นวิบากจิต เมื่อจักขุวิญญาณดับไป สัมปฏิจจันนิจิตและ

สันติระณจิตซึ่งเป็นวิบากดับไป โภจวิญญูปพนจิตเกิดขึ้นเป็นกิริยา ต่อจากนั้นเป็นชวนวิถิจิต เป็นกุศลหรือเป็นอกุศล ถ้าไม่ใช่กุศลต้องเป็นอกุศลประเภทหนึ่งประเภทใด คือ เป็น โลกมุขจิต หรือโทสมุขจิต หรือถ้าไม่ประกอบด้วยโลภะและโทสะ ก็เป็นโมหมุขจิต รู้ไหมที่กำลังเห็นนี้ รู้จริง ๆ ว่า ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน สิ่งที่กำลังปรากฏ ทางตาเป็นแต่เพียงสภาพธรรมชนิดหนึ่งซึ่งไม่ใช่ธาตุรู้ ไม่ใช่สภาพรู้ แต่สิ่งที่กำลังปรากฏ ทางตาในขณะนี้ปรากฏกับจิตซึ่งเป็นธาตุรู้ เป็นสภาพรู้ เป็นการเห็นสิ่งที่ปรากฏ และสภาพรู้ก็ดับ สิ่งที่ปรากฏก็ดับ และไม่ใช่มีแต่เห็น ที่คิดว่าเห็น แท้ที่จริงมีกุศลหรือ อกุศลซึ่งเป็นชวนวิถิจิตเกิดต่อจากจักขุวิญญาณ สัมปฏิจฉันนะ สันติระณะ โภจวิญญูปพะ ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน

การที่จะประจักษ์ลักษณะของนามธรรม รู้ชัดว่าเป็นเพียงธาตุรู้ อากาธุรู้ การที่จะประจักษ์ลักษณะของรูปธรรมที่ปรากฏ รู้ว่าไม่ใช่นามธรรม ไม่ใช่สภาพรู้ ไม่ใช่ธาตุรู้ และทั้งนามธรรมและรูปธรรมไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน จะมีใครบอกว่า ไม่ยาก และสามารถรู้ได้เร็ว ถ้าใครกล่าวอย่างนั้น จะเป็นผู้มีปัญญา หรือว่าเป็นผู้ที่มีปัญญาทรม

โดยเฉพาะในยุคนี้สมัยนี้ ไม่ใช่ยุคสมัยของผู้ที่สามารถจะบรรลุเร็วที่เป็น อุดมภูมิัตถุญญบุคคล หรือวิปัสสิตถุญญบุคคล ซึ่งเป็นผู้ที่สามารถจะได้ยินได้ฟังพระธรรม เพียงสั้น ๆ ก็รู้แจ้งอริยสัจธรรม ทางตลอดในลักษณะของสภาพที่กำลังปรากฏ ตามปกติในขณะนี้ซึ่งเกิดขึ้นและดับไปอย่างรวดเร็ว

ถ้าเป็นในลักษณะนั้น บุคคลนั้นเป็นอุดมภูมิัตถุญญบุคคลหรือวิปัสสิตถุญญบุคคล แต่ยุคนี้สมัยนี้เป็นสมัยของอุดมภูมิัตถุญญบุคคลและวิปัสสิตถุญญบุคคลหรือเปล่า ซึ่งทุกท่านก็ทราบได้ แม้แต่เพียงได้ยินคำว่านามธรรม สภาพธรรมที่มีจริงซึ่งเป็นสภาพรู้ เป็นธาตุรู้ เป็นอากาธุรู้ ในขณะที่เห็นในขณะนี้เอง ในขณะที่ได้ยินในขณะนี้เอง ในขณะที่ได้กลิ่น ในขณะที่ลิ้มรส ในขณะที่รู้สิ่งที่กระทบสัมผัสกาย ในขณะที่กำลัง คิดนึก เพียงแต่ที่จะให้รู้ลักษณะของสภาพรู้ ธาตุรู้จริง ๆ ที่ละอย่างโดยไม่ปรากฏ รวมกัน ก็ต้องอาศัยการฟังและพิจารณา เมื่อเข้าใจแล้ว สติจะค่อย ๆ เกิดขึ้นระลึกรู้

ลักษณะของสภาพรู้ที่กำลังเห็น กำลังได้ยิน กำลังได้กลิ่น กำลังลิ้มรส กำลังรู้สิ่งที่กระทบสัมผัส กำลังคิดนึก ที่ละเล็กทีละน้อย ไม่ใช่ว่าจะสามารถระลึกได้มากทันทีเลย

เพราะฉะนั้น จุดประสงค์ของการศึกษาธรรม ไม่ว่าจะเป็นการฟัง ไม่ว่าจะเป็น การอ่าน ไม่ว่าจะเป็น การสนทนา ทั้งหมดนี้ก็เพื่อเป็นอาหารให้สติเกิดขึ้น ระลึกรู้ ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามปกติตามความเป็นจริงนั่นเอง ซึ่งพระธรรมที่ พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงไว้ ก็เพื่อทรงเกื้อกูลอนุเคราะห์บุคคลซึ่งไม่ใช่อุคฆฏัตถุญญ และไม่ใช่วิปญฺจิตถุญญ แต่สำหรับผู้ที่เป็นเนยยนบุคคล คือ ผู้ที่สามารถจะอบรมเจริญ ปัญญาที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้โดยช้า ไม่ใช่โดยเร็ว

แต่ละวิปัสสนาญาณที่จะเกิดขึ้นได้ ก็ต้องอบรมเจริญนานจริง ๆ กว่าที่จะถึง วิปัสสนาญาณที่ ๑ ซึ่งเป็นการประจักษ์สภาพที่ไม่ใช่ตัวตนซึ่งเป็นนามธาตุ เป็นรูปธาตุ ทางมโนทวารที่ละลักษณะ หหมดความสงสัยในลักษณะที่ต่างกันของนามธรรมและ รูปธรรมทางมโนทวาร และวิปัสสนาญาณไม่ใช่มีแต่เพียงนามรูปปริจเฉทญาณ ซึ่ง แสดงให้เห็นกำลังของกิเลสที่สะสมมามาก ทำให้ไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรม แม้ที่กำลังเผชิญหน้าในขณะนี้

ทุกคนมีตาที่กำลังเห็น กำลังเผชิญหน้ากับปรมาตถธรรม สภาพธรรมที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน กำลังได้ยิน เสียงเป็นของจริง เป็นปรมาตถธรรม เป็น สภาพธรรมที่ปรากฏ กำลังเผชิญหน้ากับเสียง มีสภาพรู้เสียงในขณะที่เสียงปรากฏ แต่โมหเจตสิกหรืออวิชชาเป็นสภาพธรรมที่ไม่สามารถจะรู้แม้สิ่งที่กำลังเผชิญหน้าอยู่

เพราะฉะนั้น การอบรมเจริญปัญญาสำหรับผู้ที่เป็นเนยยนบุคคล จะเห็นได้ว่า ต้องเป็นผู้ที่อดทนและรู้จริง ๆ ว่า การอบรมเจริญปัญญานั้นไม่ใช่สิ่งที่ง่าย ถ้าใครกล่าว ว่าง่าย ผู้นั้นพูดผิดหรือพูดถูก

อกุศลมีมากมายหลายประการ โดยเฉพาะเรื่องของความต้องการ เรื่องของ โลภะ ในลาภบ้าง ในยศบ้าง ในสักการะบ้าง ในชื่อเสียงบ้าง ด้วยความยึดมั่นใน ความเป็นตัวตน ต้องการทุกอย่างเพื่อตัว แม้แต่การที่จะให้บุคคลอื่นกล่าวชม ก็เป็น

สิ่งที่พอใจ แสดงให้เห็นความยึดมั่นในฉันท์ ซึ่งได้แก่นามธรรมและรูปธรรมที่ยึดถือว่าเป็นเรา เป็นตัวเรา หรือว่าเป็นของเรา

พระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงโดยละเอียดตลอด ๔๕ พรรษา เป็นเรื่องของสภาพธรรมที่มีจริง ๆ ที่ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ เพราะฉะนั้น ผู้ที่จะเห็นพระมหากรุณาคุณของพระผู้มีพระภาค ต้องเป็นผู้ที่ฟังพิจารณา ไตร่ตรอง เมื่อเข้าใจแล้ว ก็ประพฤติปฏิบัติตามด้วย เพราะผู้ที่ไม่ใช่สาวก ฟังแล้วไม่ปฏิบัติตาม เพราะฉะนั้น แต่ละท่านต้องพิจารณาว่า ท่านอยู่ในประเภทไหน คือ เป็นผู้ที่ยังฟังและสนใจ หรือว่านอกจากจะฟัง พิจารณา เข้าใจ สนใจแล้ว ยังน้อมประพฤติปฏิบัติตามด้วย

๔๗๕

ตลอด ๔๕ พรรษา พระผู้มีพระภาคทรงแสดงเรื่องของตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ การเห็นสิ่งที่ปรากฏทางตา เกิดความยินดี หรือยินร้าย หรือเป็นกุศล เป็นชีวิตประจำวันทุกขณะ การได้ยินเสียงที่ปรากฏ เกิดความยินดี หรือยินร้าย หรือเป็นกุศล เป็นสภาพธรรมตามปกติตามความเป็นจริง เพราะฉะนั้น ผู้ที่ฟัง พิจารณา เข้าใจ และน้อมประพฤติปฏิบัติตาม คือ ระลึกในขณะที่เห็นและศึกษาเพื่อให้ ประจักษ์จริง ๆ ว่า ไม่ใช่ตัวตน เป็นแต่เพียงสภาพรู้ ถ้ารู้สิ่งที่ปรากฏทางตา จึงจะ เข้าใจคุณประโยชน์ของพระธรรมที่ทรงแสดงเรื่องของตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ โดยละเอียดว่า เป็นสิ่งที่มีประโยชน์ ไม่ใช่เป็นสิ่งที่จะสละปรียติ เพราะเห็นว่า ผู้ที่ศึกษาหรือสนใจปรียติ ย่อมไม่พ้นไปจากทุกข์

ขอล่าวถึงลักษณะของผู้ที่มีความปรารถนาลามลักษณะอื่น ๆ ซึ่งพระธรรม ทั้งหมดนี้จะเกื้อกูลอุปการะบุคคลที่ยังมีกิเลสที่แฝงลึกอยู่ในจิตใจ เพราะถ้าไม่ศึกษา พระธรรมโดยละเอียด จะไม่มีใครรู้จักตัวเองตามความเป็นจริง มักจะมองเห็นบุคคล อื่นมากกว่าตัวเอง แต่พระธรรมที่ทรงแสดงไว้ นอกจากจะเป็นเรื่องของสภาพธรรมที่ ชัดเจนแล้ว ยังไม่เลือกว่าจะเป็นแต่เฉพาะบุคคลอื่น แม้แต่ตัวเอง ถ้ารู้ว่าขณะใดเป็น อกุศล การรู้สภาพธรรมถูกต้องด้วยปัญญาตามความเป็นจริง ย่อมเห็นโทษของอกุศล นั้นและละได้

สัมโมหวิโนทนี อรรถกถา ขุททกวัตถุวิภังค์ ปาปิจจนานิทเทศ มี ข้อความที่อธิบายถึงความปรารถนาลามก ซึ่งทำให้เกิดอาการต่าง ๆ ให้บุคคลอื่น เลื่อมใสว่า

สำหรับคนที่ไม่มีความศรัทธา แต่พอถึงวันที่พวกมนุษย์ไปวัด ก็ปิดกวาดลาน พระเจดีย์ ล้างอาสนะ เกลี่ยทราย รดน้ำมหาโพธิ์

ปกติไม่มีศรัทธา แต่พอถึงวันที่พวกมนุษย์ทั้งหลายไปวัด ก็กระทำให้คนอื่น เห็นว่าเป็นผู้มีศรัทธาในการปิดกวาดลานพระเจดีย์ ล้างอาสนะ เกลี่ยทราย รดน้ำ มหาโพธิ์

นี่ก็เป็นลักษณะหนึ่ง

สำหรับบางท่าน แม้ผู้ทุศีล ก็ยังเข้าไปหาพระวินัยธร และเล่าเรื่องที่รังเกียจว่า บางครั้งเดินไปทำให้โคตกใจ ทำให้หญ้าขาด หรือว่าบางครั้งก็เผลอสติ บ้วนน้ำลาย ทำให้แมลงซึ่งอยู่ในที่นั้นย่อมตาย เพราะฉะนั้น ก็กราบเรียนถามพระวินัยธรว่า เป็นอกุศลกรรมหรือเปล่า ซึ่งพระวินัยธรท่านก็ต้องยกเจตนาขึ้นว่า ในขณะที่นั้นมี เจตนาหรือไม่ เมื่อไม่มีเจตนาที่จะฆ่าสัตว์ ขณะนั้นก็ไม่ใช่ออกุศลกรรม บุคคลนั้นก็ดีใจ ว่า ตัวเองได้กระทำการที่ปราศจากเจตนา

เพราะฉะนั้น ก็ดูเหมือนเป็นผู้ที่สนใจในเรื่องของวินัย ถึงกับไปกราบเรียน พระวินัยธรให้ทราบถึงความประพฤติ ซึ่งก็ทำให้มนุษย์ทั้งหลายมีความเลื่อมใส ว่า ท่านผู้นี้เป็นผู้ที่มีความสนใจในพระวินัย

แม้ผู้ที่ศึกษาน้อย แต่ที่มีความปรารถนาลามก ก็อ้างว่าบุคคลนั้น ๆ เป็นศิษย์

นี่ก็เป็นสิ่งซึ่งอาจจะเกิดขึ้นแก่ใคร อย่างไร วันไหน ก็ได้ทั้งนั้นตามการสะสม ของกิเลส

แม้ผู้ที่ยินดีด้วยหมู่คณะ ก็ทำเป็นไม่ยินดีในหมู่คณะ ไปพักกลางวันเสียที่ โคนไม้ สุดเขตแดนแห่งวิหาร

แม้ผู้ที่เกียจคร้านก็ยังอ้างว่า มีแสงสว่างใหญ่ในเวลาจงกรมในมัชฌิมยาม

พูดได้ทุกอย่าง จะเห็นกำลังของอกุศลว่า เวลาที่มีความปรารถนาลามกเกิดขึ้น จะมีการกระทำด้วยกาย ด้วยวาจาต่าง ๆ ที่จะให้บุคคลอื่นเลื่อมใส

แม้ผู้หลงลืมสติก็ยังอ้างว่า เรียนพระสูตรนิกายนั้น ๆ ในกาลไหน ๆ ในสมัย ไหน ๆ ส่วนภิกษุอื่นยังปากให้ส่ายเพื่อถามปัญหา เป็นราวกะแพะ

ก็ยังว่าคนอื่นต่อไปอีก เวลาที่บุคคลอื่นถามปัญหา

ข้อความต่อไป

แม้มีจิตไม่ตั้งมั่น ก็ถามถึงเรื่องการเจริญสมณะ เช่น อุบาสรสมาธิ และ
อัปปนาสมาธิ แล้วแสดงว่าได้สมาบัติ

ต้องแสดงใหม่ ใครได้อะไร ถ้าใครแสดงนำคิดใหม่ว่า แสดงทำไม จุดประสงค์
เพื่ออะไร โดยเฉพาะสำหรับผู้ที่กำลังคิดว่า การสนใจในปริยัติย่อมไม่พ้นไปจากทุกข์
เป็นผู้ที่ย่อมสละปริยัติ เพราะว่าไม่เห็นคุณค่าของปริยัติ

แต่สำหรับท่านผู้ฟัง จะเห็นได้ว่า การศึกษาธรรมโดยละเอียดจะทำให้ระลึก
ถึงข้อความที่ได้ยินได้ฟัง และไม่ใช่เพียงแต่ระลึกถึงเท่านั้น ยังเป็นปัจจัยให้สติระลึก
ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ พร้อมทั้งการสำเนียง สังเกต ค่อย ๆ เกิดขึ้น
จนกว่าจะเป็นปัญญาที่ถึงขั้นแทงตลอดในลักษณะที่เป็นนามธรรมและรูปธรรมได้

เพราะฉะนั้น ต้องค่อย ๆ เป็นไป ตามปกติตามความเป็นจริง ตามชีวิตจริง ๆ
ของแต่ละคน จึงจะเป็นการอบรมเจริญปัญญาที่ถูกต้อง

ถ. ผู้ที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมให้ฟังโดยย่อ และได้บรรลุความเป็น
พระอรหันต์ ผู้นั้นรู้ทั่วถึงธรรมของพระผู้มีพระภาคแล้วหรือยัง

ส. ธรรมของพระผู้มีพระภาคจะเกินตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจใหม่ บุคคล
นั้นมีตาที่กำลังเห็น มีหูที่ได้ยิน มีจมูกที่ได้กลิ่น มีลิ้นที่ลิ้มรส มีกาย มีใจ เหมือน
บุคคลในครั้งนี้ ไม่ว่าจะอีกกี่หมื่นปีก็ล่วงปีก็ตาม เพราะฉะนั้น เมื่อมีตาที่กำลังเห็น
รู้ชัดในลักษณะของสภาพธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงว่า ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล
ไม่ใช่ตัวตน เป็นอนัตตา สภาพธรรมใดเป็นสังขารธรรมเกิดขึ้นและดับไป เมื่อประจักษ์
ลักษณะของสภาพธรรมที่เกิดดับที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน สามารถดับ
กิเลสได้ ก็ชื่อว่า ประจักษ์ในสภาพธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดง

ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เท่านั้นจริง ๆ

ถ. ผู้ที่บรรลุเป็นพระอรหันต์บุคคลในครั้งพุทธกาล ซึ่งไม่ได้ศึกษาพระอภิธรรม
พระอรหันต์เหล่านั้น ท่านรู้เรื่องของวิจิตรไหม

ส. พระอภิธรรมคืออะไร

ถ. ก็คือกรรม

ส. คือ ที่กำลังปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย พระอภิธรรมไม่ใช่อยู่ในหนังสือ ไม่ใช่ตำราเป็นเล่ม ๆ หรือเป็นหน้า ๆ แต่เป็นสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ

เมื่อผู้ที่เป็นเนยบุคคลไม่สามารถที่จะเข้าใจได้ทันที พระผู้มีพระภาคจึงทรงแสดงเรื่องของสภาพธรรมที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน เป็นอภิธรรมโดยละเอียด เพื่อทรงอนุเคราะห์เกื้อกูลให้สติของบุคคลที่ได้ฟังโดยละเอียดเกิดระลึกได้

อย่างในคราวก่อน ได้พูดถึงอรรถ คือ ลักษณะของจิตประการที่ ๓ ที่ว่า ชื่อว่าจิต เพราะเป็นธรรมชาติอันกรรม กิเลส สังสมวิบาก

สั้น ๆ แค่นี้พอไหม เข้าใจไหม เกื้อกูลให้สติระลึก รู้ประจักษ์แจ้งแทงตลอดในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏหรือยัง สำหรับผู้ที่เป็นเนยบุคคล

ผู้ที่เป็นเนยบุคคล ต้องไม่ใช่ผู้ที่เป็นปทปรมะ

ผู้ที่เป็นเนยบุคคลนั้น คือ ผู้ที่สามารถจะรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้โดยซ้ำ อย่าลืม รู้แจ้งอริยสัจธรรมได้ แต่โดยซ้ำ

แต่ผู้ใดแม้จะสอนมาก จะฟังมาก จะแสดงหรือกล่าวธรรมมาก ก็ไม่รู้แจ้งอริยสัจธรรม ผู้นั้นเป็นปทปรมบุคคล

เพราะฉะนั้น ผู้ที่เป็นเนยบุคคลต้องฟังมาก เพียงฟังว่า ชื่อว่าจิต เพราะเป็นธรรมชาติอันกรรม กิเลส สังสมวิบาก ย่อมไม่สามารถที่จะประจักษ์แจ้งการเกิดขึ้นและดับไปของนามธรรมและรูปธรรมในขณะนี้ซึ่งเป็นจิต กิเลสก็มี ไม่ใช่ว่าหมด วิบากก็มี ไม่ใช่ว่าหมด กรรมก็มี ไม่ใช่ว่าหมด แต่ทำไมไม่ประจักษ์แจ้ง เพียงฟังว่า ชื่อว่าจิต เพราะเป็นธรรมชาติอันกรรม กิเลส สังสมวิบาก

พระผู้มีพระภาคทรงแสดงเรื่องของกิเลสโดยละเอียด ทรงแสดงเรื่องของกรรมโดยละเอียด ทรงแสดงเรื่องของวิปากซึ่งเป็นผลของกรรมโดยละเอียด ทรงแสดงเรื่องปฏิจตุสมุปปาตะ คือ กิเลสวัฏฏ์ กัมมวัฏฏ์ วิปากวัฏฏ์ โดยละเอียด ทรงแสดงว่า ในขณะหนึ่ง ซึ่งสภาพธรรมใดที่เป็นนามธรรมหรือรูปธรรมเกิดขึ้น สภาพนามธรรมที่เกิดขึ้นนั้นมีปัจจัยอะไรที่ทำให้เกิดขึ้น และรูปนั้นมีปัจจัยอะไรบ้างที่ทำให้เกิดขึ้น

ที่กำลังเห็นแต่ละขณะ กว่าจะรู้ว่าไม่ใช่ตัวตน เป็นแต่เพียงธาตุรู้ สภาพรู้เท่านั้นจริง ๆ ดับไปแล้ว ที่กำลังพูดถึงการเห็นนี้ ก็ไม่รู้ว่านามธรรมก็ประเภทได้ดับไปแล้ว และการเห็นแต่ละขณะที่จะเกิดได้ ก็มีปัจจัยหลายปัจจัยที่จะทำให้เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การลิ้มรส การรู้สิ่งที่กระทบสัมผัส วิบากจิตประเภทต่าง ๆ อกุศลจิตประเภทต่าง ๆ หรือกรรมประเภทต่าง ๆ มีปัจจัยอะไรบ้างที่ทำให้สภาพธรรม นั้น ๆ เกิดขึ้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงโดยละเอียด เพื่อให้ผู้ที่ป็นเนยบุคคลฟัง ฟังแล้วก็ฟังอีก และพิจารณาเพื่อที่จะไม่หลงลืม

เพราะถ้าไม่อาศัยการฟัง ทุกคนไม่พ้นความคิด ก็จะต้องคิดเรื่องอื่น ๆ ซึ่งไม่ใช่ เรื่องอภิธรรม ไม่ใช่เรื่องของธรรมที่ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ แต่เมื่อฟังเรื่องของอภิธรรม หรือธรรมที่มีจริงที่ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจมากขึ้น บ่อยขึ้น ก็เป็นปัจจัยให้ไม่หลงลืมที่สติจะเกิด ระลึก ศึกษาเพื่อรู้ชัดลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ

เพราะฉะนั้น แม้แต่ปฏิจาสมุปปาตะโดยย่อที่เป็นกิเลสวัฏฏ์ กัมมวัฏฏ์ วิปากวัฏฏ์ ไม่ใช่เพียงให้เข้าใจว่า เมื่อกิเลสยังมี กรรมก็ต้องมี เมื่อกรรมยังมี วิบาก ซึ่งเป็นผลของกรรมก็ต้องมี และเมื่อกิเลสยังไม่หมดก็เป็นปัจจัยให้เกิดกรรมอีก และ เมื่อกรรมมีก็เป็นปัจจัยให้วิบากเกิดขึ้นอีก เข้าใจเท่านั้นไม่พอ ต้องเข้าใจโดยละเอียด แม้แต่ในขณะที่จะเห็นครั้งหนึ่ง หรือวาระหนึ่ง กิเลสเมื่อไร วิบากเมื่อไร กรรมเมื่อไร ต้องรู้ชัด และสามารถที่จะประจักษ์แจ้งในสภาพที่เกิดดับจริง ๆ ในขณะนี้ได้ จึงจะ เข้าใจพระธรรมที่ทรงแสดงไว้ว่า เป็นประโยชน์เกื้อกูลที่จะให้บุคคลที่ได้ฟังอบรมเจริญ ปัญญาสามารถที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้

แต่ถ้าไม่อาศัยการฟัง เพียงแต่ได้ยินได้ฟังบ้างนิด ๆ หน่อย ๆ เข้าใจบ้างนิด ๆ หน่อย ๆ ไม่มีทางสามารถอบรมเจริญปัญญารู้ชัดในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลัง ปรากฏ เพราะแม้แต่การที่จะรู้ลักษณะของกิเลสวัฏฏ์ หรือกัมมวัฏฏ์ หรือวิปากวัฏฏ์ ก็ไม่ใช่ในขณะอื่น ไม่ใช่ว่าพอเจ็บไข้ได้ป่วยก็กล่าวว่า วิบากแล้ว นี่เป็นผลของกรรม

และก็ต้องเป็นผลของอกุศลกรรมหนึ่งในอดีต เวลาที่ได้ความสุข ได้ลาภ ได้ยศ ก็กล่าวว่า บุญแล้ว เป็นผลของกรรมในอดีตกรรมใดกรรมหนึ่งซึ่งเป็นกุศลให้ผล

แต่ว่าขณะที่กำลังเห็นเดี๋ยวนี้ ขณะที่กำลังได้ยินเดี๋ยวนี้ นี่คือปัจจุสมุปปาตะ เพราะการที่จะรู้ชัดจริง ๆ ในวิบาก ถ้าไม่ใช่ในขณะที่เห็น ไม่ใช่ในขณะที่ได้ยิน ไม่ใช่ในขณะที่ได้กลิ่น ไม่ใช่ในขณะที่ลิ้มรส ไม่ใช่ในขณะที่กระทบสิ่งที่ปรากฏทางกายแล้ว จะเป็นขณะไหน เพราะวิบากทั้งหมด คือ ในขณะที่เห็นสิ่งที่ปรากฏทางตา ได้ยินเสียงที่ปรากฏทางหู ได้กลิ่นที่กระทบทางจมูก ลิ้มรสที่กระทบทางลิ้น รู้สิ่งที่กำลังกระทบสัมผัส เพราะฉะนั้น การที่จะเข้าใจปัจจุสมุปปาตะให้ละเอียดลึกซึ้งขึ้น ต้องในขณะที่สติระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนั้น ไม่ใช่เพียงการเข้าใจเฉิน ๆ หรือย่อ ๆ ว่า กิเลสเป็นเหตุให้เกิดกรรม กรรมเป็นเหตุให้เกิดวิบาก แต่ในขณะที่กำลังเห็นไม่รู้ว่าเป็นวิบากอย่างไร

เพราะฉะนั้น ผู้ที่จะเข้าใจธรรมจริง ๆ ที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงโดยละเอียดทุกประการ หมดความสงสัยได้ คือ ผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐานจนชำนาญจนคล่องแคล่ว จนมีปัจจัยที่สติจะระลึกถึงลักษณะของนามธรรมหรือรูปธรรมทางตา หรือทางหู หรือทางจมูก หรือทางลิ้น หรือทางกาย หรือทางใจก็ได้ และก็จะรู้ชัดขึ้นในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมว่า ขณะใดเป็นวิบาก ขณะใดเป็นกิเลส ขณะใดเป็นกรรม

ถ. อรรถกถาที่อาจารย์ยกมากล่าวว่า ผู้ที่จะพ้นทุกข์ ไม่ต้องอาศัยการศึกษา ปฏิบัติอย่างเดียว เพราะว่าผู้ที่ศึกษานั้นไม่สามารถที่จะพ้นทุกข์ได้ คำพูดแค่นี้เป็นใจปลันศาสนา ผมไม่เข้าใจว่า ปลันอย่างไร

สุ. สำหรับบุคคลที่กล่าวอย่างนั้น ท่านผู้ฟังต้องพิจารณาว่า เป็นผู้ที่มีปัญญาหรือว่ามีปัญญาทึบ ที่กล่าวอย่างนั้น พุตถูกหรือพุตผิด มีใครสามารถที่จะรู้ลักษณะของสภาพธรรมโดยไม่ศึกษาพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงได้

ถ. ก็มี ครั้งพุทธกาล ผู้ที่ศึกษาโดยย่อ หรือฟังธรรมนิดหน่อย

ส. ก็ยังเป็นผู้ที่ศึกษาอยู่นั่นเอง เพราะได้อบรมเจริญปัญญาในอดีต พร้อมที่จะประจักษ์ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมโดยเพียงทรงแสดงสั้น ๆ ไม่ทำให้พระผู้มีพระภาคต้องทรงเหน็ดเหนื่อยเหมือนอย่างผู้ที่เป็นเนยยบุคคล เพราะเพียงคาถาสั้น ๆ เทศนาสั้น ๆ ก็สามารถที่จะประจักษ์แจ้งลักษณะของสภาพธรรม

ณ. ผมก็คิดว่า ท่านอรรถกถาจารย์ท่านกล่าวถูก เพราะว่าพระพุทธศาสนาจะเสื่อมก็ด้วยเหตุ ๕ ประการ คือ ปฏิเวธเสื่อมไป ปฏิบัติเสื่อมไป ปริยัติเสื่อมไป ลิงคเสื่อมไป ธาตุเสื่อมไป พุทธศาสนาจะหมด ก็หมดด้วยอย่างนี้ ถ้าบุคคลกล่าวว่าไม่ต้องศึกษา ก็หมายความว่า ทำให้ปริยัติเสื่อมเร็วกว่าปกติ เพราะฉะนั้น ที่ท่านกล่าวว่า เป็นโจรปล้นพระพุทธศาสนา ก็ด้วยประการนี้กระมัง

๔๗๖

ส. พระผู้มีพระภาคทรงพระมหากรุณาแสดงพระธรรมเทศนาตลอด ๔๕ พรรษา และก็ไม่มีใครศึกษา สมมติว่า ค่อย ๆ หายไป เลือนไป พระพุทธศาสนาจะอยู่ที่ไหนในเมื่อไม่มีพระธรรมที่ทรงแสดงไว้ เพราะฉะนั้น ถือว่าเป็นการทำลายพระศาสนาหรือเปล่า ถ้าเห็นว่าการศึกษาไม่สำคัญ และไม่ศึกษา ใครจะเข้าใจธรรม ได้ถูกพอที่จะกล่าวว่า ไม่ต้องศึกษา หรือว่าการปฏิบัติมันไม่ยาก

ไม่ยากได้อย่างไร กำลังเห็นอย่างนี้ เป็นสภาพธรรมที่เกิดขึ้นและดับไปเท่านั้นเอง อย่างนี้หรือจะไม่ยากที่จะประจักษ์

ใครจะบอกได้ว่า ไม่ยาก ถ้าใครบอกว่า ไม่ยาก ผิดหรือถูก

ขอให้แสดงหนทางปฏิบัติว่า ปฏิบัติอย่างไรจึงจะไม่ยาก ทำอย่างไรจึงจะไม่ยาก วิธีไหนที่จะไม่ยาก เพราะไม่สามารถรู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริงได้ถูกต้องจึงได้กล่าวอย่างนั้น เพราะฉะนั้น บุคคลนั้นเป็นผู้ที่มีความปรารถนา ลามก เป็นผู้ที่มีปัญญาทึบ แต่ก็ยังนั่งในท่ามกลางอุปัฏฐากทั้งหลาย กล่าวอยู่ว่า เราย่อมสละปริยัติ ซึ่งเท่ากับสละพระธรรมทั้งหมดที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงตลอด ๔๕ พรรษา เพื่อทรงอนุเคราะห์แก่ผู้ที่เป็นเนยยบุคคล หรือปทปรมะที่จะอบรมไป จนกว่าจะรู้แจ้งอริยสัจธรรม

ผู้ที่กล่าวอย่างนั้น จะสามารถรู้ลักษณะของนามธรรมในขณะที่กำลังเห็น ในขณะที่ตามปกติได้ไหมว่า เป็นสภาพรู้ ทางหูที่กำลังได้ยิน ทางจมูกไม่ว่าจะได้กลิ่นอะไร ทางลิ้นที่กำลังลิ้มรส ทางกายที่กำลังกระทบสัมผัส ทางใจที่กำลังคิดนึก พร้อมทั้งรู้ปฏิจักษุรูปาตะ ไม่ใช่โดยเข้าใจ แต่ในขณะที่กำลังเห็นนี้เอง ขณะไหนเป็นกิลเลสวิกฺขี ขณะไหนเป็นกัมมวิกฺขี ขณะไหนเป็นวิปากวิกฺขี

การเข้าใจเรื่องข้อปฏิบัติผิด ไม่ได้มีเฉพาะในสมัยนี้ และไม่ใช่ว่าเฉพาะในสมัยที่พระผู้มีพระภาคพระองค์นี้ยังไม่ปรินิพพาน แม้ในสมัยของพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ก่อน ๆ โน้น ก็มีการสะสมความเห็นผิด ความเข้าใจผิดในข้อปฏิบัติ

ขอล่าวถึงความเห็นผิดและการปฏิบัติหนทางที่ไม่ใช่ทางดับกิเลส ซึ่งสมัยนี้ก็มีความเห็นผิดว่า การที่จะอบรมเจริญปัญญาที่จะดับกิเลส นั้น ต้องไม่บริโภคเนื้อสัตว์ ซึ่งถ้าไม่ฟังและไม่ศึกษาโดยละเอียด การเข้าใจธรรมผิดก็จะเป็นเหตุให้เข้าใจพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้ผิด และไม่ใช่หนทางที่จะทำให้รู้แจ้งอริยสัจธรรม

เพราะฉะนั้น ไม่ว่าจะมีความเข้าใจผิด แม้ในเรื่องที่ท่านผู้ฟังอาจจะรู้สึกว่าเป็นเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ แต่ถ้าไม่ทำความเข้าใจให้ถูกต้อง ให้ตรงตามความเป็นจริง ก็จะทำให้การประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้อง ที่จะทำให้สามารถดับกิเลสได้จริง ๆ

**ปรมัตถโชติกา อรรถกถา ขุททกนิกาย สุตตันิบาต จุฬวรรคที่ ๒
อามคันธสูตรที่ ๒** มีข้อความว่า

เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้ายังไม่เสด็จอุปบัติขึ้น มีพราหมณ์คนหนึ่งชื่อว่า อามคันธะ ได้บรรพชาเป็นดาบสพร้อมกับมาณพ ๕๐๐ คน ได้สร้างอาศรมอยู่ในระหว่างหุบเขา บริโภคเผือกมันและผลไม้ในป่า เวลาที่ขาดอาหารก็ทำให้ชুবมอม ร่างกายก็มอมเหลือง แล้วชวนกันเข้าไปยังปัจจันตคาม คือ ในเขตของเมือง เพื่อที่จะเสพอาหารที่มีรสเค็ม รสเปรี้ยว เพื่อที่จะให้ร่างกายแข็งแรงขึ้น

มนุษย์ทั้งหลายเมื่อได้เห็นดาบสเหล่านั้นแล้ว ก็เกิดความเลื่อมใสในดาบสเหล่านั้น นิมนต์ให้ฉันอาหาร ได้ถวายเพียง ตั่ง ภาชนะสำหรับบริโภค และน้ำมันทาเท้า เป็นต้น แก่ดาบสเหล่านั้นผู้ที่ทำภารกิจเสร็จแล้ว และนิมนต์ให้อยู่ ณ ที่นั้น

แม้ในวันที่ ๒ พวกมนุษย์ทั้งหลายก็ได้ถวายทานแก่ดาบสเหล่านั้น และได้ถวายทานวันละบ้านตามลำดับเรือนอีก ดาบสก็อยู่ในที่นั้นสิ้น ๔ เดือน มีร่างกายที่แข็งแรงขึ้น เพราะได้เสพอาหารที่มีรสเปรี้ยว รสเค็ม ทำให้ร่างกายแข็งแรงขึ้น และได้บอกมนุษย์ทั้งหลายว่า พวกเราจะไป

พวกมนุษย์ทั้งหลายเหล่านั้นก็ได้ถวายน้ำมัน และข้าวสาร เป็นต้น แก่ดาบสเหล่านั้น ดาบสเหล่านั้นก็ได้กลับไปอาศรมของตน ซึ่งดาบสเหล่านั้นก็ได้มาสู่เขตบ้านนั้นทุก ๆ ปี เหมือนอย่างที่เคยปฏิบัติมา และพวกมนุษย์เหล่านั้นก็ได้ตระเตรียมข้าวสาร และได้ถวายทานกับดาบสเหล่านั้นเป็นประจำ เหมือนเช่นทุกคราว

สมัยต่อมา พระผู้มีพระภาคทรงอุบัติขึ้นแล้วในโลก ทรงแสดงธรรมจักรแล้วเสด็จไปยังเมืองสาวัตถีโดยลำดับ สมัยนั้นพระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่เมืองสาวัตถีนั้น ทรงเห็นอุปนิสัยสมบัติของดาบสเหล่านั้น จึงเสด็จออกจากเมืองสาวัตถี พร้อมด้วยภิกษุทั้งหลาย เสด็จจาริกไปจนถึงเขตบ้านนั้นโดยลำดับ

เมื่อมนุษย์ทั้งหลายเห็นพระผู้มีพระภาคแล้ว ก็ได้ถวายมหาทาน พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมแก่มนุษย์เหล่านั้น ด้วยพระธรรมเทศนานั้น มนุษย์เหล่านั้นบางพวกเป็นพระโสดาบัน บางพวกเป็นพระสกทาคามีและพระอนาคามี บางพวกได้บรรพชาอุปสมบทบรรพชเป็นพระอรหันต์ ต่อจากนั้นพระผู้มีพระภาคก็ได้เสด็จกลับมายังกรุงสาวัตถีเช่นเดิมอีก

ต่อมาดาบสเหล่านั้นก็ได้เข้าไปสู่เขตบ้านนั้น คราวนี้พอมนุษย์ทั้งหลายเห็นพวกดาบสนั้นแล้ว ก็ไม่ได้ทำการโกลาหลเช่นกับในคราวก่อน ๆ ดาบสเหล่านั้นก็ถามมนุษย์เหล่านั้นว่า เพราะอะไรพวกท่านจึงไม่เป็นเช่นคราวก่อน หมู่บ้านเหล่านี้ถูกลองอาชญาหรือหนอ หรือว่าประสพกับทุกุภิกขภัย หรือว่ามีบรรพชิตบางรูปซึ่งสมบุรณ์ด้วยคุณ มีศีล เป็นต้น มากกว่าพวกเราได้มาถึงหมู่บ้านแห่งนี้

ก็เกิดความเฉลียวใจว่า เพราะอะไรจึงไม่ต้อนรับอย่างโกลาหลเหมือนที่เคย ซึ่งมนุษย์เหล่านั้นก็ได้เรียนให้ทราบ

เขตบ้านนี้ไม่ได้ถูกลองอาชญา และไม่ได้ประสพทุกุภิกขภัย แต่ว่าพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงอุบัติขึ้นแล้วในโลก พระองค์ทรงแสดงธรรมเพื่อประโยชน์แก่ชนเป็นอันมาก ได้เสด็จมา ณ หมู่บ้านแห่งนี้

เมื่ออามคันธดาบสได้ฟังอย่างนั้นแล้ว ก็ถามว่า

คุณบดี พวกท่านพูดว่า พุทโธ ดังนี้หรือ

เป็นคำที่ยากที่จะได้ยิน เพราะไม่ใช่จะมีใครสามารถตรัสรู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ง่าย ๆ เพราะฉะนั้น เวลาที่ได้ยินแม้คำว่า พุทฺโธ ก็เกิดปลาบปลื้มปีติยินดีอย่างยิ่ง เพราะเป็นเสียง เป็นคำที่หาได้ยากในโลก

และได้ถามพวกมนุษย์ทั้งหลายว่า

พระพุทธเจ้าพระองค์นั้นเสวยกลินฺนดิบหรือหนอแล หรือว่าไม่เสวยกลินฺนดิบ

พวกมนุษย์ทั้งหลายก็ถามว่า

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อะไรคือกลินฺนดิบ

อามคันธดาบสตอบว่า

ดูก่อน คฤหบดีทั้งหลาย ปลาและเนื้อ ชื่อว่ากลินฺนดิบ

มนุษย์ทั้งหลายกล่าวว่า

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ พระผู้มีพระภาคเสวยปลาและเนื้อ

บางท่านคิดว่า พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติเรื่องให้พระภิกษุฉันปลาและเนื้อได้ แต่พระผู้มีพระภาคเองไม่เสวย บางคนเข้าใจอย่างนั้น คือ เข้าใจว่า ทรงอนุญาตให้ภิกษุฉันปลาและเนื้อที่ไม่เห็น ไม่ได้ยิน ไม่รังเกียจได้ก็จริง แต่พระผู้มีพระภาคเองไม่เสวยปลาและเนื้อ เพราะฉะนั้น จาก **อรรถกถา ปรมัตถโชติกา** ท่านผู้ฟังจะได้ทราบว่า เมื่ออามคันธดาบสกล่าวถามพวกคฤหบดี คฤหบดีเหล่านั้นก็ตอบว่า พระผู้มีพระภาคเสวยปลาและเนื้อ

เมื่ออามคันธดาบสได้ฟังอย่างนั้นแล้วก็เกิดเดือดร้อนใจ สงสัยว่า บุคคลผู้นั้นจะฟังเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าหรือ หรือว่าไม่ฟังเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

คือ มีความเชื่อมั่นว่า ผู้ที่จะเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าต้องไม่เสวยปลาและเนื้อ เพราะฉะนั้น เมื่อมีผู้บอกว่า พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเสวยปลาและเนื้อ ก็ทำให้เกิดความเดือดร้อนใจ สงสัยว่า ผู้นั้นจะเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าจริง ๆ หรือเปล่า

อามคันธดาบส ก็ได้ไปยังพระวิหารเชตวัน ที่พระนครสาวัตถี พร้อมกับดาบสทั้งหลาย ขณะนั้นพระผู้มีพระภาคประทับนั่งบนอาสนะเพื่อทรงแสดงธรรม ดาบสทั้งหลายเหล่านั้นก็ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค เป็นผู้นั่ง ไม่ถวายบังคม ได้นั่งอยู่ ณ ส่วนข้างหนึ่ง

พระผู้มีพระภาคก็ได้ทรงพระมหากรุณาตรัสปราศรัย แสดงความชื่นชมกับดาบสเหล่านั้น โดยนัยว่า ท่านฤๅษีทั้งหลาย ท่านทั้งหลายพอดทนได้ละหรือ ดังนี้ เป็นต้น

ดาบสเหล่านั้นก็ได้กราบทูลว่า

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ข้าพระองค์ทั้งหลายพอดทนได้ ดังนี้ เป็นต้น

ต่อจากนั้น อามคันธดาบสได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระองค์เสวยกลินดิบ หรือไม่เสวย

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า

พราหมณ์ ชื่อว่ากลินดิบนั้น คืออะไร

ดาบสนั้นทูลว่า

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ปลาและเนื้อ ชื่อว่ากลินดิบ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร พราหมณ์ ปลาและเนื้อไม่ใช่กลินดิบ ก็แลกิเลสทั้งปวงที่เป็นบาป เป็นอกุศลธรรม ชื่อว่ากลินดิบ

และต่อจากนั้น พระผู้มีพระภาคได้ตรัสเล่าให้อามคันธพราหมณ์ฟังว่า

ความสงสัยเรื่องการบริโภคปลาและเนื้อ ไม่ได้มีแต่เฉพาะในสมัยนี้เท่านั้น แม้ในอดีตกาล ในสมัยพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงพระนามว่ากัสสปะ ก็ได้มีพราหมณ์ชื่อว่าติสสะ ได้กราบทูลถามพระผู้มีพระภาคพระนามว่ากัสสปะในเรื่องของกลินดิบ โดยนัยเดียวกัน

และพระผู้มีพระภาคได้ตรัสเล่าถึงเรื่องในอดีตกาล ในสมัยพระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่ากัสสปะ มีข้อความว่า

ในภพนี้ คือ ในภพที่ก่อนการตรัสรู้ของพระผู้มีพระภาคพระสมณโคดม เป็นสมัยของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงพระนามว่ากัสสปะ ซึ่งพระองค์ทรงบำเพ็ญพระบารมี ๔ อสงไขยกับแสนกัป พระโพธิสัตว์พระนามว่ากัสสปะ ได้ปฏิสนธิในครรภ์ของนางพราหมณ์ชื่อว่าธนวดิ ปชาบดีของพรหมทัตตพราหมณ์ ในเมืองพาราณสี แม้อัครสาวกก็เคลื่อนจากเทวโลกในวันนั้นเหมือนกัน

คือ เกิดในวันเดียวกัน แต่ว่าสำหรับอัครสาวก อุบัติขึ้นในครรภ์ของปชาบดีของพราหมณ์ผู้เป็นรองปุโรหิต

ญาติทั้งหลายได้ตั้งชื่อบุตรของพราหมณ์คนหนึ่งว่ากัสสปะ และบุตรของพราหมณ์อีกคนหนึ่งว่าติสสะ ทั้งสองท่านนั้นก็เกิดในวันเดียวกันนั่นเอง เป็นสหายเป็นเพื่อนเล่นกันมาแต่เล็กจนกระทั่งเติบโตขึ้น พราหมณ์ซึ่งเป็นบิดาของติสสะก็ได้ส่งลูกชายว่า

สหายกัสสปะจะออกบวช และจะได้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า แม้ติสสะก็ควรที่จะได้ออกบวชในสำนักของพระกัสสปสัมมาสัมพุทธเจ้านี้ด้วย เพื่อที่จะได้พ้นจากทุกข์ได้

ติสสะนั้นก็รับคำของบิดา และได้ไปยังสำนักของพระโพธิสัตว์ ได้เล่าเรื่องที่บิดาบอกให้ฟังว่า เราทั้งสองควรที่จะออกบวช ซึ่งพระโพธิสัตว์ก็รับคำว่า ดีละ

ต่อจากนั้น เวลาที่ทั้ง ๒ คน เจริญวัยขึ้น เติบโตขึ้นแล้ว ติสสะก็ได้ไปบอกกับสหายซึ่งเป็นพระโพธิสัตว์ว่า ถึงเวลาที่จะออกบวชด้วยกัน

แต่พระโพธิสัตว์ก็ได้ออกบรรพชา ติสสะผู้เดียวออกบวชด้วยความคิดว่าสหายของตน ญาณยังไม่ถึงกาลที่แกวรอบ เพราะฉะนั้น ติสสะเองก็ได้ออกบวชเป็นฤาษี และได้สร้างอาศรมอยู่ที่เชิงภูเขาในป่า

ในสมัยต่อมา แม้พระโพธิสัตว์ทั้ง ๆ ที่ดำรงอยู่ในเรือน คือ เป็นฆราวาสอยู่ได้เจริญอานาปานสติ ได้อภิญญา และได้เสด็จไปที่ใกล้โคนต้นโพธิ์ ซึ่งต้นโพธิ์ที่ตรัสรู้ของพระกัสสปสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นเป็นต้นไทร ได้ทำความเพียรอยู่ ๗ วัน ก็ได้บรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณ เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

วันหนึ่ง ชาวเมืองพาราณสีคนหนึ่งได้ไปแสวงหาของป่า ได้ไปถึงอาศรมของ
ติสสดาบส ซึ่งดาบสได้ถามถึงความเป็นไปในเมืองพาราณสี บุคคลนั้นก็ได้เล่าให้ฟัง
ว่า ขณะนี้พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่ากัสสปะ ได้อุบัติขึ้นแล้วที่เมือง
พาราณสี

หมายความว่า มีพระผู้มีพระภาคตรัสรู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว
ที่เมืองพาราณสี

เมื่อติสสดาบสได้ฟัง ก็เกิดปลาบปลื้มยินดีเป็นอันมาก เพราะแม้คำว่า พุทธโ
ก็เป็นเสียง หรือเป็นคำซึ่งยากที่จะได้ยิน

ติสสดาบสได้ถามบุคคลนั้นว่า

พระพุทธรูปองค์นั้นเสวยกลินดิบ หรือไม่เสวย

ซึ่งคนนั้นก็ได้อาตอบอย่างเดียวกันว่า กลินดิบคืออะไร ดาบสก็ตอบว่า กลินดิบ
คือ ปลาและเนื้อ บุรุษนั้นก็ได้อาตอบว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ พระผู้มีพระภาคเสวยปลา
และเนื้อ

ติสสดาบสก็เกิดเดือดร้อนใจ เพราะไม่ใช่ข้อปฏิบัติที่เหมือนกับที่ตนปฏิบัติอยู่
และไม่เหมือนกับความคิดที่ว่า เมื่อเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็ไม่ควรที่จะ
เสวยปลาและเนื้อ

ติสสดาบสก็คิดในใจว่า จะต้องไปทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า เสวยปลาและ
เนื้อหรือเปล่า ถ้าหากพระองค์ตรัสว่า เราบริโภคกลินดิบทั้งหลาย เราเองก็จะได้กล่าว
ห้ามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้อนั้นไม่เหมาะสมแก่ชาติและสกุลของ
พระองค์

ยังมีผู้คิดที่จะห้ามพระผู้มีพระภาคไม่ให้กระทำการที่ตนคิดว่าไม่สมควร

ติสสดาบสก็ได้เข้าไปยังเมืองพาราณสี เข้าไปสู่ป่าอิสิปตนะ ซึ่งขณะนั้น
พระผู้มีพระภาคกำลังประทับนั่งบนอาสนะเพื่อจะทรงแสดงธรรม ติสสดาบสได้เข้าไป
หาพระผู้มีพระภาค ไม่ถวายบังคม เป็นผู้หนึ่ง ได้ยืนอยู่ ณ ส่วนข้างหนึ่ง

เป็นไปได้ไหม ลองคิดถึงชีวิตจริง ๆ ของทุกท่าน บางครั้งก็ไม่ได้แสดงความ
นอบน้อม ไม่ได้แสดงการไหว้ตามมารยาท ตามสมควร

นามธรรมและรูปธรรมที่จะเกิดขึ้น ย่อมเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย

มีท่านผู้ฟังท่านหนึ่งได้ปรารภว่า ตอนที่ท่านศึกษาธรรม ท่านเกิดสนใจมาก
และเริ่มระลึกถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมบ้าง ต่อจากนั้นก็เบื่อ ก็เป็นความ
จริง หลังจากนั้นก็ค่อย ๆ ฟังไป ๆ และก็เริ่มสนใจอีก สติระลึกถึงลักษณะของนามธรรม
และรูปธรรมบ้าง ต่อจากนั้นก็เบื่ออีก เป็นเรื่องธรรมดาหรือไม่ธรรมดา ลองคิดดู
สภาพธรรมทั้งหลายที่จะเกิดขึ้น ย่อมมีเหตุปัจจัยที่เหมาะสมสมควรแก่สภาพธรรมนั้น
สภาพธรรมนั้นจึงเกิดขึ้นเป็นอย่างนั้น

และท่านผู้ฟังก็ปรารภว่า ต่อไปไม่รู้ว่าจะเป็นอย่างไร

ก็เป็นสิ่งที่ไม่มีใครจะรู้ได้ สำหรับข้างหน้า ไม่ต้องคิดเลย เพราะว่าทุกอย่างที่
จะเกิด ย่อมเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ถ้าคิดว่าจะเป็นอย่างนี้ ก็จะไม่เป็นอย่างที่คิด
ถ้าคิดว่าจะเป็นอย่างนั้น ก็จะไม่เป็นอย่างที่คิด เพราะฉะนั้น ไม่มีใครสามารถรู้ขณะ
จิตต่อไปได้ว่า สภาพธรรมที่จะเกิดขึ้นจะเป็นอย่างไร แม้แต่การที่จะไหว้ หรือไม่ไหว้
เช่น ดิสงดาบส ก็ได้กระทำการกายาการเช่นเดียวกับอามคันธพราหมณ์ เมื่อได้เข้าไป
เฝ้าพระผู้มีพระภาคแล้ว ไม่ถวายบังคม เป็นผู้นิ่ง ได้ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง

๔๗๗

พระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่ากัสสปะ เมื่อทอดพระเนตรเห็นดาบสนั้นแล้ว ก็ได้ตรัสปฏิสันถารโดยนัยเดียวกับพระผู้มีพระภาคพระองค์นี้ ดิสดาบสนั้นได้ทูลพระผู้มีพระภาคว่า

ข้าแต่พระกัสสปะผู้เจริญ พระองค์เสวยกลืนดิบหรือไม่

คราวนี้พระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่ากัสสปะ ไม่ได้ตรัสเช่นเดียวกับพระผู้มีพระภาคพระสมณโคดม แต่พระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่ากัสสปะตรัสว่า

พราหมณ์ เราหาได้เสวยกลืนดิบไม่

ดาบสทูลว่า

ข้าแต่พระกัสสปะผู้เจริญ สาธุ สาธุ พระองค์เมื่อไม่เสวยซากศพของสัตว์อื่น ได้ทรงกระทำความดีแล้ว ข้อนั้นสมควรแล้วแก่ชาติ สกุล และโคตรของพระกัสสปะผู้เจริญ

พอใจ เข้าใจว่า มีข้อประพฤติปฏิบัติเช่นเดียวกับการประพฤติปฏิบัติของตน

ต่อแต่นั้น พระผู้มีพระภาคจึงทรงดำริว่า เราพูดว่าเราไม่บริโภคกลืนดิบ ดังนี้ หมายถึง กลืนดิบคือกิเลสทั้งหลาย แต่พราหมณ์เจาะจงเอาปลาและเนื้อ

พระผู้มีพระภาคจึงทรงพระดำริที่จะไม่เข้าไปสู่บ้านเพื่อบิณฑบาตในวันรุ่งขึ้น แต่จะบริโภคบิณฑบาตที่เขานำมาจากพระราชวังของพระเจ้ากิกิ ซึ่งเป็นพระเจ้าแผ่นดินพาราณสีในสมัยนั้น และจะทรงเทศนาให้ดาบสนั้นเข้าใจความหมายของกลืนดิบ

ในวันรุ่งขึ้น พระผู้มีพระภาคทรงกระทำปริกรรมสรีระแต่เช้าตรู่ เสด็จเข้าไปยังพระคันธกุฎี ซึ่งเมื่อพระภิกษุทั้งหลายเห็นพระคันธกุฎีปิด ก็รู้ว่าวันนั้นพระผู้มีพระภาคไม่ประสงค์จะเสด็จเข้าไปบิณฑบาตพร้อมกับภิกษุทั้งหลาย จึงได้กระทำประทักษิณพระคันธกุฎี และเข้าไปเพื่อบิณฑบาต

เมื่อภิกษุเหล่านั้นออกไปเพื่อบิณฑบาตแล้ว พระผู้มีพระภาคก็เสด็จออกจากพระคันธกุฏี แล้วประทับนั่งบนอาสนะที่ปูลาดไว้ ฝ่ายติสสดาบสก็ดื่มใบไม้ แล้วเคี้ยวกินอยู่ในสำนักของพระผู้มีพระภาค

เมื่อพระเจ้ากิกิเห็นภิกษุทั้งหลายเที่ยวบิณฑบาตก็ตรัสถามว่า พระผู้มีพระภาคเสด็จไปไหน เมื่อทราบว่พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในพระวิหาร ก็ได้จัดส่งโภชนะที่ถึงพร้อมด้วยกับและรสต่าง ๆ สมบูรณ์ด้วยเนื้อชนิดต่าง ๆ เพื่อถวายแด่พระผู้มีพระภาค อำมาตย์ทั้งหลายก็ได้นำภัตตาหารเหล่านั้นเข้าไปสู่พระวิหาร แล้วได้ถวายน้ำ แล้วก็อวดโดยถวายข้าวยาคุ ซึ่งถึงพร้อมด้วยเนื้อนานาชนิดให้ทรงบริโภคก่อน ดาบสนั้นก็เห็น และยึ้นคิดว่า พระผู้มีพระภาคจะเสวยหรือไม่เสวยเมื่ออำมาตย์นั้นถวายข้าวยาคุซึ่งปรุงด้วยเนื้อชนิดต่าง ๆ

พระผู้มีพระภาคเมื่อดาบสอยู่ณนั้นแล จึงทรงดื่มซึ่งข้าวยาคุ ทรงใส่ชิ้นเนื้อลงไปในพระโอษฐ์ ดาบสเห็นแล้วก็โกรธ เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงดื่มข้าวยาคุเสร็จแล้ว อำมาตย์ทั้งหลายก็ได้ถวายโภชนะที่ประกอบด้วยรสต่าง ๆ ดาบสก็เห็นพระผู้มีพระภาคทรงรับแม่โภชนะนั้นเสวยอยู่ ก็โกรธยิ่งขึ้น

เมื่อครุนี้ก็เสวยข้าวยาคุหมดแล้ว และก็ยังเสวยอาหาร โภชนะที่ประกอบด้วยรสต่าง ๆ

ครั้งนั้นติสสดาบสได้เข้าไปหาพระผู้มีพระภาค ผู้ทำภัตตกิจเสร็จแล้ว และได้กราบทูลว่า

ข้าแต่ท่านกัสสปะผู้เจริญ ท่านตรัสคำเท็จ ข้อนั้นไม่ใช่กิจของบัณฑิต ด้วยว่าพระพุทธเจ้าทั้งหลายทรงติเตียนมุสาวาทไว้แล้ว แม้พวกฤๅษีเหล่านั้นเหล่าใดยังอวดภาพให้เป็นไปด้วยมูลผลาผลในป่า อยู่ ณ เชิงแห่งเขา ฤๅษีแม้เหล่านั้นก็ไม่ยอมพูดคำเท็จ

ต่อจากนั้นก็ได้พรรณนาคุณของฤๅษีทั้งหลาย

และตีสสตาบสก็ได้กล่าวติเตียนต่อพระผู้มีพระภาค โดยสรรเสริญฤษีทั้งหลาย ฤษีทั้งหลายไม่ยึดถือของของตน บริโภคอยู่ซึ่งข้าวฟ่าง ย่อมไม่พูดคำเหลวไหลเพราะปรารณากาม ซึ่งหมายความว่าถึง รสอร่อยต่าง ๆ

แต่พระผู้มีพระภาคทรงเสวยกลินดิบ และยังตรัสว่า พราหมณ์ เราหาบริโภคกลินดิบไม่ ชื่อว่าตรัสคำเหลวไหละ ดังนี้

และก็ได้กล่าวคำเปรียบเทียบกับถึงเนื่อนกซึ่งมีรสอร่อย วิธีปรุงต่าง ๆ เพราะในวันนั้น พระเจ้ากิกิได้ถวายอาหารซึ่งปรุงด้วยเนื่อนกแด่พระผู้มีพระภาค

แต่ดาบสนั้น เมื่อจะกล่าวติเตียนพระผู้มีพระภาค ก็ได้แหยงมองดูพระวรกายของพระผู้มีพระภาค ในเบื้องล่างตั้งแต่ฝ่าพระบาท จนถึงปลายพระเกศาในเบื้องบน

มีจุดประสงค์ที่จะดูมหาบุริสลักษณะของพระผู้มีพระภาค

เมื่อได้เห็นความสมบูรณ์แห่งพระลักษณะอันประเสริฐ ๓๒ ประการ และอนุพยัญชนะ ๘๐ ประการ รวมทั้งได้เห็นกำแพงแห่งพระรัศมีอันขยายออกไปวาทหนึ่ง ก็คิดได้ว่า ผู้ที่มีกายประดับด้วยมหาบุริสลักษณะเห็นปานนี้ ไม่สมควรที่จะพูดเท็จ และยังมีพระอุณาโลมซึ่งเกิดขึ้นในระหว่างคิ้ว เป็นขนอ่อนนุ่มสีขาวคล้ายขน และยังมีขนทั้งหลายเป็นอนกที่เกิดขึ้นแก่พระผู้มีพระภาค ซึ่งเป็นผลอันไหลออกแห่งสัจจาในภพที่ได้ทรงบำเพ็ญพระบารมี ก็รู้ว่า บุคคลเช่นนี้จะพูดเท็จในบัดนี้ไม่ได้ กลินดิบของพระผู้มีพระภาคจะต้องเป็นอย่างอื่น ที่พระองค์ตรัสคำนั้นหมายความว่าถึงกลินดิบอะไรที่ว่า พราหมณ์ เราหาได้บริโภคกลินดิบไม่ ดังนี้

เมื่อตีสสตาบสคิดได้ ก็ได้กราบทูลถามพระผู้มีพระภาคถึงเรื่องกลินดิบว่า กลินดิบได้แก่อะไร ซึ่งพระผู้มีพระภาคก็ได้ทรงแสดงว่า อกุศลธรรมทั้งหลายเป็นกลินดิบ ชื่อว่ากลินดิบ คือ เป็นกลินที่มีพิษ เป็นกลินดุจซากศพ

อกุศลมีกลิน ไม่ทราบว่าเป็นกลินของอกุศลที่มีอยู่ที่ตัวบ้างหรือยัง ไม่ใช่กลินปลา กลินเนื้อ แต่ว่าเป็นกลินของอกุศล เพราะชื่อว่ากลินดิบ คือ เป็นกลินที่มีพิษ เป็นกลินดุจซากศพ

เพราะเหตุไร

ตอบว่า

เพราะไม่เป็นที่น่าพอใจ เพราะคลุกเคล้าด้วยของไม่สะอาดคือกิเลส เพราะเป็นของที่สัปบุรุษทั้งหลายเกลียด และเพราะนำมาซึ่งความเป็นกลิ่นที่เหม็นอย่างยิ่ง

ในขณะที่อกุศลเกิดขึ้นกับบุคคลใด ชื่อว่าบุคคลนั้นเป็นผู้ที่มีกลิ่นเหม็นอย่างยิ่ง ยิ่งกว่ากลิ่นดิบทั้งหลายเหล่านั้น

เวลาที่ได้กลิ่นปลา กลิ่นเนื้อ เป็นกลิ่นดิบ เป็นกลิ่นที่ไม่สะอาด แต่กลิ่นของอกุศลที่เกิดกับบุคคลใด ไม่สะอาดยิ่งกว่ากลิ่นที่กระทบจมูก ที่เป็นกลิ่นภายนอก

ข้อความต่อไปมีว่า

แม้ร่างที่ตายแล้วของคนทั้งหมดกิเลสทั้งหลาย ก็ยังไม่จัดว่ามีกลิ่นเหม็น เพราะฉะนั้น กลิ่นนี้ คือ การฆ่าสัตว์ เป็นต้น จึงเป็นกลิ่นดิบ ส่วนเนื้อและโภชนะ ซึ่งผู้บริโภคไม่ได้เห็น ไม่ได้ฟัง และไม่ได้รังเกียจว่า เขาฆ่าเพื่อตน จัดเป็นสิงหาโทษมิได้ เพราะฉะนั้น เนื้อและโภชนะจึงไม่ใช่กลิ่นดิบ

ต่อจากนั้น พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงกลิ่นดิบทั้งหลาย คือ อกุศลทั้งหลาย เมื่อตีสสพราหมณ์ได้ฟังพระเทศนาที่พระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้ว ก็เป็นผู้ที่มีใจนอบน้อม ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคผู้ไม่มีกลิ่นดิบ คือ เป็นผู้ทั้งหมดจดจากกิเลส เป็นผู้ที่ยุติความทุกข์ทั้งปวงเสียได้ และได้ทูลขอบรรพชาอุปสมบท ซึ่งพระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่ากัสสปะ ก็ได้ตรัสให้ตีสสดาปสนั้นเป็นภิกษุมาเถิด

เมื่อตีสสดาปสนได้บำเพ็ญเพียรเพียง ๒ - ๓ วันเท่านั้น ก็ได้บรรลุสาวกบารมีญาณ ได้เป็นอัครสาวกชื่อว่าตีสสะ ในสมัยของพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงพระนามว่ากัสสปะ ในครั้งนั้นจึงมีอัครสาวก ๒ ท่าน คือ ตีสสะ ท่านหนึ่งกับการทวาชะ ท่านหนึ่ง

ถ. อย่างเช่น ปลาตก เขาจะมีการสับหรือหั่นไว้ขาย ถ้าเราไปซื้อ จะถือว่ามีส่วนในการทำบาปนั้นหรือไม่ ไม่ได้สั่ง หรือไม่ได้ให้คนอื่นไปสั่งอะไร

ส. คงจำได้เรื่องสีหเสนาบดี เมื่อท่านได้บรรลุเป็นพระโสดาบันแล้ว ท่านก็ได้ให้พนาย คือ คนรับใช้ของท่าน ไปซื้อเนื้อและปลาที่ฆ่าแล้วมาปรุงเป็นอาหารถวาย พระผู้มีพระภาคและสาวกของพระองค์ ไม่ใช่ฆ่าเอง

ถ. แสดงว่า เราบริโภคเนื้อที่เขาฆ่าไว้แล้ว ไม่บาป

ส. ไม่มีเจตนาฆ่า

ถ. อย่างคนที่เขาทำ จะมีเจตนาเพื่อเราหรือไม่ ไม่ทราบ ผู้ชายอาจจะเตรียมไว้ให้

ส. แสดงไว้ชัดเจนว่า ไม่เห็น ไม่ได้ยิน ไม่รังเกียจ เพราะรู้ว่า ไม่ได้เจาะจงเพื่อตน

ถ. แต่ถ้าเห็น ก็ต้องบาป

ส. ไม่สมควรที่จะให้เขาฆ่าเพื่อตน

ถ. ที่เขาฆ่าอยู่นั้น เขาไม่ได้เจาะจงว่าเพื่อเรา

ส. อย่างไรเขาก็ฆ่า

ถ. เขาทำตามหน้าที่ของคนขาย แต่เราเดินผ่านไป เห็นเขาทำและก็วางขาย

ส. อย่างไรเขาก็ฆ่า จะทำอย่างไรให้เขาไม่ฆ่า นอกจากให้เขาเข้าใจเรื่องกลืนดิบ

ถ. ดิฉันคิดถึงเรื่องชาดกเรื่องหนึ่ง คือ เรื่องโจรโปลิสาท ที่ปลาทัวหนึ่งมาติดหาดอยู่ ชาวเมืองทั้งเมืองมาฉีกไปกินคนละชิ้น สมัยนั้นพระพุทธเจ้าเกิดเป็นพระเจ้าโสมทัต ที่ว่า เขาฆ่าไว้แล้วไม่บาป แต่ทำไมพวกนั้นต้องมาใช้กรรม โดยถูกโจรโปลิสาทฆ่ากิน แม้แต่นักโทษในคุกก็ยังเอามาฆ่า ในชาดก

ส. แสดงว่าเป็นผลของกรรมอะไร

ถ. ของกรรมที่กินเนื้อปลา

ส. แสดงไว้ว่า เป็นผลของการกินเนื้อปลาหรือ

ถ. เป็นเทศน์ชาดก ดิฉันเคยฟังตั้งแต่ยังเด็ก ๆ ดิฉันอ้างไม่ได้ แต่ฟังมาอย่างนั้น

ส. ถ้าเชื่อนเนื้อปลาเป็น ๆ ทำให้ปลานั้นตาย ต้องบาปแน่ แต่ถ้าปลานั้นตายแล้ว เชื่อนเนื้อปลาที่ตายแล้วกินก็ไม่บาป เพราะทรงแสดงชัดถึงกรรมว่า ได้แก่เจตนา

ถ. ดิฉันเป็นคนที่ไม่รับประทานเนื้อสัตว์ แต่สาเหตุที่ไม่รับประทานไม่ใช่ว่ากลัวบาป แต่เพราะไม่ชอบของควา อาจจะไม่ชอบมาตั้งแต่เด็ก ๆ เพราะร่างกายเราไม่ต้องการ พุดถึงเรื่องกิเลสของคนที่ไม่ทานเนื้อสัตว์นั้นมีแน่ ที่ว่าเป็นกลืนดิบนั้น ดิฉันสนับสนุน ขณะที่เราปรุงอาหารมังสวิรัติ ทั้ง ๆ ที่ใคร ๆ ว่าไม่อร่อย แต่ขณะที่เราปรุงไป เราจะมีควมอยากเกิดขึ้น รู้สึกว่าน้ำลายสอ ก็คิดว่า ขนาดเราทานอาหารมังสวิรัติที่ใคร ๆ เขาว่าไม่อร่อย น้ำลายก็ยังสออย่างนี้ แสดงว่า กลืนดิบมีแน่

ส. ทั้ง ๆ ที่เป็นอาหารผัก ก็ยังมี

ถ. ยังมีกิเลส ดิฉันสนับสนุนเรื่องนี้ กลืนดิบนี้มีแน่ ๆ สำหรับคนที่รับประทานมังสวิรัติ อย่าคิดว่าจะหมดเลย

ส. ท่านผู้ฟังคงจะมีสุขภาพที่ดีมาก แข็งแรงด้วยการบริโภคอาหารผัก ตราบใดที่ยังไม่เข้าใจผิดว่า การที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้จะต้องไม่บริโภคเนื้อสัตว์นั้นก็แล้วแต่อัธยาศัย เพราะสำหรับบางท่าน ร่างกายเหมาะสมกับการบริโภคอาหารผักมากกว่าอาหารอื่น ซึ่งหลายท่านก็ชอบอาหารประเภทผัก แล้วแต่ท่านจะบริโภคเฉพาะอาหารผัก หรือว่าถึงแม้ว่าจะมีอาหารอื่นบ้างก็ไม่ใช่ไร แต่ไม่ได้เข้าใจผิดว่า ผู้ที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมต้องบริโภคอาหารผัก ไม่บริโภคปลาและเนื้อ

แต่ต้องคิดถึงเจ้าของบ้าน ถ้าเป็นแขก เพราะส่วนใหญ่ว่า รู้สึกว่าเจ้าของบ้านจะลำบาก ถ้าเชิญแขกที่บางท่านบริโภคเนื้อสัตว์ บางท่านไม่บริโภคเนื้อสัตว์ แต่ถ้าเป็นผู้ที่มีความเป็นอยู่ง่าย ถ้าท่านไม่ชอบชิ้นเนื้อ ท่านก็หลีกเลี่ยงไม่รับประทาน หรือถ้ามีแต่ชิ้นเนื้อไม่มีอาหารอื่นเลย ท่านก็ยังบริโภคได้ เพราะไม่ใช่กลืนดิบจริง ๆ

กลืนดิบจริง ๆ ต้องเป็นความยินดียินร้าย ยินดีที่จะบริโภคผัก ยินร้ายที่จะบริโภคเนื้อ ถ้ายังเป็นอย่างนั้น ก็ไม่หมดกิเลส

ถ. ผมเคยได้ยินมาหลายคนแล้วที่ไม่ถูกกับปลาและเนื้อ ไม่ได้เจตนาที่จะวิรัติ และไม่เห็นความเห็นผิดว่า การที่จะบรรลุอริยสัจธรรมนี้จะต้องเว้น แต่ท่านกินไม่ได้จริง ๆ เป็นธรรมชาติของเขาอย่างนั้น ทำให้ผมนึกถึงอรรถกถาที่ท่านกล่าวว่า พระอริยบุคคล ถ้าใครเอาเหล้าผสมกับน้ำ พระอริยบุคคลดื่มเข้าไป น้ำจะเข้าไปเหล้าจะอยู่ที่ก้นแก้ว นี่เป็นธรรมชาติของพระอริยบุคคล และนกกกระเรียน เอานมผสมกับน้ำให้นกกกระเรียน เวลานกกกระเรียนกิน นมจะเข้าไป น้ำอยู่ที่ก้นแก้ว เป็นธรรมชาติของนกกกระเรียนอย่างนั้น เพราะฉะนั้น ชาติต่าง ๆ บางครั้งดูจะแปลก ๆ เพราะธาตุบางอย่างเข้ากันได้ บางอย่างเข้ากันไม่ได้ เพราะฉะนั้น ที่กินเนื้อและปลาไม่ได้ คิดว่าน่าจะมีธาตุอะไรที่แปลกกว่าคนธรรมดากระมัง

สุ. เป็นไปได้ และตราบใดที่ไม่เห็นผิด ก็ไม่เป็นไร ถ้าท่านผู้ฟังจะบริโภคหรือไม่บริโภคเนื้อ เพราะท่านรู้หนทางว่า กลืนดิบจริง ๆ ไม่ใช่กลืนเนื้อหรือกลืนปลา แต่ว่าเป็นกลืนของอกุศล เพราะฉะนั้น ก็พร้อมที่จะรู้จักกลืนของตนเอง น่ารู้ เพราะว่าถ้าไม่รู้ ไม่มีทางที่จะดับกลืนดิบที่ตัว

เพราะฉะนั้น พระธรรมที่ทรงแสดงไว้ทั้งหมดโดยละเอียด แม้ในเรื่องลักษณะของจิต ประการที่ ๓ ที่ว่า ที่ชื่อว่าจิต เพราะกรรม กิเลส สังขมวิบาก สั้น ๆ ก็จริง แต่ว่าขณะเห็น สติระลึกได้ นั่นคือการที่ได้ฟังพระธรรม และไม่หลงลืมที่จะประพฤติปฏิบัติตาม

สำคัญที่สุด คือ ฟัง นอกจากเพื่อให้เข้าใจแล้ว ยังเพื่อประพฤติปฏิบัติตามด้วย จึงจะชื่อว่าสาวก เพราะถ้าเป็นเดียรฉาย ผู้ที่นับถือศาสนาอื่น หรือว่าลัทธิอื่น มีโอกาสได้ฟัง มีโอกาสได้พิจารณา แต่ไม่ประพฤติปฏิบัติตาม

๔๗๘

กลืนดิบที่จะหมดไปได้ ต้องอบรมเจริญปัญญาที่จะรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน และรู้ลักษณะของกิเลสอย่างละเอียดที่แต่ละท่านสะสมมาซึ่งจะเกิดขึ้น ตามความเป็นจริง

ท่านผู้ฟังท่านหนึ่ง ท่านได้ฟังเรื่องการเจริญสติปัฏฐานแล้ว ท่านบอกว่า ท่านทำงานมาก เหนื่อยเหลือเกิน เครียด เพราะฉะนั้น อยากจะทำสมาธิให้สบาย ๆ

ท่านก็จะเป็นผู้ที่มีความชำนาญในการจะทำสมาธิให้สบาย ๆ เพราะเวลาเครียดทีไร หรือเหน็ดเหนื่อยทีไร ท่านก็นึกถึงแต่จะทำสมาธิให้ร่างกายสบาย ๆ ซึ่งนั่นไม่ได้ละกิเลสอะไร เป็นความต้องการ และท่านก็ทำบ่อย ๆ ยิ่งทำบ่อยก็ยิ่งชำนาญ โดยหลงลืมสติ ไม่เห็นว่าการอบรมเจริญสติระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมไม่ว่าจะเป็นลักษณะใดทั้งสิ้น เป็นประโยชน์ที่สุด เพราะสงบบจากความต้องการ ไม่ใช่เพื่อพักผ่อนให้ร่างกายสบาย ๆ ซึ่งขณะนั้นเป็นตัวตน เป็นร่างกาย เป็นเราที่ต้องการสบาย

เพราะฉะนั้น กว่าปัญญาจะเกิดจริง ๆ กว่าสติปัฏฐานจะระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ โดยไม่ว่าร่างกายจะสบายหรือไม่สบาย เหมือนกับบางท่านที่เคยได้ยินได้ฟังเรื่องเลือด เนื้อ กระดูก จะเหือดแห้งไป ก็อบรมเจริญความเพียร แต่เมื่อเหน็ดเหนื่อย ก็อยากจะทำให้ร่างกายสบาย ก็ไม่ตรงกับที่ว่า สติสามารถเกิดขึ้นระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมใด ๆ ก็ตามที่กำลังปรากฏ นั่นประเสริฐที่สุด

กลืนดิบมีมาก และคงจะเพิ่มขึ้นทุกวัน ๆ ถ้าไม่ได้ขัดเกลาให้ละลายลงไป และรอได้ใหม่ ซึ่งทุกคนถั่วรอไป กลืนดิบก็ยิ่งจะเพิ่มขึ้น ยากแก่การที่จะดับ ยากแก่การที่จะละ และในโลกนี้ ก็มีสิ่งที่จะเตือนให้สติระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมโดยเป็นผู้ที่ไม่ประมาท เมื่อเห็นความชรา ความเจ็บ หรือความตาย

สำหรับวัยที่ชรา จะต้องถึงแน่นอนวันหนึ่ง ถ้าท่านผู้ใดมองเห็นบุคคลที่ชรามาก กงเงิน ไม่มีเรี่ยวแรง ไม่สามารถที่จะยืนเดินได้ตามปกติ เป็นผู้ที่หลงลืม เพราะฉะนั้น ก่อนที่จะถึงเวลานั้น ถ้าทุกท่านมีอายุยืนจนกระทั่งถึงเวลานั้น และก็ไม่อบรมเจริญสติปัฏฐาน ก็ย่อมจะเป็นผู้ที่หลงลืมสติอย่างมาก เพราะฉะนั้น จะรอไหม ให้ถึงวัยนั้น ก่อน ก็ไม่สมควรเลยที่จะรอ ยิ่งเป็นเรื่องของการเจ็บไข้ได้ป่วย ไม่มีใครรู้เลยว่า วันไหนอะไรจะเกิดอะไรขึ้น เพราะมหาภูตรูป ๔ ธาตุดิน น้ำ ไฟ ลม ก็เหมือนกับ มงกุฎ ๔ ตัว ครอบคืบที่ยังไม่ขบกัด เมื่อนั้นก็จะคงอยู่ไป กินไป บำรุงรักษาไป

ทุกท่านต้องทะนุถนอมมงกุฎ ๔ ตัว ตั้งแต่เข้าจนถึงคำ ด้วยการชำระล้างขัด สิ่งสกปรกออกไป บำรุงด้วยอาหารต่าง ๆ และยังต้องให้พักผ่อน ให้งูทั้ง ๔ มีเรี่ยวแรง มีกำลัง แต่เวลาที่เกิดเจ็บไข้ได้ป่วยขึ้น เมื่อนั้นจะรู้ว่า ที่มีการเจ็บไข้ได้ป่วยเพราะมี มหาภูตรูปทั้ง ๔ ถ้าไม่มีมหาภูตรูปทั้ง ๔ ความชราจะอาศัยรูปอะไร โรคภัยต่าง ๆ จะ อาศัยรูปอะไรเกิดขึ้น ก็มีไม่ได้ และเรื่องของโรคภัยต่าง ๆ ไม่มีใครรู้เลยว่าวันไหนจะ เกิดขึ้น เพราะมีโรคภัยแรงที่ไม่มีใครคาดคิดเกิดขึ้นได้เสมอ หรือแม้แต่ส่วนต่าง ๆ ของ ร่างกายซึ่งยังควบคุมประจุมรวมกันอยู่ดีในวันนี้ วันรุ่งขึ้นอาจจะกระจัดกระจายขาด หายไปส่วนหนึ่งส่วนใดก็ได้

ถ้าจะพิจารณาถึงธาตุทั้ง ๔ ที่ร่างกาย ข้อความใน **อรรถกถา** แสดงว่า

ถ้าธาตุดินเสีย ร่างกายนี้ก็จะแข็งทื่อ

บางส่วนอาจจะเป็นอย่างนั้น ทำให้เคลื่อนไหวลุกนั่งลำบาก นั่นเป็นเพราะ ปฐวีธาตุเสีย

ถ้าเตโชธาตุเสีย ก็จะทำให้ร่างกายร้อนระอุ

เวลาที่เป็นไข้ ตัวร้อน นั่นเป็นเรื่องของธาตุไฟ

ถ้าธาตุน้ำ คือ อาโปธาตุเสีย จะทำให้เป็นแผลเน่าต่าง ๆ ถึงกับต้องตัดเนื้อ ออกไป

นั่นเป็นเรื่องของธาตุน้ำเสีย

และถ้าธาตุลมเสีย ส่วนต่าง ๆ ก็จะหลุดออกไปได้

เพราะเท่าที่ส่วนต่าง ๆ ยังปกติดี ควบคุมประชุมทรงอยู่เป็นรูปสัณฐานตามเดิม ก็เพราะธาตุลมเป็นธาตุที่พัดให้สิ่งนั้นคงอยู่ในลักษณะนั้น ไม่ให้หลุดขาดกระจายออกไป

เพราะฉะนั้น ก็ไม่ควรที่จะรอ ไม่ว่าจะเป็นวัชระ หรือความเจ็บ หรือความตาย ซึ่งความตายก็ไม่แน่ ซึ่งในอรรถกถาอุปมาว่า

ผลไม้ที่อยู่บนต้นไม้แน่นเสมอไปว่า ผลที่สูงงอมเท่านั้นที่จะร่วงหล่น แม้แต่ผลอ่อน ๆ ก็ยังสามารถที่จะตกได้

เพราะฉะนั้น ทุกวัยสามารถที่จะถึงมรณะ หรือความตาย ในวันหนึ่งวันใดก็ได้

ทุกคนมีกิเลสเป็นเหตุให้กระทำความผิด และกรรมจะเป็นปัจจัยให้วิบาก คือ ปฏิสนธิ เกิดขึ้นต่อจากจุติ แล้วแต่ว่าจะปฏิสนธิในภูมิไหน ถ้าไม่ใช่ในสุคติภูมิ ไม่ใช่ในภูมิมนุษย์ เป็นต้น ก็ไม่สามารถที่จะอบรมเจริญกุศลถึงการที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้ แม้ว่าจะมีสัตว์เดรัจฉานได้ยินเสียงแสดงธรรม เป็นข้อความที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้ แต่ก็ไม่สามารถที่จะเข้าใจและอบรมเจริญสติปัญญาที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้

เวลานี้ ภูมิอื่น มองไม่เห็น แต่อบายภูมิหนึ่งซึ่งเห็นได้ และก็มีมากกว่า มนุษย์ในโลกนี้ คือ สัตว์เดรัจฉาน ซึ่งเป็นผลของอกุศลกรรมที่ทำให้ปฏิสนธิในภูมินั้น

ในพุทธโฆษนิทาน มีเรื่องทีกล่าวถึงในสมัยพุทธโฆษาจารย์ไว้ ซึ่งเป็นข้อความที่ท่านผู้ฟังไม่ต้องคิดมาก เพียงแต่ฟัง จะได้ทราบว่า มีเรื่องอะไรในพุทธโฆษนิทานที่เป็นคดี

เมื่อพระพุทธโฆษาจารย์แปลคัมภีร์อรรถกถาจากภาษาสิงหลเป็นภาษามคธ จบแล้ว ภิกษุชาวเมืองลังกาที่ชำนาญในคัมภีร์สันสกฤตนั้น ได้กล่าวหมิ่นนินทาท่านว่า ท่านพระพุทธโฆษาจารย์แปลได้ แต่ว่าเทศนาภาษาสิงหลหรือภาษาสันสกฤตไม่ได้

เมื่อท่านได้ทราบอย่างนี้ ท่านก็ได้ไปทูลพระสังฆราชาว่า วันรุ่งขึ้น ๑๕ คำ จะเทศนาคัมภีร์สันสกฤตให้บริษัททั้งปวงฟัง ซึ่งชาวลังกาทั้งหลายก็ได้ป่าวร้องให้บริษัททั้งหลายไปฟัง มีแม่สุนัขตัวหนึ่งพาลูกไปฟัง ซึ่งในระหว่างทางที่ไปได้ผ่านป่าช้า เห็นซากศพของหญิงคนหนึ่ง ลูกสุนัขก็อ่อนวอนแม่ว่า จะกินนัยน์ตาของซากศพนั้น แม่ก็ห้ามว่า อย่ากิน ลูกก็ถามว่า ทำไมไม่ให้กิน แม่ก็บอกว่า หญิงคนนี้นัยน์ตาชั่ว

เห็นพระสงฆ์ก็เมินเสีย ไม่มีศรัทธา ลูกก็บอกว่า ถ้าอย่างนั้นขอกินปาก แม่ก็ห้ามว่า อย่ากิน ลูกก็ถามว่าทำไม แม่ก็บอกว่า ปากก็ชั่ว ด่าผู้เฒ่าผู้แก่ เห็นเขากระทำบุญก็นิ่ง ไม่อนุโมทนา ลูกก็บอกว่า ถ้าอย่างนั้นจะกินหัวใจ แม่ก็บอกว่า ใจก็ชั่ว ไม่รู้จักพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ ลูกก็บอกว่า ถ้าอย่างนั้นจะกินมือ แม่ก็บอกว่า อย่ากิน มือก็ชั่ว ตีพ่อตีแม่ ตีปู่ตีย่าตายาย ลูกก็บอกว่า จะกินเท้า แม่ก็บอกว่า เท้าก็ชั่ว ไม่ไปไหว้พระไหว้ภิกษุทั้งหลายในอาราม แม่สุนัขห้ามปรามลูก และก็พาลูกไปฟังพระธรรมเทศนา

ท่านผู้ฟังไม่ต้องคิดมาก เรื่องอะไรที่เป็นคติก็รับฟัง พร้อมกันนั้นก็พยายามที่จะอบรมเจริญปัญญา เพื่อที่จะละกลืนดิบของตัวเอง

สำหรับลักษณะประการที่ ๓ ของจิต ที่ว่า *ชื่อว่าจิต เพราะกรรม กิเลส สังสมวิบาก* ประโยชน์ที่รู้อย่างนี้ เพื่อให้ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรม เพื่อที่จะได้เข้าใจจริงๆ ว่า กำลังเห็นเป็นวิบาก ไม่ลืม ที่สติจะระลึกและรู้จริงๆ ว่า กำลังเห็นเป็นวิบาก กำลังได้ยินเป็นวิบาก กำลังได้กลิ่นเป็นวิบาก กำลังลิ้มรสเป็นวิบาก กำลังรู้สิ่งที่กระทบสัมผัสเป็นวิบาก

แต่ขณะที่เกิดต้องการ ยินดีพอใจในสิ่งที่เห็น ไม่ใช่วิบากจิต ขณะนั้นเป็นกิเลส เพราะฉะนั้น การอบรมเจริญสติปัฏฐาน คือ ในขณะที่เข้าใจเรื่องของกิเลสกรรม และวิบากว่า ไม่ใช่ขณะอื่น เมื่อเข้าใจแล้ว ก็เป็นปัจจัยให้สติระลึกเพื่อที่จะรู้ชัดในลักษณะของธรรมที่ได้ยินได้ฟังว่า เป็นวิบากอย่างไร

เวลาที่เสียงเกิดขึ้น ก่อนนั้นไม่เคยรู้เลยว่า เสียงนั้นจะเกิด จะปรากฏ แต่เมื่อมีเหตุปัจจัยให้ได้ยินเสียงหนึ่งเสียงใด รู้ว่าไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชา เมื่อพร้อมด้วยปัจจัยที่จะให้ได้ยินเสียงใดเกิดขึ้น ขณะนั้นก็ เป็นวิบากจิตที่เกิดขึ้นเพราะกรรมเป็นปัจจัย ซึ่งจะรู้ชัดยิ่งขึ้นเวลาที่สติระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริง

ลักษณะประการที่ ๓ ของจิต ที่ว่า *ชื่อว่าจิต เพราะกรรม กิเลส สังสมวิบาก*

มีคำว่า กิเลส มีคำว่า กรรม และมีคำว่า วิบาก ทั้งหมดนี้เป็นปัจจัยแต่ละอย่าง แต่ละประเภท

กิเลส เป็นสภาพธรรมที่ไม่บริสุทธิ์ เศร้าหมอง เศร้าหมองในที่นี้หมายความว่าความไม่ผ่องแผ้ว ไม่บริสุทธิ์ เช่น เวลาที่เกิดความยินดี ความพอใจ ความปรารถนา ความต้องการเกิดขึ้น ในขณะนั้น สบายหรือไม่สบาย กำลังอยากได้สิ่งหนึ่งสิ่งใด สบายหรือไม่สบาย ถ้าไม่อย่างใด ไม่เกิดโลภะ จะสบายกว่านั้นอีก ใช่ไหม ไม่ต้องปรารถนา ไม่ต้องต้องการ ไม่ต้องพอใจ ไม่ต้องติด ไม่ต้องอยากได้ แต่เวลาที่กำลังอยากได้ กำลังพอใจ อวิชชาไม่สามารถที่จะเห็นได้ว่า ขณะนั้นเป็นสภาพที่เศร้าหมอง ไม่บริสุทธิ์ ไม่สบาย เดือดร้อนแล้วเพราะความพอใจ

เพราะฉะนั้น ไม่ว่าจะเกิดความพอใจในสิ่งหนึ่งสิ่งใด ให้ทราบว่า เป็นความติด เป็นความเศร้าหมอง เป็นความเดือดร้อน ซึ่งอวิชชาไม่สามารถจะรู้ได้ บางท่านเข้าใจว่าเป็นศรัทธา ถ้าสติปัญญาไม่เกิด ปัญญาไม่พิจารณา จะไม่รู้ว่าเป็นโลภะ หรือว่าเป็นศรัทธา

ในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าของบรรพชิตหรือของฆราวาส ผู้ที่ยังไม่ใช่พระอรหันต์ จะพ้นไปจากโลภะได้ไหม ครอบครองอยู่เสมอ ไม่ว่าสิ่งใดจะปรากฏ ลืมตาเห็นเกิดขึ้น พอใจแล้ว ต้องการแล้ว ตราบใดที่ความรู้สึกยังไม่ปรากฏว่า เป็นความไม่แช่มชื่น หรือเดือดร้อนกระสับกระส่าย ขณะนั้นเป็นลักษณะอาการของความติดหรือความพอใจในสิ่งที่ปรากฏ ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ สำหรับของกุศลหัตถ์ ฉันทะ บรรพชิตที่ยังเป็นผู้ที่ยังมีกิเลสอยู่ ฉันทะนั้น จะต่างกันไหม

เพราะฉะนั้น แต่ละชีวิตจะต้องมีปัญญาที่ตรงต่อลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง ไม่ว่าจะมีความพอใจในชีวิตแบบใด จะต้องพิจารณาตามความเป็นจริงว่า ขณะนั้นเป็นไปด้วยศรัทธาจริง ๆ หรือว่าเป็นไปด้วยโลภะ ความชอบ ความพอใจในชีวิตอย่างนั้น

การที่จะเป็นผู้ที่เจริญในธรรมวินัยได้ต้องเป็นผู้ที่ตรง และลักษณะที่ตรงนั้น เป็นลักษณะของปัญญา พร้อมการระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ตามปกติ ตามการสะสม ตามเหตุปัจจัยจริง ๆ

ผู้ที่ยังเป็นปุถุชน มีทั้งธรรมที่เป็นฝ่ายกุศลและอกุศลที่สั่งสมมามากมาย เหลือเกิน เวลาที่สภาพธรรมใดยังไม่เกิดขึ้นปรากฏให้เห็น ให้รู้ว่าสะสมมา ก็อาจจะ คิดว่าไม่มี หรือคิดว่าหมดไปแล้ว แต่ว่าตามความเป็นจริง ถ้ามีปัจจัยพร้อมที่จะปรุง แต่งให้เกิดขึ้นขณะใด ก็เกิดขึ้นปรากฏให้เห็นตามความเป็นจริงว่ายังมีอยู่ แม้อกุศล อย่างนั้น ๆ หรืออกุศลนั้น ๆ ที่ได้สะสมมา เพราะฉะนั้น จะต้องรู้สภาพธรรมตามความ เป็นจริงว่า เมื่อมีการเกิดขึ้นของกุศลและอกุศล ก็ไม่ใช่ว่าจะเป็นการสะสมเปล่า ๆ แต่ว่า ชื่อว่าจิต เพราะเป็นธรรมชาติอันกรรม กิเลส สั่งสมวิบาก

กิเลสที่เกิดขึ้นแต่ละขณะ ไม่ว่าจะเป็นโลภะ หรือโทสะ หรือโมหะ ถ้ามีมาก ๆ จะปรากฏเป็นทุจริตกรรมทางกายบ้าง ทางวาจาบ้าง ถ้าไม่มีกิเลสต่าง ๆ เหล่านั้น อกุศลกรรมทางกาย ทางวาจาก็เกิดขึ้นไม่ได้เลย และเมื่อกรรมได้กระทำไปแล้ว ถึงแม้ว่ากรรม คือ จิตและเจตสิกที่เกิดร่วมกันกระทำกรรมนั้นสำเร็จลงไปแล้ว ดับไป แล้วก็จริง แต่ว่าการเกิดดับสืบต่อ ๆ กันของจิตทุก ๆ ขณะต่อไป เจตนาที่กระทำ กุศลกรรมหรืออกุศลกรรมที่สะสมอยู่นั้นเป็นกัมมปัจจัย เป็นสภาพธรรมที่จะทำให้ผล คือ วิบาก เกิดขึ้น

แต่ละขณะนี้มีปัจจัยจริง ๆ ที่กำลังเรียนเรื่องจิต เรื่องเจตสิก เรื่องรูป ให้ทราบว่า มีปัจจัยอยู่ด้วยทุกขณะ ไม่ใช่เป็นสภาพธรรมที่เกิดขึ้นเอง แต่ว่าเป็นสภาพธรรมที่ อาศัยปัจจัยหลายอย่างเกิดขึ้น เช่น กำลังเห็นขณะนี้ ไม่ใช่กิเลส เพียงเห็น แต่เมื่อจิต นั้นดับไปแล้ว ความพอใจซึ่งเป็นโลภะก็เกิด หรือความไม่พอใจซึ่งเป็นโทสะก็เกิด หรือ ว่าผู้ที่สะสมกุศลมามาก กุศลก็เกิด หรือว่าผู้ที่สะสมสติปัฏฐานอยู่เสมอ สติก็ระลึกรู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏ เมื่อมีความยินดีพอใจสะสมสืบต่อ กระทำกรรมแล้ว กรรมนั้นดับไปแล้ว แต่ว่าเป็นปัจจัยให้เกิดวิปากจิตและเจตสิก ในขณะที่จะเห็น ในขณะ ที่ได้ยิน ในขณะที่ได้กลิ่น ในขณะที่ได้ลิ้มรส ในขณะที่จะรู้สิ่งที่กระทบสัมผัส

เพราะฉะนั้น ต้องทราบว่า ขณะใดเป็นกิเลส ขณะใดเป็นกรรม ขณะใดเป็นวิบาก

กำลังเห็น เลือกไม่ได้ ทุกคนอยากจะเห็นสิ่งที่น่าพอใจ เท่าไรก็ไม่พอ เห็นแล้วก็อยากจะเห็นอีกทุกวันไป แต่ว่าเลือกไม่ได้ แล้วแต่ว่าจะเห็นสิ่งที่น่าพอใจ หรือไม่น่าพอใจ แม้ว่าทุกคนจะมีจักขุปสาทที่เกิดเพราะกรรมเป็นปัจจัย แต่ว่าสิ่งที่ปรากฏกับจักขุวิญญาณโดยกระทบกับจักขุปสาท แล้วแต่กัมมปัจจัยจะเป็นปัจจัยให้เกิดการเห็นสิ่งที่ดี เป็นผลของกุศลกรรม หรือเห็นสิ่งที่ไม่ดี เป็นผลของอกุศลกรรม

การได้ยินเสียงก็เหมือนกัน ได้ยินเสียงที่ดี เป็นผลของกุศลกรรม ได้ยินเสียงที่ไม่ดี เป็นผลของอกุศลกรรม สภาพที่เป็นผลของกรรมชื่อว่า วิบากะ หรือภาษาไทยใช้คำว่า วิบาก เป็นผลของกรรม แล้วแต่ว่าใครจะมีกุศลวิบากมาก หรือว่าอกุศลวิบากมาก ขณะต่อไปทราบใหม่ว่า จะได้ยินเสียงอะไร ก็แล้วแต่กรรมเป็นปัจจัย

เพราะฉะนั้น กรรมนั่นเองเป็นปัจจัย โดยเป็นกรรม จึงเป็นกัมมปัจจัย

และปัจจัยทั้งหมดก็มีเพียง ๒๔ ปัจจัย ถ้าจะค่อย ๆ ศึกษาไป พร้อมทั้งสติระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ ก็จะยิ่งเข้าใจชัดในลักษณะที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน เป็นสภาพธรรมที่มีจริงซึ่งควรรู้ และต้องรู้ ปัญญาจึงจะเจริญขึ้นถึงความแก่กล้าที่จะดับกิเลสเป็นสมุจเฉตได้

แต่ถ้ายังไม่รู้ ก็ไม่สามารถดับกิเลสได้ และความรู้ ก็ค่อย ๆ รู้ขึ้น ๆ อย่าพอใจว่ารู้แล้ว เพราะไม่แล้วเลย ถ้าแล้วก็คือพระอรหันต์ แต่ว่าผู้ที่ยังไม่ใช่พระอรหันต์ก็จะรู้ขึ้น ๆ ตั้งแต่ขั้นการฟัง ขั้นเข้าใจในสิ่งที่ได้ฟัง ขั้นที่สติระลึกรู้ในสิ่งที่ได้ยินได้ฟัง และขั้นที่ปัญญาน้อมพิจารณา ที่ค่อย ๆ เข้าใจในสิ่งที่กำลังปรากฏเพิ่มขึ้น

๔๗๔

สำหรับวิบาก ได้แก่ ขณะที่เห็น ได้ยิน ได้กลิ่น ลิ้มรส รู้สิ่งที่กระทบสัมผัส เป็นจิตและเจตสิกที่เกิดขึ้นเพราะกัมมปัจจัย ไม่มีใครบังคับได้ แต่ว่ากรรมที่ได้กระทำ แล้วเป็นปัจจัยทำให้มีการเห็นเกิดขึ้น มีการได้ยินเกิดขึ้น มีการได้กลิ่นเกิดขึ้น มีการ ลิ้มรสเกิดขึ้น มีการรู้สิ่งที่กระทบสัมผัสเกิดขึ้น

ใครไม่ให้เห็นได้ถ้าในขณะนี้เห็นแล้ว มีการได้ยินแล้วมีใครจะไม่ให้ได้ยินได้ ไม่มีใครสามารถเป็นตัวตนที่จะบังคับ ที่จะยับยั้งได้ เพราะฉะนั้น ให้ทราบว่า จิตและเจตสิกที่กำลังรู้อารมณ์ที่ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย เป็นวิบาก จิตและเจตสิกที่เกิดร่วมกัน โดยเป็นวิปากปัจจัย จำเป็นต้องเกิดเป็นวิบาก เป็นอย่างอื่นไม่ได้ เป็นกุศลก็ไม่ใช่ เพราะในขณะนั้นเกิดขึ้นเป็นวิบาก เป็นผลของกรรม จิตที่เกิดพร้อมเจตสิกเป็นวิปากปัจจัยของเจตสิก เจตสิกที่เกิดพร้อมจิตเป็นวิปากปัจจัยของจิต ทั้งจิตและเจตสิกเกิดขึ้นพร้อมกัน เป็นวิปากทั้งสอง และเป็นปัจจัยซึ่งกันและกัน โดยต่างก็เป็นวิปากปัจจัยแก่กันและกัน

รูปไม่ใช่วิบาก รูปเกิดขึ้นเพราะกรรม แต่เพราะรูปไม่รู้อะไร เพราะฉะนั้น รูปไม่ใช่วิบาก แต่ที่เห็นนี้เป็นสภาพรู้ จึงเป็นวิบากของนามธรรมซึ่งเป็นกรรม เพราะฉะนั้น ต้องแยกว่า กัมมปัจจัยเป็นอดีตปัจจัย แต่วิปากปัจจัยเป็นปัจจัยในปัจจุบันกาล เพราะเกิดพร้อมกัน เห็นสิ่งที่ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย พร้อมกันทั้งจิตและเจตสิก

นี่คือขณะที่เป็นจิตตานุปัสสนาสติปัฏฐานที่จะรู้ว่า เป็นผลของกรรม คือ เป็นวิบาก ไม่ใช่เป็นกิเลส ไม่ใช่เป็นกรรม

ถ. ... (ได้ยินไม่ชัด)

สุ. ไม่พร้อม กรรมดับไปก่อน เป็นปัจจัยในอดีต ที่ว่าเป็นปัจจัยในอดีต คือ ปัจจัยนั้นต้องดับก่อน ไม่ใช่เกิดพร้อมกับปัจจัยปัจุบัน

ปัจจัยมีคำที่คู่กัน คือ ปัจจัย ปัจยุปปัน

ปัจจัยธรรม คือ ธรรมที่เป็นปัจจัยที่ทำให้สภาพธรรมอีกอย่างหนึ่งเกิดขึ้น

ปัจจัยูปัน คือ สภาพธรรมที่เกิดเพราะมีปัจจัยทำให้เกิดขึ้น

เพราะฉะนั้น เวลาที่กำลังเห็นเดี๋ยวนี้ จิตและเจตสิกที่ทำกิจที่เกิดขึ้นเห็นเป็น จักขุวิญญาณ พร้อมทั้งเจตสิกที่เกิดร่วมด้วย ๗ ดวง จิตและเจตสิกเป็นวิปากปัจจัยซึ่ง กันและกัน เพราะมีกัมมปัจจัยที่เป็นอดีตปัจจัย ทำให้วิปากปัจจัยเกิดขึ้น

วิปากปัจจัยเป็นปัจจัยัน เป็นปัจจัยโดยเป็นปัจจัยัน เพราะเกิดพร้อมกัน เป็น วิปากที่เกิดขึ้นเพราะกรรมเดียวกัน

ถ. ฟุ้งนี้เป็นวันสารทจีน ซึ่งจะมีการนำข้าวของสิ่งต่าง ๆ มีเบ็ด ไก่ เป็นต้น ไปบูชาบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว หรือว่าไปไหว้เจ้า ไหว้ผีอะไรต่าง ๆ การกระทำเช่นนี้ ผู้ที่เขาไหว้ได้มารับประทานอาหารที่เขานำมาเช่นสรวงนั้นหรือเปล่า

ส. ไม่เห็นด้วยตาแน่นอน ใช่ไหม

ถ. ใช่

ส. อยู่คนละภพคนละภูมิ เพราะฉะนั้น อาหารที่จะบริโภคก็ไม่ใช่อาหาร ของมนุษย์ มนุษย์ก็บริโภคอาหารของมนุษย์ สัตว์เดรัจฉานแต่ละประเภทก็บริโภค อาหารของสัตว์เดรัจฉานแต่ละประเภท เทพก็บริโภคอาหารของเทพ พรหมไม่ต้อง บริโภคอาหารเลย

ถ. มีพวกเปรตบริโภคซากศพ ศพที่ตายใหม่ ๆ บางครั้งเปรตไปกินซากศพ

ส. เห็นไหม

ถ. มีแสดงไว้ในพระไตรปิฎก

ส. แต่ยังไม่เคยปรากฏว่า มีใครเห็นเปรตกำลังกินเลือดหนองของซากศพ และเวลาที่จะให้เปรตนั้นพ้นจากการเป็นเปรต ก็โดยการถวายทานและอุทิศส่วนกุศล ให้เปรตอนุโมทนา ซึ่งพระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงไว้ตั้งแต่ครั้งที่ได้เสด็จไปโปรด พระเจ้าพิมพิสาร และญาติในอดีตของพระเจ้าพิมพิสารที่เป็นเปรตก็ได้มารอคอยที่จะ รับส่วนกุศล แต่ในวันแรกพระเจ้าพิมพิสารไม่ได้อุทิศส่วนกุศลให้ พระผู้มีพระภาคก็ได้

ทรงแสดงว่า การที่จะให้ข้อดีตถาติของพระเจ้าพิมพิสารพ้นจากภูมิของเปรตได้ ก็โดยการถวายทาน และอุทิศส่วนกุศลให้ญาติเหล่านั้นอนุโมทนา

เพราะฉะนั้น วิธีที่จะทำให้บุคคลซึ่งเกิดในภูมิเปรตสามารถที่จะพ้นจากภูมิของเปรตได้ ก็โดยการกระทำกุศล และอุทิศส่วนกุศลให้ญาติเหล่านั้นอนุโมทนา นี่เป็นข้อความที่ทรงแสดงไว้ในพระไตรปิฎก

ถ. เปรตกินซากศพ

ส. ถ้าอย่างนั้นไม่ต้องถวายทาน และอุทิศส่วนกุศล ก็ไปเลือกกินเอาตามใจชอบ

ถ. ข้อนี้ก็เผลอ เพราะว่าได้ยินมาว่า เปรตมีหลายชนิด มีถึง ๑๖ ชนิด

ส. ถ้าเป็นเปรตที่กินพวกน้ำเลือด น้ำหนองของซากศพ นำเอาอาหารไปตั้งให้จะกินได้ไหม เพราะนั่นไม่ใช่อาหารของเปรต แม้แต่เสื้อผ้าที่มนุษย์สวมใส่ ก็ไม่ใช่สิ่งที่เปรตจะใช้สอยได้ แต่สิ่งที่เปรตจะใช้สอยในภูมิของเปรต ก็โดยการถวายทานและอุทิศส่วนกุศลให้ เมื่อเปรตอนุโมทนาจึงจะได้รับผลของกุศลจากการอนุโมทนาของตนเอง

ถ. การที่ทรงแสดงอย่างนี้จะขัดกันหรือเปล่า คือ ในพระวินัยปิฎก มีภิกษุรูปหนึ่งไปป่าช้า เห็นซากศพตายใหม่ ๆ มีผ้าพันไว้ ภิกษุนั้นจะถือเอาผ้าของซากศพนั้นมาใช้ เปรตก็ขอร้องว่า อย่าเอาไปเลย เพราะเปรตสิงสถิตอยู่ในซากศพนั้น ภิกษุนั้นไม่ฟังเสียง ดึงเอาน้ำนั้นออกมาและก็เดินไป ซากศพนั้นลุกขึ้นตามภิกษุนั้น ภิกษุก็เดินเข้ากุฏิ ปิดประตู ซากศพนั้นจึงล้มลงไป เปรตสิงอยู่ในซากศพนั้น ถ้าไม่ได้กินซากศพ เปรตจะอยู่ในซากศพนั้นทำไม

ส. เป็นเรื่องของภิกษุนั้นกับเปรตนั้น ไม่เกี่ยวกับท่านผู้ฟัง ก็ไม่ต้องสนใจใส่ใจในสิ่งซึ่งไม่เกิดกับท่าน แต่ว่าสิ่งใดที่ท่านสามารถจะกระทำได้ เช่น กระทำทานอุทิศส่วนกุศลให้ นั่นเป็นสิ่งที่สมควร ไม่เช่นนั้นท่านผู้ฟังจะไปแสวงหาซากศพมาบริจาคให้เปรตหรือ

ถ. ไม่ใช่ แต่อยากทราบว่า การเช่นสรวงนั้นเปรตจะได้รับไหม

ส. วิธีที่แน่นอน คือ กระทำบุญและอุทิศส่วนกุศลให้บุคคลอื่นเกิดกุศลจิตอนุโมทนา ซึ่งบุคคลที่อนุโมทนาย่อมได้ผลของกุศลจิตที่อนุโมทนานั้น เป็นของที่แน่นอน

ถ. พระพุทธองค์ก็ได้ทรงแสดงไว้ว่า การเช่นสรวงนั้นมีผล

ส. โดยวิธีไหน

ถ. ก็ไม่ทราบ

ส. ที่ทรงแสดงไว้ชัด คือ กระทำบุญและอุทิศส่วนกุศลให้ แม่เทพ เพราะเทวดามีอาหารทิพย์ ไม่ต้องการอาหารอย่างมนุษย์ และเสื้อผ้าของมนุษย์ที่สวมสวยงามอย่างมาก เทียบกับของเทพหรือเทวดาไม่ได้เลย เพราะฉะนั้น ไม่จำเป็นต้องเอาสิ่งซึ่งเทวดาไม่บริโภค ไม่ใช่ ไปให้ แต่ว่าสิ่งที่เทวดาจะชื่นชมอนุโมทนา คือ คุณความดีที่ทุกท่านกระทำ

ผู้ที่เกิดเป็นเทพ เป็นผลของกุศลกรรม กุศลกรรมที่เล็กน้อยจะทำให้เกิดเป็นมนุษย์ที่มีรูปงาม ถ้ากุศลกรรมที่มากกว่านั้นอีก ก็จะทำให้เป็นกษัตริย์มหาศาล พราหมณ์มหาศาล หรือว่าคหบดีมหาศาล ถ้ากุศลกรรมยิ่งกว่านั้นอีก ก็จะทำให้เกิดเป็นเทพในสวรรค์ชั้นต่าง ๆ เพราะฉะนั้น ผู้ที่เกิดเป็นเทพในสวรรค์ชั้นต่าง ๆ มีกุศลมากกว่าผู้ที่เกิดเป็นมนุษย์ เมื่อท่านเหล่านั้นเป็นผู้ที่ได้ผลของกุศลกรรม ก็ย่อมชื่นชมยินดีในกุศลกรรมของบุคคลอื่นซึ่งกระทำและอุทิศส่วนกุศลให้ นั่นเป็นสิ่งที่ดีที่สุด เพราะเทพไม่ต้องการอาหารของมนุษย์ ไม่ต้องการเสื้อผ้า สิ่งที่มนุษย์ถือว่าเลิศหรือว่าสวยงามมากมาย เพราะของเทพประณีตยิ่งกว่านั้น

ถ. ตามประเพณีโบราณทั้งประเพณีจีน ประเพณีไทย การเช่นสรวงก็ดี การเจือจานอาหารก็ดี เสื้อผ้าทั้งหลาย ก็เป็นประเพณีที่สืบทอดกันมา และกระทำสืบ ๆ กันไป เป็นอธิปไตยธรรม ๗ ประการที่ว่า ไม่บัญญัติอะไรขึ้นมาใหม่และไม่ล้มเลิกที่บัญญัติอยู่แล้ว คือ ประเพณีมีมาอยู่แล้วก็อย่าให้หมดไป ขอให้ภิกษุทั้งหลายมีการประชุมพร้อมกัน เลิกประชุมพร้อมกัน ทั้ง ๗ ประการนี้ ก็มีความเจริญอย่างเดียว

เพราะฉะนั้น การรักษาประเพณีของเก่า ๆ ก็ทำให้ชนชาตินั้น ๆ มีความเจริญขึ้นอย่าง
เดียว

ส. การกระทำกุศลและอุทิส่วนกุศล ก็เป็นประเพณีเก่ามาตั้งแต่ครั้ง
พระผู้มีพระภาคทรงแสดงกับพระเจ้าพิมพิสารที่ควรจะทำสืบ ๆ ต่อ ๆ กันมา และ
สืบ ๆ ต่อ ๆ กันไป เพราะปรากฏในพระไตรปิฎกโดยตรง และเรื่องการอุทิส่วนกุศล
ให้กับเทวดา ก็มีข้อความว่า

การเช่นสรวงหรือการบูชานั้น ด้วยการกระทำกุศล และอุทิส่วนกุศลให้เทพ
อนุโมทนา

ท่านผู้ฟังยังไม่ได้เป็นเทพ แต่เวลาที่คนอื่นกระทำกุศล ท่านผู้ฟังรู้สึกชื่นชมยินดี
อนุโมทนาไหม

ถ้าใครก็ตามจะฆ่าเปิด ฆ่าไก่ และนำมาบูชา ท่านผู้ฟังชื่นชมยินดีอนุโมทนา
ไหม

ยังไม่ได้เป็นเทพเลย แต่ก็ทราบว่า อะไรเป็นสิ่งที่ควร อะไรเป็นสิ่งที่ไม่ควร
เพราะฉะนั้น แทนที่จะเป็นการฆ่าไก่ ฆ่าเปิด ก็กระทำกุศลอย่างหนึ่งอย่างใด และ
อุทิส่วนกุศลให้อนุโมทนา ย่อมนำอนุโมทนามากกว่า โดยเฉพาะผู้ที่ เป็นผู้ที่
เกิดในภพนั้นด้วยกุศลกรรม ย่อมยิ่งเห็นผลของกุศลกรรมที่ได้กระทำแล้ว และย่อม
อนุโมทนาในกุศลกรรมของบุคคลอื่น และก็เป็นประเพณีเก่า คือ การกระทำกุศลแล้ว
อุทิส่วนกุศลให้บุคคลอื่นอนุโมทนา

ถ. ที่ท่านอาจารย์บอกว่า เทพได้รับเพราะอนุโมทนาที่เรากระทำบุญไป
อย่างพวกที่ไปเกิดในอบายต่าง ๆ เกิดเป็นเปรต อสุรกาย จะได้รับส่วนกุศลที่เราอุทิส
ไปหรือเปล่า

ส. เวลาที่เกิดกุศลจิตอนุโมทนา ย่อมได้รับผลของกุศลที่อนุโมทนา เป็น
กุศลของตนเองที่อนุโมทนา ถ้าไม่อนุโมทนา ก็ไม่ได้รับผล เพราะไม่เกิดกุศลจิต

ถ. ที่จะอนุโมทนาหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับผู้ที่รับใช้ไหม

ส. แน่นนอน

ถ. เหตุที่เขาไม่อนุโมทนานั้นเพราะอะไร หรือได้รับนั้นเพราะอะไร

ส. เพราะอกุศล

ถ. อกุศลของเขา หรือของเรา

ส. อกุศลของใครก็ของคนนั้น การอุทิศส่วนกุศลเป็นเจตนาที่เป็นกุศล เพื่อให้บุคคลที่ล่วงรู้ในกุศลนั้นอนุโมทนา แต่เขาจะอนุโมทนาหรือไม่อนุโมทนา ไม่ใช่เรื่องของเรา บังคับเขาไม่ได้ และไม่ต้องคิดถึงภูมิเปอต แม้แต่ในภูมิมนุษย์ด้วยกันนี้จะบังคับให้คนอื่นอนุโมทนาในกุศลจิตของท่านผู้ฟังได้ไหม

ถ. ไม่ได้

ส. ก็เหมือนกัน

ถ. สรุปแล้ว การที่เราทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ผู้ตายแล้ว เขาจะได้รับหรือไม่ ก็ยังไม่แน่ชัดไหม

ส. ได้กล่าวถึงแล้วว่า บุคคลใดอยู่ในฐานะที่จะรับได้ บุคคลใดไม่อยู่ในฐานะที่จะรับได้

ถ. ผู้ที่อยู่ในอบาย คงจะรับไม่ได้

ส. พวกเปรตรับได้ถ้าอนุโมทนา ในนรกไม่ได้ สัตว์เดรัจฉานไม่ได้ หรือถ้าไปเกิดเป็นมนุษย์แล้วก็ไม่ได้อีก

ถ. เมื่อไม่ได้ กุศลเหล่านี้ไปตกอยู่ที่ไหน

ส. กุศลกรรม ได้แก่ เจตนาที่เป็นกุศล เป็นเหตุที่จะให้ได้รับผล ผู้อุทิศมีกุศลเจตนา เพราะฉะนั้น ย่อมได้รับผลของเจตนาที่เป็นกุศลนั้น

ถ. ที่นี้วิธีการอุทิศ เช่น การกรวดน้ำ หรือการกล่าวคำอุทิศในใจ ผลของ ๒ อย่างนี้ แตกต่างกันไหม

ส. ถ้าประกอบทั้งกาย ทั้งวาจา ทั้งใจ ก็ยิ่งมีกำลังมากขึ้น

ถ. มากขึ้นทั้ง ๒ ประการ

ส. เพราะว่าประกอบทั้งกาย วาจา และใจ

ในคราวก่อนกล่าวถึงอรรถ คือ ความหมาย ที่เป็นลักษณะของจิตประการที่ ๓ มีข้อความว่า ชื่อว่าจิต เพราะเป็นธรรมชาติอันกรรม กิเลส สังสมวิบาก

เรื่องของกรรมเป็นเรื่องที่เห็นยาก เพราะเป็นการกระทำที่สำเร็จเสร็จสิ้นแล้วในอดีต และให้ผลในปัจจุบัน ซึ่งเป็นวิบาก เพราะฉะนั้น ควรที่จะพิจารณาสภาพธรรมที่เป็นวิบากให้ละเอียดขึ้น

ธรรมชาติที่เป็นวิบาก ได้แก่ นามธรรม คือ จิตและเจตสิกซึ่งเกิดขึ้นเพราะกรรมที่ได้กระทำแล้วเป็นปัจจัย

โดยทั่วไป เวลาที่มีใครประสบเหตุการณ์อย่างหนึ่งอย่างใดมักจะพูดกันว่า เป็นกรรมของคนนั้น แต่ถ้าจะให้เข้าใจจริง ๆ ควรบอกว่า เป็นผลของกรรมที่ได้กระทำแล้วของบุคคลนั้น ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจชัดเจนขึ้นว่า ขณะใดเป็นผลของกรรม และขณะใดเป็นกรรม เพราะถ้าจะพูดสั้น ๆ บางคนที่ไม่คุ้นเคยกับธรรมก็จะเข้าใจผิด เข้าใจคลาดเคลื่อน เอากรรมมาเป็นวิบาก หรือว่าเอาวิบากนั่นเองเป็นกรรม

การศึกษาเรื่องของสภาพธรรมที่เป็นนามธรรมที่เป็นจิต ซึ่งเป็นธรรมชาติอันกรรม กิเลส สังสมวิบาก จะทำให้เห็นชัดตามความเป็นจริงว่า ถ้าปราศจากทวาร คือ ทางรับอารมณ์ต่าง ๆ ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย จะไม่มีวิบากเกิดขึ้นรับผลของกรรมเลย

ถ้าไม่มีตา หู จมูก ลิ้น กาย ย่อมไม่มีทางที่จะรับผลของอดีตกรรมที่ได้กระทำแล้ว เพราะฉะนั้น ถ้าจะเข้าใจสภาพของธรรมที่เป็นวิบาก ที่เป็นผลของกรรมให้ชัดเจน จะต้องระลึกไว้ในขณะที่มีการเห็น

วิบาก คือ ในขณะที่เห็น เวลานี้ยังไม่มีประสบการณ์ใด ๆ จะเป็น อุบัติเหตุ หรือว่าลาภ ยศ อะไรก็ตามแต่ แต่ว่าเป็นชีวิตปกติประจำวัน เพราะฉะนั้น ขณะใดที่เห็น ให้ทราบว่าขณะนั้นเป็นวิบาก เป็นผลของอดีตกรรม ไม่ว่าจะมีความเห็นเหตุการณ์ที่ไม่ใช่ชีวิตประจำวันเกิดขึ้นพิเศษต่างหากไปจากปกติในชีวิตประจำวัน หรือแม้ว่าในขณะที่เป็นชีวิตปกติประจำวัน ตามธรรมดา ๆ อย่างเวลาที่ตื่นขึ้น ก็มีการเห็น มีการได้ยิน ซึ่งต้องไม่ลืมว่า เป็นวิบาก เป็นผลของอดีตกรรม อย่าไปคิดถึงว่าเป็น

วิบากเฉพาะเวลาที่เจ็บไข้ได้ป่วย หรือว่าได้ลาภ หรือว่าเสื่อมลาภ หรือว่าเป็นสุข หรือว่าเป็นทุกข์เท่านั้น

ถึงแม้เป็นเหตุการณ์ปกติ การเห็นตามธรรมดา การได้ยิน การได้กลิ่น การลิ้มรส การรู้สิ่งที่กระทบสัมผัสกาย ขณะนั้นทั้งหมด สติสามารถที่จะระลึกถึงสภาพธรรมที่เป็นวิบากจริง ๆ มิฉะนั้นแล้วท่านก็จะถือว่า เหตุการณ์ใหญ่ ๆ เป็นวิบาก

อย่างเวลาที่ประสบอุบัติเหตุ ท่านก็บอกว่า เป็นกรรม ซึ่งความจริงเป็นผลของกรรม ทางไหน ไม่ได้มีการแยกออกมาเลยใช่ไหม กล่าวรวม ๆ กันว่า เป็นผลของอดีตกรรม แต่การเป็นผู้ที่จะรู้สภาพธรรมตรงลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง จะต้องรู้ว่า เป็นวิบากทุกขณะที่เห็น ไม่ว่าจะเห็นอะไร จะเป็นอุบัติเหตุ หรือว่าเสื่อมลาภ หรือว่าได้ลาภ เป็นสุข เป็นทุกข์ประการใดก็แล้วแต่ แต่ไม่ว่าขณะใดก็ตามที่กำลังเห็น ขณะนั้นเป็นวิบาก ขณะใดก็ตามที่กำลังได้ยิน ขณะนั้นเป็นวิบาก

เพราะฉะนั้น วิบากเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วตามเหตุในอดีตที่ได้กระทำแล้ว ซึ่งยากแก่การที่จะรู้ได้ว่า เห็น ๆ อย่างนี้เป็นผลของอดีตกรรมอะไร หรือว่าได้ยินเสียงระฆังบ้าง เสียงเด็กเล่นฟุตบอลบ้าง จะเป็นผลของอดีตกรรมอะไร

๔๘๐

เรื่องของกรรมเป็นเรื่องที่ยากจะรู้ได้ และก็เป็นอย่างนี้ไทย คือ เป็นสิ่งที่ไม่ควรคิด เพราะถ้าใครคิดจะไม่พ้นจากความเป็นบ้าและความเดือดร้อน เพราะคิดถึงสิ่งที่ไม่อาจจะรู้ได้ แต่ว่าวิบากมีปรากฏ

จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐานบรรพที่ ๑ สราคจิต คือ จิตที่ประกอบด้วยราคะ หรือโลภะ ความยินดี ความพอใจ ซึ่งมีเป็นปกติธรรมดาโดยที่ท่านผู้ฟังอาจจะไม่เคยสังเกตลักษณะของโลภะ ความยินดี ความพอใจเลย แต่ด้วยเหตุใดสราคจิตจึงเป็นจิตตานุปัสสนาสติปัฏฐานบรรพที่ ๑ ก็เพราะเกิดขึ้นเป็นประจำ เป็นปกติ เมื่อมีการเห็น อาจจะรู้เลยว่า เวลาที่วิบากจิตซึ่งเห็นดับไปแล้ว โภกมุลจิตเป็นสภาพที่ยินดีพอใจ ในสิ่งที่เห็นก็เกิดสืบทอดอย่างรวดเร็วอยู่เรื่อย ๆ เพราะฉะนั้น การที่จะดับกิเลสได้ ปัญญาจะต้องสามารถรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามปกติตามความเป็นจริง

เมื่อมีการเห็นและก็มีโลภะ มีการได้ยินและก็มีโลภะ มีการได้กลิ่นและก็มีโลภะ มีการลิ้มรสและก็มีโลภะ มีการรู้สิ่งที่กระทบสัมผัสและก็มีโลภะ เป็นประจำ แสดงให้เห็นว่า สภาพธรรมที่เกิดปรากฏเป็นปกติมีโภกมุลจิตเป็นประจำ ถ้าสติปัฏฐานของใคร จะระลึกได้ หรือมิฉะนั้นก็เป็นวิตราคจิต ซึ่งเป็นจิตตานุปัสสนาสติปัฏฐานบรรพที่ ๒ คือ จิตที่ปราศจากราคะ ได้แก่ กุศลจิต หรืออัพยาทจิตซึ่งเป็นวิบากจิตและกิริยาจิต แต่กิริยาจิตไม่ปรากฏ ส่วนวิบากจิตมีปรากฏ คือ ในขณะที่เห็นเป็นวิบากจิต ในขณะที่ได้ยินเป็นวิบากจิต ในขณะที่ได้กลิ่นเป็นวิบากจิต ในขณะที่ลิ้มรสเป็นวิบากจิต ในขณะที่รู้สิ่งที่กระทบสัมผัสกายเป็นวิบากจิต

เพราะฉะนั้น ขณะนี้มีวิบากจิตสลับกับกุศลจิตหรืออกุศลจิต ถ้าขณะใดที่เป็นอกุศลจิต เป็นโภกมุลจิต ก็เป็นจิตตานุปัสสนาสติปัฏฐานบรรพแรก เป็นสราคจิต เป็นจิตที่พอใจอยู่ตลอดเวลาในการเห็น ในการได้ยิน การได้กลิ่น การลิ้มรส การรู้สิ่งที่กระทบสัมผัส และถ้าขณะใดที่มีการระลึกได้ก็รู้ว่า เห็นไม่ใช่ความยินดีพอใจ ขณะที่

ได้ยินเป็นสภาพธรรมชนิดหนึ่งซึ่งเป็นสภาพรู้เสียง ไม่ใช่ความยินดีพอใจในเสียง ในขณะนั้นลักษณะของวิบากจิตที่เป็นผลในปัจจุบันเกิดขึ้น เพราะเหตุในอดีตเป็น ปัจจัย

การที่จะรู้ลักษณะของวิบากจิต อย่ารู้หยาบ ๆ เพียงแค่เวลาที่มีอุปattiเหตุ มีโรคภัยไข้เจ็บเกิดขึ้น มีการได้ลาภ หรือว่าเสื่อมลาภ หรือว่าเป็นสุข เป็นทุกข์ ทางหนึ่งทางใดเกิดขึ้น แต่ต้องรู้ว่า วิบากจิตทั้งหลายย่อมเกิดขึ้นรับผลของกรรม ทางตา คือ เห็น ทุกขณะที่เห็นเป็นวิบาก ทุกขณะที่ได้ยินเป็นวิบาก ทุกขณะที่ได้กลิ่น เป็นวิบาก ทุกขณะที่ลิ้มรสเป็นวิบาก ทุกขณะที่รู้สิ่งที่กระทบสัมผัสกายเป็นวิบาก

วิบากจิตของท่านผู้ฟังมีคนอื่นทำให้หรือเปล่า พร้อมทั้งจะโทษคนอื่นหรือเปล่านั้น บุคคลนั้นบุคคลนี้กระทำให้ หรือว่ารู้ชัดตามความเป็นจริงว่า เป็นสภาพรู้ เป็นธาตุรู้ ซึ่งเกิดขึ้นรู้สิ่งที่ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ด้วยกรรมของตนเอง ที่ได้กระทำแล้วในอดีตเป็นปัจจัย

ตัวอย่างในพระไตรปิฎกก็มีเรื่องของบุคคลที่ได้รับวิบากกรรมต่าง ๆ ในยุคนั้น สมัยนั้น และสำหรับสมัยนี้ก็มีตัวอย่างของเหตุการณ์ต่าง ๆ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า แต่ละบุคคลย่อมได้รับวิบาก คือ ผลของอดีตกรรม โดยไม่คาดคิดว่าจะเป็นในลักษณะใด เพราะไม่มีใครสามารถรู้ถึงเหตุในอดีตได้

ท่านผู้ฟังคงได้ทราบข่าวที่ว่า มีตึกทั้งหลังพังลงมาทับเจ้าของบ้านตาย ไม่ต้อง อาศัยถูกระเบิด ไม่ต้องอาศัยคนอื่นยิง หรือว่าทำร้าย แต่ว่าอดีตกรรมที่ได้กระทำแล้ว เป็นปัจจัยที่จะให้ได้รับผลของกรรมทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย เพราะฉะนั้น ไม่ใช่เรื่องที่จะโทษบุคคลอื่น แต่เป็นเรื่องที่สติจะระลึกถึงลักษณะของ สภาพธรรมที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตนจริง ๆ จึงจะรู้ว่า เป็นสภาพธรรมที่เป็นผลของอดีตกรรม ไม่ใช่ในขณะที่เป็นโลกะ โทสะ โมหะ ซึ่งเป็นเหตุปัจจุบันที่จะ ให้เกิดผลในอนาคต

ถ. เมื่อก่อนสงครามญี่ปุ่นขึ้น ผมมีโอกาสได้เป็นกรรมการประกวดผู้หญิงไทย เพื่อนฝูงมาแสดงความยินดี ผมเองก็ยินดีที่จะได้เห็นผู้หญิงสาว ๆ สวย ๆ หน้านั้นผมมีโรคะ มีอกุศลจิตเกิดขึ้น ประเภทที่ ๑ ที่เรียกว่า สราคจิต ไข้ใหม่

สุ. ไข้ ปกติ และเวลานั้นคงจะมีกำลังเพิ่มขึ้นจนปรากฏเป็นลักษณะที่ยินดีพอใจ เพราะโรคะมีหลายระดับชั้น ถ้าเป็นอาสวะ คือ กามาสวะ ยากที่จะรู้ได้ เพราะทันทีที่เห็น ยินดีพอใจในสิ่งที่เห็นแล้ว เป็นกามาสวะทันที บางเวลาละเอียดยจนไม่ปรากฏว่า เป็นลักษณะของความพอใจ แต่เวลาที่ปรากฏลักษณะเป็นความยินดีพอใจให้ได้ ขณะนั้นมีกำลังขึ้นแล้ว

ถ. หลังจากที่ได้เดินตามหลังท่านผู้รู้ทั้งหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่นี้ ทุกครั้งที่เห็นคนสวย ๆ ผมก็พยายามนี้ว่า หน้าตาสวยอย่างนี้ ก็จะต้องร่วงโรยและตาย กลิ่นน้ำหอมเดินผ่านไปเมื่อครู่นี้ ประเดี๋ยวก็คงจะเหม็น อย่างนี้จะเป็นช่องทางให้เกิดอกุศลจิตบ้างหรือเปล่า

สุ. ขณะใดที่เกิดระลึกได้ ขณะนั้นเป็นกุศล แต่ว่าก่อนที่จะระลึกอย่างนั้น การเห็นดับไปพร้อมกับความยินดีพอใจในสิ่งที่เห็นแล้ว ใครจะรู้ ผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐานจะมีความละเอียดขึ้น จากการเห็นอกุศลอย่างแรงว่าเป็นอกุศล และก็มี ความรังเกียจในการยึดถือสภาพธรรมนั้นว่าเป็นตัวตนก่อน ไม่ใช่รังเกียจว่าเป็นอกุศล เท่านั้น

นี่เป็นความต่างกัน ส่วนมากเวลาที่อกุศลใด ๆ เกิดขึ้น และมีสติที่ไม่ใช่สติปัฏฐานเกิดก็ระลึกได้ว่า ไม่ควรที่จะมีความยินดีอย่างนี้ รังเกียจในสภาพของธรรมที่เป็นโรคะหรือราคะว่าเป็นอกุศล แต่ว่าควรจะรังเกียจการยึดถือสภาพธรรมนั้นว่าเป็นตัวตนก่อน นี่เป็นความต่างกัน

เพราะฉะนั้น ท่านผู้พิจารณาได้ว่า ท่านผู้พึงรังเกียจโรคะในลักษณะใด ถ้าท่านรังเกียจโรคะว่า ท่านไม่ยอมมีโรคะ ขณะนั้นเป็นการรังเกียจด้วยความเป็นตัวตน ยึดถือโรคะนั้นเป็นเราไม่ควรจะมีโรคะ แต่เวลาที่สติระลึกรู้ลักษณะของโรคะ และก็รู้ว่า สภาพนั้นไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน มีลักษณะจริง ๆ ซึ่งเป็นสภาพ

ที่ยินดีพอใจ ต่างกับลักษณะของโทสะ ต่างกับลักษณะของสภาพเห็น ต่างกับลักษณะของสภาพได้ยิน ลักษณะของความพอใจเป็นเพียงธรรมชนิดหนึ่ง เพราะฉะนั้น รังเกียจในการที่จะยึดถือสภาพธรรมนั้นว่า เป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล โดยการเรียนรู้ว่า สภาพธรรมนั้นไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน นั่นเป็นการรังเกียจที่จะยึดถือสภาพธรรมว่า เป็นเรา หรือเป็นตัวตน ซึ่งเป็นหนทางที่จะดับสัkkายทิฏฐิ การยึดถือสภาพธรรมใด ๆ ว่า เป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตน

เพราะฉะนั้น การอบรมเจริญปัญญาและการดับกิเลสต้องเป็นขั้น ๆ เพราะถึงแม้ว่าจะรังเกียจโลภะสักเท่าไร แต่ถ้ายังมีความเห็นว่า เป็นเรา เป็นของเรา ก็ไม่ใช่หนทางที่จะดับโลภะ มีแต่ความเดือดร้อนใจ เกิดโทสะเพราะไม่ชอบโลภะ

ในขณะที่เป็นโทสะ ก็เป็นตัวตนอีกที่ไม่ชอบโลภะ จนกว่าสติปัญญาจะระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรม ไม่ว่าจะเป็นลักษณะของโลภะ หรือลักษณะของโทสะก็รู้ว่าเป็นแต่เพียงสภาพธรรมแต่ละลักษณะเท่านั้น

เพราะฉะนั้น การที่จะดับกิเลส อย่าข้ามขั้น พอรู้ว่ามีโลภะก็เดือดร้อน นั่นไม่ใช่ลักษณะของปัญญา ถ้าเป็นปัญญาไม่เดือดร้อน เพราะรู้ว่าคุณลักษณะนั้นเป็นสภาพธรรมชนิดหนึ่งซึ่งไม่ยั่งยืน ทุกคนที่มีโลภะ อย่าเข้าใจว่าโลภะนั้นยั่งยืน แต่เป็นเพียงชั่วขณะเล็กน้อยและก็ดับไป และก็มีสภาพธรรมอื่นเกิดขึ้นปรากฏ เช่น ในขณะที่กำลังเห็นสิ่งหนึ่งสิ่งใด และมีความพอใจมากในสิ่งที่เห็น การเห็นจริง เป็นสภาพธรรมที่เห็นสิ่งที่ปรากฏทางตา ไม่ใช่เป็นขณะที่พอใจ ความพอใจก็จริง ไม่ใช่สภาพธรรมที่เพียงเห็นสิ่งที่ปรากฏ เพราะฉะนั้น สติปัญญาสามารถที่จะระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่เกิดขึ้นและดับไปอย่างรวดเร็ว ทั้งการเห็นหรือความยินดีพอใจในสิ่งที่เห็น โดยสติเริ่มระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมแต่ละลักษณะ ทีละลักษณะ และจะไม่เดือดร้อน เพราะโลภะนั้นไม่ใช่เรา แต่ถ้ารังเกียจโดยความเป็นเรา จะเดือดร้อนมาก และไม่ใช่หนทางที่จะดับโลภะได้ตามความเป็นจริง ตราบใดที่ยังไม่ได้ละสัkkายทิฏฐิที่ยึดถือสภาพธรรมว่า เป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นเรา

ถ. ผมไม่ได้รังเกียจและเดือดร้อน แต่เพียงนึกว่า เดียวนี้ผมเดินถูกทางบ้าง หรือเปล่า เพราะเมื่อเห็นรูปสวຍเกิดขึ้น ก็รู้ว่ารูปนี้ไม่จีรัง ไม่ควรแก่การยึดมั่นถือมั่น ไม่ควรแก่การยึดว่า คนนี้จะต้องสวຍอย่างนี้เสมอไป ไม่ช้าก็ผุพัง

ส. ไม่ช้า แต่เวลานั้นล่ะ

ถ. ยกตัวอย่างง่าย ๆ ชั่วระยะตื่นนอน ผมเองพอตื่นนอนแล้วหน้าสกปรก เหลือเกิน รู้สึกรังเกียจ ต้องรีบไปชำระล้างทำความสะอาด

ส. กุศลหรืออกุศล

ถ. นี่ละ ที่ผมจะมาเรียนถาม

ส. ใครรู้

ถ. อาจารย์คงจะรู้

ส. ไม่ได้ จิตของใคร คนนั้นรู้ สภาพของจิตละเอียดมาก เกิดดับอย่างรวดเร็ว และจิตที่ดับไปแล้ว ไม่มีใครจะติดตามไปรู้ได้ว่า ขณะนั้นเป็นกุศลหรืออกุศล

ถ. ผมรู้แต่เพียงว่า ร่างกายของผมนั้นปฏิกุศล

ส. ของเราใช่ไหม ร่างกายเรา

ถ. อยากจะบอกว่า ไม่ใช่ของเรา ไม่ช้าก็จะทิ้งไป

ส. เพราะฉะนั้น ตราบใดที่ยังเป็นเราอยู่ เวลาที่สภาพธรรมนั้นนำรังเกียจ จิตใจก็จะไม่แช่มชื่น เป็นโทสะ

ถ. นี่ผมยังหลงทางอยู่อีกไกลใช่ไหม

ส. เรื่องของการที่จะรู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง จนสามารถที่จะดับกิเลสได้เป็นสมุจเฉท อย่าเข้าใจว่าง่าย เพราะเคยได้ยินรายการธรรมบางรายการเป็นเรื่องของการปฏิบัติธรรม ซึ่งเมื่อท่านผู้บรรยายพูดจบแล้ว บุคคลที่เชิญท่านผู้บรรยายมาก็กล่าวว่า เรื่องของการปฏิบัติธรรมมีหลายแบบ หลายอย่าง แล้วแต่อัธยาศัย ความพอใจของผู้ใด ก็จงยึดถือในข้อปฏิบัตินั้น หรือว่าเห็นว่าข้อปฏิบัติใดง่าย ก็ให้ถือเอา

นี่ไม่ใช่การที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรม โดยการเห็นว่าสิ่งใดง่ายก็จะถือเอา เพราะการอบรมเจริญปัญญาที่จะดับกิเลสได้เป็นสมุจเจตน์นั้น ไม่ง่ายเลย ไม่ใช่ว่าเมื่อเป็นหนทางง่าย ก็จึงถือเอา ทำเอา เพราะง่ายดี

แต่หนทางใดที่จะให้ปัญญารู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามปกติตามความเป็นจริง ลองพิจารณาดูว่า ยากหรือง่าย แต่ถึงจะยาก ก็ไม่ใช่เรื่องที่จะทอดทิ้ง เพราะบุคคลที่ตรัสรู้แล้วมีมาก ตั้งแต่พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า จนถึงพระอรหันต์ทั้งหลาย พระอนาคามีบุคคลทั้งหลาย พระสกทาคามีบุคคลทั้งหลาย พระโสดาบันบุคคลทั้งหลาย ถ้าท่านเหล่านั้นกระทำสำเร็จแล้วได้ และก็มีหนทางที่คนอื่นสามารถที่จะศึกษา เข้าใจ น้อมประพฤติปฏิบัติตาม ก็ย่อมสามารถที่จะบรรลุถึงความสำเร็จนั้นได้ด้วย แต่ต้องอดทน และเป็นเรื่องที่ปัญญาจะต้องรู้หนทางนั้นถูกต้องจริง ๆ ไม่ใช่เพียงแต่หนทางใดง่าย ก็ให้ถือเอาหนทางนั้น

ถ. อาจารย์กล่าวว่า โลกะนั้นควรรู้ ผมก็ยังรู้ไม่หมด เพราะโลกะมี ๔ ดวง หรือ ๔ ประเภท มีอสังขาริก ๔ ดวง สสังขาริก ๔ ดวง อสังขาริก เขาก็แปลกันว่า มีกำลัง หรือไม่ต้องอาศัยการชักชวน สสังขาริก ก็หมายความว่า มีกำลังน้อย หรือว่า ต้องอาศัยการชักชวน ผมยังไม่เข้าใจว่า ขณะโลกะเกิดนั้น ไม่รู้ว่าโลกะนั้นเป็น อสังขาริก หรือสสังขาริก ยกตัวอย่าง ถ้าผมเห็นรถยนต์รุ่นใหม่คันหนึ่ง เห็นว่ารถยนต์คันนี้สวยงาม อยากจะได้รถยนต์คันนั้น เป็นโลกะอสังขาริกหรือสสังขาริก

ส. ท่านผู้ฟังอยากรู้คำ หรืออยากรู้ลักษณะของจิตเป็นลำดับ

ถ. อยากรู้ลักษณะของจิต

ส. เพราะฉะนั้น ต้องเริ่มจากไหน ต้องรู้ลักษณะของโลภะก่อน โดยขณะนี้ หรือขณะใดก็ตามที่มีโลภะ ถ้าสติไม่ระลึกถึงลักษณะของโลภะในขณะนั้น จะชื่อว่า รู้ลักษณะของโลภะไม่ได้ เพราะโลภะเกิดขึ้นแต่ว่าสติไม่ได้เกิดขึ้นระลึกถึงลักษณะของโลภะ เพราะฉะนั้น จะชื่อว่ารู้ลักษณะของโลภะไม่ได้ เพียงแต่รู้ชื่อโลภะ แต่ไม่ได้รู้ลักษณะของโลภะ เพราะฉะนั้น ก่อนที่จะรู้ว่าโลภะต่างกันเป็น ๔ ประเภท จะต้องมิสตรัสรู้ลักษณะของโลภะก่อน

ท่านผู้ฟังบอกว่า อยากจะรู้ลักษณะ เพราะฉะนั้น ต้องเริ่มจากสติระลึกรู้ลักษณะของโลภะ จึงจะรู้ลักษณะที่ต่างกันไปเป็น ๔ ลักษณะว่า ขณะใดเป็นลักษณะของโลภะประเภทใดใน ๔ ประเภทนั้น

ถ. โลภะก็พอจะรู้บ้าง

ส. พอจะรู้ชื่อ หรือรู้ลักษณะ

ถ. รู้ลักษณะ

ส. ถ้ารู้ลักษณะแล้ว ในตอนต้นยังไม่รู้ว่า เป็นประเภทไหนใน ๔ ใช่ไหม

ถ. ใช่

ส. ก็จะเลิกต่อไป จนกว่าอาการที่ต่างกันของโลภะจะปรากฏ ว่าในขณะนั้น โลภะนั้นเป็นลักษณะใดใน ๔ ประเภท

ถ. ระลึกหลายทีแล้ว ก็ยังไม่เห็น จึงมาถามอาจารย์

ส. ขาตินี้คงจะเป็นพระอรหันต์แน่ ถ้าหลายทีแล้วสามารถที่จะรู้ได้ในลักษณะของโลภะ ๔ ประเภท ต้องเป็นพระอรหันต์แน่นอน ถ้าบุคคลนั้นเมื่อระลึกหลายทีแล้วสามารถรู้ได้

เพราะฉะนั้น แสดงว่า หลายทียังไม่พอ ใครู้ บุคคลนั้นเองรู้ว่ายังไม่พอ ตรงตามความเป็นจริง เมื่อยังไม่พอ และหนทางจะเป็นอย่างไร จะชวนขวายเป็นอย่างไร โดยไม่เจริญเหตุที่จะให้รู้ ย่อมเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ หรือว่าจะเกิดความเดือดร้อนใจ เศร้าหมองใจว่า หลายทีแล้วทำไมยังไม่รู้ ก็เป็นการเปล่าประโยชน์

เวลาที่ต้นไม้กำลังจะมีดอกมีผล เริ่มมีดอกตูมเล็กๆ ขึ้น ท่านผู้ฟังก็ไปนั่งจ้องว่า เมื่อไรดอกนั้นจะโตและจะบาน จ้องสักเท่าไรก็คงจะไม่เห็น เพราะว่าต้องอาศัยกาลเวลา ฉะนั้น ก็เหมือนกับการที่ท่านผู้ฟังจะนั่งนับว่า หลายที และก็ยังไม่รู้ลักษณะของโลภะประเภทต่าง ๆ และก็อยากที่จะรู้

เพราะฉะนั้น ไม่มีวิธีอื่นเลย นอกจากอบรมเจริญสติระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรม โดยไม่เลือกไม่เจาะจงว่า จะต้องรู้ลักษณะของโลภะที่ต่างกันเป็น

๘ ประเภท เพราะว่าสภาพธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา แล้วแต่ว่าสติจะระลึกรู้ลักษณะ
ของสภาพธรรมใด

